

Psalmodia polska

WESPAZJAN HIERONIM KOCHOWSKI

Psalmodia polska

Psalm I

Domine Dominus noster, admirabile est nomem Tuum in universa terra¹.

Psalm 8

WYZNANIE NIEPOJĘTEJ WSZECHMOCNOŚCI BOSKIEJ

Panie, Panie nasz, jakoż dziwne jest Imię Twoje po wszystkiej ziemi!

Któregoż stworzenia nasubtelniejszy² rozum atrybutów Twoich boskich dociecze?

Nie masz podobnego Tobie Boże i nie znajdzie się, kto by z wszechmocnością Twoją wyrównał?

Ty sam odziedziczasz wieczność z Jednorodzonym Twoim, i z Duchem świętym po wszystkie wieki jesteś nierozdzielny w Trójcy, i doskonały w jedności.

Nie trzeba³ było firmamentu podnóżka nóg Twoich, boś Ty sobie sam niebem, i każde miejsce napełniasz, tak powierzchownie, jak wewnątrz.

Przed światem sameś⁴ był sobie światem Panie, a miejsce rezydencji Twojej w Tobie samym.

Początek czasu uprzędziłeś bytnością Twoją: a niepojęte jestestwo Twoje jest pomiarem wieczności.

Wszystkich rzeczy Tyś grunt, nie mając nic nad się dawniejszego, a jako bez końca masz trwanie, tak i bez początku egzystencją⁵.

Nie pytaj się głupcze, kiedy się Bóg począł? Nie poczynał się nigdy, który przed czasem pierwszy jest.

Ziemię ludziom stworzył, nie sobie, i żeby wyraźnie pokazał dobroć swoją, osadził na niej syny ludzkie.

Nie potrzebuje On nic od nikogo, a wszystko wszystkim daje: rad jednak widzi wdzięcznego, a chwałą ust pokornych kontentuje się.

Że chciał, kiedy chciał, i jako chciał, za wymówieniem słowa Jego, stanęła tak ogromna machina niebios i ziemi.

Nie z materii, ale bez materii: chyba że był rzemieślnik materią albo materia rzemieślnikiem.

Skąd nie tylko wizerunek mamy wszechmocności Jego, ale też i pojąć łatwo dziwną mądrość i niepojęte misterstwo.

Jako różnych przymiotów żywiły, jedno z drugimi usforował, że jako bystre konie w jednym cugu ciągną, zjednoczone rozkazaniem Jego.

Woda ogniewi przeciwna, ogień wodzie nieprzyjazny; ale Pan umie to przeciwieństwo w jednej masie zjednoczyć.

Czas, Bóg

Dar

¹Domine Dominus noster, admirabile est nomem Tuum in universa terra (łac.) — Panie, nasz Panie, jak przedziwne Twe imię po wszystkiej ziemi; *Psalm 8*. [przypis edytorski]

²nasubtelniejszy (daw. forma) — najsubtelniejszy. [przypis edytorski]

³nie trzeba było — skrót od: nie trzeba ci było. [przypis edytorski]

⁴sameś był — konstrukcja z przestawną końcówką czasownika; inaczej: sam byłeś. [przypis edytorski]

⁵egzystencją — daw. forma D.; dziś: egzystencję. [przypis edytorski]

Zaprawdę wielceś mądry i mądrze wielki, czyli sama wielkość i mądrość, Boże nasz, sam stwórca wszystkiego, architekt ziemi i firmamentu.

Tobie morzu niezbrodzonemu⁶, od siebie samego pełność łask i dobrotliwości mającemu, niech będzie od wszelkiego stworzenia honor i czolobitnia na wieki. Amen.

Psalm II

De profundis clamavi ad Te Domine⁷.

Psalm 129⁸

WESTCHNIENIE DO PANA BOGA NA POWSTANIE Z GRZECHU PRAWDZIWE

Z głębokości wołałem ku Tobie Panie, ku Tobie Boże z padołu płaczu i z turmy⁹ mizერიi¹⁰.

Bo nie masz na świecie, kto by wspomógł albo upadłego podźwignął; zjadła¹¹ zardzość, omylna przyjaźń, chciwość nienasycona, którzy się w offertach świadczą bliźniemu z uczynnością, tych serca i ręce najbardziej na zdradzie stoją¹².

Tak człowiek człowiekowi wilkiem, względem dobrego mienia; dopieroż dusza od chytrych nieprzyjaciół w twardem obłączeniu zostaje.

Ciało domownik zły, wala się w błocie nieprawości, jako wieprz tyjąc młótem¹³ rozkoszy¹⁴.

Ciało, Rozkosz, Grzech

Świat niby gospodarz maszyny tej oszustem jest, gdy nas, próżną chwałą zwiedzionych, jak łątki jakie pokazawszy, nagle do kosza zmyka.

Czart miejsca, które sam utracił, zazdroszcząc: albo burzy ciało przeciwko duchowi, albo ducha kusi niedobrych myśli podniętą.

Teć¹⁵ są kajdany, którymi mię okowanego¹⁶ posadził grzech w ciemnicy głębokiej, skąd jeżeli Pan nie wydzwignie, tom ja na wieki synem zatracenia.

Ej duszo moja, nie odwłuczaj¹⁷ zbawienia, które przed Tobą, nie tylko gotów Zbawiciel, ale też i ręce wyciąga z krzyża na podźwignienie twoje.

Oto woła: Pódźcie¹⁸ do mnie, którzy pragniecie, a ja posilę was; u mnie żywej wody źródło jest, na żywot wieczny przyskające.

Jeżeli mało na tej wodzie, aby pragnienie ugasila, owóz z ciała pokarm, ze krwi napój, doskonale w najcięższym głodzie posilenie.

Prawdać to, o Panie, że z Ciebie, w Tobie i przez Cię najpewniejsze zbawienie; ale wielkość popełnionych złości, poczuwając, co zasłużyła, od tej zbawiennej prezerwatywy¹⁹ stroni.

Czyni nadzieja ufność w nieprzebranem miłosierdziu Twojem; ale skancerowane grzechami sumienie sprawiedliwość trwoży.

Zginąłem syn marnotrawny, dokąd się obrócić nie wiem; jednak uważając litość i dobroć Pańską, apeluję do miłosierdzia.

⁶nieszbrodzony — nie do przejścia w bród; tak głęboki, że nie sposób przejść go brodząc. [przypis edytorski]

⁷De profundis clamavi ad Te Domine (łac.) — z głębokości wołałem do Ciebie, Panie; Psalm 130 (129). [przypis edytorski]

⁸Psalm 129 — w dzisiejszej numeracji np. wg. Biblii Tysiąclecia: Psalm 130. [przypis edytorski]

⁹turma — tu: więzienie. [przypis edytorski]

¹⁰mizéria — tu: bieda, nędza; nieszczęsne położenie. [przypis edytorski]

¹¹zjadły — tu: zajadły. [przypis edytorski]

¹²stać na czym — trzymać się czego, obstawać przy czym, nie odstępować od czego; stać na zdradzie: być niezmiennie zdradliwym. [przypis edytorski]

¹³młóto (starop.) — słód (tj. skielkowane i wysuszone ziarna zbóż służące jako jeden z surowców w piekarnictwie, do produkcji piwa itp.). [przypis edytorski]

¹⁴tyjąc młótem rozkoszy — tyjąc dzięki pożywce, jaką daje rozkosz. [przypis edytorski]

¹⁵teć są — konstrukcja z partykulą wzmacniającą -ci, skróconą do -ć; znaczenie: to właśnie są. [przypis edytorski]

¹⁶okowany — skuty kajdanami. [przypis edytorski]

¹⁷odwłuczając — dziś: odwlekać. [przypis edytorski]

¹⁸pódźcie — daw. forma trybu rozkazującego, dziś: pójźcie. [przypis edytorski]

¹⁹prezerwatywa (daw., z łac.) — tu: ochrona. [przypis edytorski]

Bo lubo Pan w sądach skryty, w sprawiedliwości groźny: ma jednak trybunału swego asystentkę, nad upadłymi politowanie.

On gdy pokutujem, odpuszcza, gdy się nawracamy, przyjmuje, jeżeli pokutę odwólczemy, nie chcąc śmierci grzesznego, cierpliwie czeka poprawy.

Nie przyszedł bowiem powoływać sprawiedliwych, ale upadłych, i opuszcza trzodę owiec, a szuka jednej dobry Pasterz zginionej.

Nie tylko nie gardzi głosem grzesznika, gdy o pomoc do niego woła; ale i najmniejsze pokutującego westchnienie bez odwłoki²⁰ przyjmuje.

Więc i ja w tych okowach nieprawości zostając, do Niego wołam: Panie pospiesz się ku ratunku memu.

Przybądź mi Boże ku wspomozieniu, a odkuj pęta grzechowe, w których uwikłany nie mogę wlecieć do Ciebie, któryś jest na wysokości.

Tymczasem niż mi pióra bogomyślności odrosną, czołgać się będę do krzyża, w którym najpierwsze nieprzyjaciół dusznych²¹ zwycięstwo.

Do krzyża tego świętego, na którym orator Chrystus najpierwszą miał do Ojca niebieskiego przemowę, Ojczy odpuść im, bo nie wiedzą co czynią.

Ten tedy spółistotny Ojcu, który chciał i mógł odpuszczenie dać, ufam mocno że i ze mną dla krzyża i krwi swojej uczyni miłosierdzie.

Chwała Ojcu, i Synowi, i Duchowi świętemu etc²².

Psalm III

Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrimarum, et plorabo²³.

Księga Jeremiasza 9,1

WYZNANIE WINY POKUTUJĄCEGO CZŁOWIEKA

Kto da głowie mojej potok łez obfitych? A oczom moim strumień płaczu nieustającego?

Kto skruszy zatwardziałego serca opokę? Aby z niego wyniknął zdrój prawdziwego żalu na obmycie popełnionych złości.

Abym przeszłe dni w gorzkości duszy mojej rozmyślając, doskonale ważył, czemem²⁴ jest i kogom do gniewu pobudził?

Obrazilem przedwieczny Majestat, sprzeciwiając się temu Panu, który mieszka w niedostępnej światłości.

Temu Panu rebelizowałem²⁵, który mię z niczego stworzył; który wielki jest bez miary, i dla tego²⁶ niezmierny; którego wola jest uczynić²⁷; którego chcenie jest moc.

Który na każdym miejscu bez miejsca zostaje; wszystko obejmuje bez ogarnienia, i wszędzie jest obecny przez istność, przytomność i władzę.

Sprawiedliwy nad pojęcie nasze i dla tego straszny; wszechmocny i dla tego nieuchroniony.

Któżem ja jest? com się na tę walkę zuchwale porwał, i gdzie będę, jeżeli nie w błocie szukał początków rodziny mojej?

Zgniłość mi ojcem, matka, bracia, siostry robacy: a ja przecię²⁸ całego nieba potęgę na rękę wyzywam.

Cóż jest człowiek? Kawalec²⁹ błota, syn gniewu, naczynie zelżywości, urodzony w plu-gastwie, żyjący w nędzy, mający umrzeć w ucisku.

²⁰bez odwłoki (starop.) — niezwłocznie. [przypis edytorski]

²¹duszny (daw.) — tu: duchowy. [przypis edytorski]

²²etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

²³Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrimarum, et plorabo (łac.) — kto da mojej głowie wodę i oczom moim źródło łez, a będę płakał; wg. *Biblii Tysiąclecia*: „Któż da mi schronisko dla podróżnych na pustyni, bym mógł opuścić mój naród i oddalić się od niego” itd. (*Księga Jeremiasza* 9,1). [przypis edytorski]

²⁴czemem jest — konstrukcja z przestawną końcówką czasownika; inaczej: czym jestem. [przypis edytorski]

²⁵rebelizować komu (daw.) — sprzeciwiać się komu, podnosić bunt przeciw komu. [przypis edytorski]

²⁶dla tego (daw.) — przez to; z tego powodu. [przypis edytorski]

²⁷którego wola jest uczynić — którego wola znaczy tyle co czyn. [przypis edytorski]

²⁸przecię a. przecie (daw.) — przecież. [przypis edytorski]

²⁹kawalec (daw.) — kawał, kawalek. [przypis edytorski]

Robak, Kondycja ludzka,
Vanitas

Nieszczęsny człowiek, z ciała i z duszy złożony, nie chce czci swojej rozumieć, gdy duszy nie słucha, która do nieba ciągnie, a za cielskiem idzie, które go w marności światowej grazi³⁰.

Ej na odwrót kto pragniesz zbawienia; bo nie tylko szalona³¹ z Bogiem walczyć, ale też rozumowi przeciwna tak dobrotliwego Pana gniewać.

Co za korzyść z grzechu, który sumienie jako kat wewnętrzny nudzi; albo co za zysk z rozkoszy, która prędko odbiega, żal i ból na umyśle, jako osa żądło zostawując³².

Cukruje z wierzchu jako żółć cielesne lubości, aby tak przysłodzonym trunkiem opojony człowiek, prędzej szedł na wieczne zatracenie.

Jeszczem się po tych przysmakach nie obliźnął, aż mię zaraz robak sumienia gryzie, a potem bojaźń zdejmuje, że niepokutnego na nieprzeżyta wieczność piekło ogarnie.

Nie wymówi podnieta grzechu, ułomność ciała, pokusy szatańskie, jeżeli prawdziwa pokuta zranionego sumnienia nie opatrzy, a potem miłosierdzie boskie nie zleczy.

Tobie tedy, o wieczny Panie, rany moje otwieram, a potem z suplikującym³³ Dawidem miłosierdzia żebrzę. Zmiłuj się nade mną!

Nie wchodź w sąd z sługą Twoim, o Boże: albowiem się nie usprawiedliwi przed Tobą żaden człowiek żyjący.

Chwała Ojcu, i Synowi, i Duchowi świętemu. Jako była na początku tak i teraz, i zawsze, i na wieki wieków. Amen.

Psalm IV

Dominus regit me, nihil mihi deerit³⁴.

Psalm 22³⁵

DZIEKA³⁶ OPATRZNOŚCI WIECZNEJ ZA SZTUKĘ CHLEBA

Pan mię dogląda i rządzi, na miejscu paszy posadził mię i za łaską jego na niczem mi nie schodzi.

On mi udzielił mierny strumyczek do napoju i chciał, abym w pragnieniu posilony zostawał, uważając³⁷ jednak, od kogo te pomocy³⁸ życia biorę.

Bom nieostrożny fortunę jakąś sobie w myślach rysował, rozumiejąc, że mię te fawory potykają od ślepego bożyszczka, a nie od Boga prawego, który wszystko mając, wszystko daje, a wszystko mogąc, co dał, odebrać może.

I byłem w tem rozumieniu jako bydlę jakie żujące trawę albo marna świnia, która żerem się pasząc³⁹, nie uważa skąd ta pasznia⁴⁰ pochodzi?

Teraz nieco przyszedłszy do siebie, przyznaję, o Boże, że z Ciebie, niezbrodzonego⁴¹ dobroci morza, wszystkiego dobrego początek, który nie tylko żeś sam jeden dobry, ale i owszem samą dobrocią jesteś.

Ta dobroć nie zastanawia⁴² się w nieograniczonem bóstwie, ale jako rzeka strumienie toczy: wielkie, gdy świat buduje, większe, gdy człowieka tworzy, niezmierne, gdy Boga człowiekiem mieć chciała.

³⁰grazi — daw. forma, dziś: pogrąża. [przypis edytorski]

³¹szalona (...) walczyć — w domyśle: szalona to rzecz (sprawa itp.); dziś raczej: szalone jest, szalonym jest walczyć. [przypis edytorski]

³²zostawując (daw. forma) — zostawiając. [przypis edytorski]

³³suplikujący (z łac.) — składający suplikę, tj. podanie; proszący. [przypis edytorski]

³⁴Dominus regit me, nihil mihi deerit (łac.) — Pan jest moim pasterzem, nie brak mi niczego; *Psalm 23* (22). [przypis edytorski]

³⁵Psalm 22 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 23*. [przypis edytorski]

³⁶dzięką (daw.) — podzięką; dziękczynienie. [przypis edytorski]

³⁷uwważając — tu: zwracając uwagę, pamiętając. [przypis edytorski]

³⁸pomocy — daw. forma B.lm, dziś: pomoce. [przypis edytorski]

³⁹pasząc się — daw. forma, dziś: pasąc się. [przypis edytorski]

⁴⁰pasznia (daw.) — pasza. [przypis edytorski]

⁴¹niezbrodzony — nie do przejścia w bród. [przypis edytorski]

⁴²zastanawiać się (daw.) — zatrzymywać się, stawać, ustawać. [przypis edytorski]

Ach jakoż Cię za to wielbić trzeba Panie! Jako wywyższać za tak niesłychane uczynności.

Więc i ja mizerny upadam przed majestatem Twoim, dziękując Imieniowi⁴³ Twemu świętemu, które jako straszne z sprawiedliwości, tak chwalebne jest z dobroci.

Bo gdy na każdy dzień uważam⁴⁴ dzieła Twoje boskie, we wszystkim widzę niepojętą mądrość, ale też i w udzieleniu obejścia każdemu niedoścignioną opatrność.

Oto który wróblika na dachu sadzasz, a pod stropami budynków gnieździć się jaskółce pozwoliłeś, i mnieś⁴⁵ też Panie udzielił kawałek ziemi, którym bym się gnarował⁴⁶.

Inszym⁴⁷ Meksyk zasuty⁴⁸ złotem, i jedwabnorodne niech będą perskich towarów intraty⁴⁹; ja się według udzielenia Twego kontentuję krwawą rodziców pracą.

Dosyć, mój Panie, i za to, niegodny więcej dziękuję, wielbię Imię Twoje, że według miary i potrzeby substancijkę mając, na niczem mi nie schodzi.

Dałeś mi według stawu groblą⁵⁰: a ja też mam zadosyć, że i z domowymi na czczo spać nie idę.

Od pierwszego bowiem rozumu wzięcia, aż do tej szóstego krzyżyka siwizny za łaską bożą nie wiem, co to w klątwie być albo kondemnatom⁵¹ sądowym okupywać się grzywnami.

Śmierć moja u sądu oczyma świecić; dopieroż o basarynki⁵² nigdy się nie zgadzał⁵³, anim⁵⁴ za jawne zbrodnie nie zajędnym wieży⁵⁵.

Ale pono⁵⁶ gdy się z tego chlubię, grzeszę; nie rozumiem jednak, abym grzeszył, gdy to Opatrzności boskiej przypisuję.

Zwydrzałbym był bowiem większymi dostatkami obłożony i jako szkapa zbyt nim wytuczony obrokiem, wierzyłbym przeciw Zakonowi.

Tyś Panie kazał: nie zabijaj; a ja w niezgodzie nie sfolgowałbym był⁵⁷ bliźniemu, ufając w złocie i w depozytach bogatych.

Zaczem dzieło opatrności Twojej wyznaję, żeś w terminach mierności mając mię, jakoś nie chciał, abym w ostatnim ubóstwie rozpaczał, tak i w zbytnych nie brykał dostatkach.

Mizerne dostatki, które jako *cantharides*⁵⁸ błyszczycie się w nocy, a jak dzień żadnego nie macie pozoru, tracąc zmyśloną ogień widziadło.

Miejże w nazwisku, bogaczu, Boga: ja go w złotej mierności szukam, i tą drogą do Niego przejść usiłuję.

Chwała Ojcu, i Synowi, i Duchowi świętemu etc⁵⁹.

Umiarkowanie

⁴³imieniowi (daw. forma) — dziś: imieniu. [przypis edytorski]

⁴⁴uwagać — tu: rozważać. [przypis edytorski]

⁴⁵mnieś (...) udzielił (daw.) — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; inaczej: mnie udzieliłeś. [przypis edytorski]

⁴⁶gnarować się (z niem. *nähren*: karmić, żywić) — żywić, utrzymywać się, żywić się. [przypis edytorski]

⁴⁷inszym (daw.) — inny. [przypis edytorski]

⁴⁸zasuty (daw.) — zasłany. [przypis edytorski]

⁴⁹intrata (z łac.) — zysk, korzyść. [przypis edytorski]

⁵⁰groblą (daw. forma) — dziś B.łp r.ż.: groblę. [przypis edytorski]

⁵¹kondemnata (z łac.) — wyrok; daw. wyrok sądowy skazujący zaocznie w sprawach cywilnych i karnych. [przypis edytorski]

⁵²basarynek właśc. *basarunek* (z niem.) — baty, cięgi; wynagrodzenie za pobicie, nawiązka; rekompensata za uczynione krzywdy. [przypis edytorski]

⁵³zgadzać się — tu: umawiać się, uzgadniać (między stronami sporu). [przypis edytorski]

⁵⁴anim (...) nie zajędnym — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; inaczej: ani nie zjednywałem. [przypis edytorski]

⁵⁵wieża — tu: więzienie; tu: *zajędnym wieżę*: wyjednywać sobie zamianę wyroku więzienia na inną karę (np. pieniężną). [przypis edytorski]

⁵⁶pono (daw.) — podobno, prawdopodobnie. [przypis edytorski]

⁵⁷nie sfolgowałbym był (daw.) — konstrukcja czasu zaprzeczonego, wyrażającego czynność wcześniejszą od tych wyrażonych czasem przeszłym prostym; inaczej: nie sfolgowałbym (tj. nie odpuściłbym) wcześniej, uprzednio. [przypis edytorski]

⁵⁸*cantharides* — kantarydy, tj. chrząszcze z gatunku przyszczał lekarski, z rodziny oleicowatych, tzw. daw. „hiszpańska mucha”; dla samoobrony kantaryda wytwarza silnie drażniącą substancję (kantarydynę), wykorzystywaną od starożytności jako afrodyzjak, współcześnie do wypalania brodawek, w większych ilościach trująca. [przypis edytorski]

⁵⁹etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

Psalm V

Attendite popule mens legem meam⁶⁰.

Psalm 77⁶¹

DOBRODZIEJSTWA BOSKIE NAD KORONĄ POLSKĄ WYLICZA
Słuchaj pilnie, ludu mój, i nakłoń ze wszystkiego serca uszu na wyrozumienie powieści tej.

Przywiodę na pamięć dawne dni dzieciństwa twego, a opowiem ci pierwszą szczupłość, w którejś był, z żywota matki twojej wyszedłszy.

Coć musieli ojcowie twoi oznajmić, i dawni latopisowie w dziejach narodu twego zostawili, toć i ja przypomnię⁶², abys miał co do wiadomości podawać późnym wnuczętom.

Początek gniazda twego Polaku, na faryjskich polach w Dalmacji⁶³; a od dawnych niegdy Słowaków masz uczestnictwo języka i społeczność krwi rodowitej.

Onić to Sławonowie w historiach sławni, przodkami twemi, którzy od Imanu góry aż po *septemtrion*⁶⁴ rozpostarszy⁶⁵ proporce, całą Europę swoją liczyli osadą.

A bystry Dunaj na paizach⁶⁶ przepłynąwszy, mocno się z rzymskimi pułkami ucierali, złotej broniąc wolności.

Z nich Bóg wyprowadził Lecha i Czecha, i osadził niemi te knieje, które przedtem osiadali ludzie z jaszczurzemi oczyma.

Starszy od Elbu otrzymał przestronne dzierzawy; Lech, po Odrę oddzielony, wziął sarmackie pola, od których trwa imię polskie dobrze sąsiadom znajome.

I podniósł sławę narodu swego, rozprzestrzeniając mieczem państwo i wypierając niezgodne Teutony⁶⁷.

I stali się oba mnogiego ludu książęty, i głowami, które miały być w potomkach koronowane.

Ale że ich prawda ewangelii nie doszła, dla tego u potomności w niepamięci zagrzebieni⁶⁸ zostają.

Jednak kocha Pan i w niewiernych cnotę, i nagradza w potomstwie dobre uczynki, które znajomość wiary poprzedziły.

Wskrzesał z nasienia ich Mieczysława, któremu, z urodzenia ślepemu, przyjęta wiara doskonaliła wzrok przywróciła.

Gdzie uwagi godne wszechmocności dzieło, że w nawróceniu Polski pierwszym niewiasta apostołem.

Z przyjęciem wiary zaraz i przybysz honorów, gdy Bolesław I koroną królewską uczczony, z przedniejszych monarchami świata w jednym szeregu chodzi.

A tu już bierze się gorliwie za głowicę miecza Polak, przy czytaniu ewangelii, aby świadczył, że umierać dla wiary gotów, którą nad zdrowie⁶⁹ kocha.

Już miasto⁷⁰ trąby i krzykliwej surmy śpiewają nasi Bogarodzica za larmo⁷¹ do boju, a krzyżem chorągwie znacząc, z tym znakiem gromią szczęśliwie nieprzyjaciół⁷².

Ulega im jedynowładca⁷³ ruski, a Kijów przestrzeństwa swego w objazd siedm mil rachując, poszedł na łup Śmiałemu.

⁶⁰*Attendite popule mens legem meam* (łac.) — słuchaj, ludu mój, nauki mojej. [przypis edytorski]

⁶¹*Psalm 77* — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 78*. [przypis edytorski]

⁶²*przypomnię* (daw. forma) — dziś popr.: przypomnę. [przypis edytorski]

⁶³*Dalmacja* — kraina na Płw. Bałkańskim, staroż. Iliria, zasiedlona następnie przez Chorwatów. [przypis edytorski]

⁶⁴*septemtrion* (łac.) — Wielki Wóz, konstelacja gwiazd wyznaczająca kierunek północny; także ogólnie: północ globu. [przypis edytorski]

⁶⁵*rozpostarszy* (daw. forma) — dziś popr.: rozpostarłszy. [przypis edytorski]

⁶⁶*paiz* (daw.) — krótka tarcza metalowa rycerzy konnych. [przypis edytorski]

⁶⁷*Teutony* (daw. forma) — Teutoni; tu: ludy germańskie w ogóle. [przypis edytorski]

⁶⁸*zagrzebieni* (daw. forma) — dziś: zagrzebani. [przypis edytorski]

⁶⁹*zdrowie* — tu: życie; *nad zdrowie kocha*: kocha nad życie. [przypis edytorski]

⁷⁰*miasto* (daw.) — zamiast. [przypis edytorski]

⁷¹*larmo* a. *larma* (daw.) — larum; alarm, sygnał na trwogę, sygnał wzywający do boju. [przypis edytorski]

⁷²*nieprzyjaciół* (daw. forma) — dziś popr. B.lm: nieprzyjaciół. [przypis edytorski]

⁷³*jedynowładca* — dziś: jedynowładca. [przypis edytorski]

Dałby to był Bóg, aby tylko na nieprzyjacioły śmiały był, ale gdy się i na pasterza zdziczała owca rzuca, słusznie koronę traci.

Bo nie pokładał w Bogu nadziei, ale w broni i męstwie, zapomniawszy, że któremi się państwa wszczynają sposobami, takimiż i mocniej.

Prawą wiarą powstała Polska; a uszanowanie kościoła uczyniło jej znaczną między narody reputacją.

I tak pozbyliśmy pasterza na ziemi, ale dostaliśmy patrona w niebie; a bez korony nie tak pyszni Polacy, snadniej przez pokorę Boga ubłagali.

Bo nam to w Krzywoustym nagroził, pięćdziesiąt i kilku potrzeb zwycięzcy, nad którego nie miała Polska pana bitniejszego. On utarł rogów wiarołomnej Roksolanii⁷⁴, i dobrze się dał w znaki na Psim Polu⁷⁵ knechtom⁷⁶ niemieckim.

Wysłał ściegna⁷⁷ znakami zwycięstw, gdzie się tylko obrócił, i odnowił ślady pradziada poniekąd zapomniane.

I ciągnęła się nieprzerwanem pasmem z lędźwi jego potomność, od kołodzieja Piasta do Kazimierza Wielkiego przez długie wieki królująca.

Ale i ten był nie we wszem prawy Bogu, kiedy napomnienie lekce ważąc kościelne, napominającego kazał do rzeki wrzucić kapłana.

A tak który zapomniał dobrodziejstw boskich w szczęściu obfitując, zapomniał go też Bóg w potomstwie, które się marnie obróciło.

I przyszliśmy pod panowanie obcych, jako skoro się Piastowego koła obrót odprawił.

Wziął koronę i z wiarą Jagiełło; woleliśmy poddać się w obcą rękę, żeby tylko przyczynić poddaństwa Chrystusowi.

Godna wiecznej pamięci Jadwigo, pani nasza, która jako Dąbrówka Polsce, takeś i ty apostołowała Litwie.

Widzieć było⁷⁸ pogańskich ludzi tłumy do chrztu się cisnących, którym król i pobożna królowa i j. w. senat kmotrami⁷⁹ zostają.

A zatem pobłogosławił Bóg pieczołowanie⁸⁰ o winnicy swojej, że za zjednoczeniem duchownem, zjednoczyły się oba narody związkiem politycznym.

I mamy z głównych niegdy przeciwników przyjaciół, jako latorośl w pniak wolności przez wiarę wszczepiona.

Potem nasienie dobrego pana rządziło Polską do siódmego następcy, na którym żalony klimakteryk⁸¹ niepłodności, pochodnią⁸² świętych cnót domu Jagiełłowskiego zgasił.

Po zejściu ich krótkie z liliami pieszczoty, ile ten kwiat nierad statkuje; więcej ucieszyły trofea Stefanowe, kiedy by jeno jako waleczne, tak i trwalsze być mogły.

Następuje zamorski snopek, snopek ziarna pełny, przy nadziei, że tem nasieniem niwy nasze posiane, miały przynosić plenne Polakom żniwo.

Jakoż udała się pierwsza siejba męstwa Zygmuntowego; udała i potem, gdy pięknej sławy zielonością umiały tron nasz dzieła Władysławowe.

Ale prędko wysieleło się zboże, i wykruszyło z kłosa ziarno, gdy z królewskiej diademy wypadł kosztowny kamień, a potem i sama korona z głowy naszej zrzuciona.

Zaraz się nagle zaćmiło słońce estymy Polski, i ona uwielmożona tak wielu narodów pani, grubą się odziała żalobą.

I stękać poczęła stękanem rodzącej, żal jej przenikał niebo, tem cięższy, gdy uważa, że od własnych chłopów znieważona.

⁷⁴Roksolania (daw.) — Ruś. [przypis edytorski]

⁷⁵bitwa na Psim Polu — jedna z bitew wojny pol.-niem. w 1109 r. na dzisiejszej dzielnicy Wrocławia, Psim Polu, stoczona pomiędzy wojskami księcia Bolesława III Krzywoustego i króla Henryka V, wycofującego się po daremnym oblężeniu Głogowa; jako walną bitwę i klęskę wojsk niem. przedstawił ją w swej kronice Wincenty Kadłubek, za nim też tak ją przedstawiano; współcześnie historycy uważają, że w tym miejscu nie doszło do bitwy lub najwyżej odbyła się nieznaczająca potyczka, o której nie wspominał np. Gall Anonim, nadworny kronikarz Krzywoustego. [przypis edytorski]

⁷⁶knecht (z niem.) — żołnierz piechoty; pachołek; giermek. [przypis edytorski]

⁷⁷ściegno a. stegno (daw.) — ścieżka, ślad, trop. [przypis edytorski]

⁷⁸widzieć było — w domyśle: można było zobaczyć. [przypis edytorski]

⁷⁹kmotr (daw.) — tu: ojciec chrzestny. [przypis edytorski]

⁸⁰pieczołowanie (daw.) — staranność, pieczołowitość, dbałość. [przypis edytorski]

⁸¹klimakteryk a. klimakter (daw., z gr.: szczebel) — rok złowrogi, przypadający co siedem lat; okres siedmioletni. [przypis edytorski]

⁸²pochodnią (daw. forma) — dziś popr. B. lp r.ż.: pochodnię. [przypis edytorski]

Cóż prze Bóg⁸³ zawiniła, że tak sromotną⁸⁴ odnosi plagę? Sekret samemu niebu wiadomy, ile⁸⁵ są skryte sądy pańskie.

Wyniesiona w sławę, wytuczona dostatki⁸⁶, obfitością wszelaką nabrzmiała, potrzebowała zbyt wielu humorów ujęcia.

Gdyśmy zaś do Boga w tych paroksyzmach się obrócili, nie tylko miłościwie nas wysłuchał, ale też nieodwłocznie⁸⁷ stał się pomocnikiem naszym.

Przez wojnę ukarał, przez wojnę pocieszył, kiedyśmy wszystkich nieprzyjaciół startych przed sobą widzieli, albo którzy wojowali, nas o przymierze prosili.

On sprawuje i teraz, że bliskich ognia nie ugara⁸⁸ ogień, a pod mieczem pogańskim rolę naszą sprawujem, jak w najgłębszym pokoju.

Uważajże⁸⁹ czuło i rozpamiętywaj Polaku, skąd cię to potyka⁹⁰, a wierz mi, że stateczność w wierze i uszanowanie kościoła, teć z nieba jedna fawory⁹¹.

Statkuj i dalej, wszystkę nadzieję pokładając w Panu, a On mocen jest jako zawsze podźwignąć Cię w uszczupieniu terazniejszem.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu etc.

Psalm VI

Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum⁹².

Psalm 10⁹³

DO DYSSYDENTÓW W WIERZE

Błogosławiony człowiek, który nie poszedł za radą bezbożnych i na drodze grzesznych nie stał, ani na stolicy zaraźliwej nauki nie siedział.

Ale w zakonie starowiecznie od apostołów podanym wola, serce i wiara jego, a nowotnych⁹⁴ wymysłów i przestępstwa błędników⁹⁵ nie chwycił się.

Więcej ufa, czego w kościele prawowiernym przez podanie Chrystusowe uczą, niż co jeden klasztorny zbieg i drugi niezdrowy warchoł, buntownicy w wierze, rozsiali.

I będzie wierny katolik, jako drzewo wsadzone nad prawej nauki wodami, które mając potrzebną wilgotność prawdy, da owoc czasu swego⁹⁶.

Ani liście⁹⁷ dobrych uczynków jego nie opadnie, ani frukty statecznej wiary nie zacierwieją⁹⁸.

Nie tak niezbożni, nie tak, ale są jako proch ziemi⁹⁹, którym nagły wichur zakręciwszy, mięsza¹⁰⁰.

Co na wierzchu, na spodek idzie, a gwałtowna kurzawa po krótkiej mięszaniu, co wiedzieć gdzie się rozleci¹⁰¹.

Religia, Błądzenie, Bunt

⁸³prze Bóg (daw.) — wykrzyknienie: na Boga. [przypis edytorski]

⁸⁴sromotny (daw.) — haniebny. [przypis edytorski]

⁸⁵ile (daw.) — tu: ponieważ. [przypis edytorski]

⁸⁶wytuczona dostatki (daw.) — utuczona dostatkami. [przypis edytorski]

⁸⁷nieodwłocznie (daw.) — nie zwlekając, niezwłocznie; natychmiast. [przypis edytorski]

⁸⁸ogień nie ugara (daw. forma) — ogień nie spali, nie poparzy. [przypis edytorski]

⁸⁹uważajże (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -że; znaczenie: uważaj przecież, zwróć uwagę wreszcie. [przypis edytorski]

⁹⁰potykać (daw.) — spotykać. [przypis edytorski]

⁹¹jedną fawory (daw.) — zjednywać łaskę; teć z nieba jedna fawory: te łaski wyprasza ci z nieba. [przypis edytorski]

⁹²Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum — szczęśliwy mąż, który nie idzie za radą występnych; Psalm 1. [przypis edytorski]

⁹³Psalm 10 — w dzisiejszej numeracji np. wg. Biblii Tysiąclecia: Psalm 1. [przypis edytorski]

⁹⁴nowotny (daw.) — tu: nowy, nowo powstały. [przypis edytorski]

⁹⁵błądnik (daw.) — tu: błędzący, wyznający błędne poglądy. [przypis edytorski]

⁹⁶czasu swego (daw.) — w swoim czasie; w odpowiednim czasie. [przypis edytorski]

⁹⁷liście (daw.) — tu: listowie. [przypis edytorski]

⁹⁸zacierwieć (daw.) — tu: być zaatakowanym przez czerwie; zrobaczywieć. [przypis edytorski]

⁹⁹proch ziemi (daw.) — proch ziemi; kurz. [przypis edytorski]

¹⁰⁰mięszać (daw.) — dziś: mieszać. [przypis edytorski]

¹⁰¹co wiedzieć gdzie się rozleci — nie wiadomo, gdzie się rozproszy. [przypis edytorski]

Bo targający jedność kościelną, sami się między sobą zgodzić nie mogą, a duch wichrowaty jak szkapa wyuzdany, który prostej drogi nie upatruje.

Mięsza pycha rozum, który bez Chrystusa zbawienia szuka; a błędne owce powszechną wzgardziwszy owczarnią, w parowach błędów marnie parszywieją.

Oświeć Panie rozum ich, aby tego uporu poprzestali; zawołaj przenikającym głosem: Szawle, czemu mię prześladujesz¹⁰²?

Czemu dla uporu ludzkiego giniecie, zgodną prawowiernego kościoła nauką, słodkim macierzyńskich piersi pokarmem, zapamiętali gardząc.

Za wymysłami tych hersztów idziecie, którzy złamawszy przysięgę Bogu, w tak niebezpieczną duszę waszą, sami zgubieni, zawodzą tonią¹⁰³.

Nie masz tam zakonu¹⁰⁴ ani ofiary, według prawidła apostołskiego; a kto temi ścieżkami idzie, ten niechybnie zginie.

Obróć oko do prawego Jeruzalem błędna Samaria; do Jeruzalem, które w sobie ma dom boży, bezkrwawą ofiarę, i ofiarujących kapłanów, od głowy Chrystusa niepochybną¹⁰⁵ idących sukcesją.

Spytaj się na koniec, skąd brał moc ten prorok na opowiadanie piątej ewangelii? Albo¹⁰⁶ jako wyklęty z cerkwi bożej, mógł sobie przywłaszczyć charakter kaznodziejski?

A zatem, uważysz, które objawienie wiary od Boga jest, a porzuciwszy nowowiernictwo, pójdź za tą, którą starowieczność utwierdza.

Starowieczność bowiem i nieodmienność są próbą nieomylną prawdy tego kościoła, przeciwko któremu bramy piekielne nie przemogą.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu, jako była na początku, tak i teraz, i zawsze, i na wieki wieków, Amen.

Psalm VII

Quare fremuerunt gentes¹⁰⁷.

Psalm 2

PRAKTYKOM I KONKURENCJOM NA ELEKCJACH APLIKOWANY¹⁰⁸

Czemu się wzburzyły narody, a ludzie rozmyślali próżne rzeczy?

Zeszli się królowie i głowy koronowane w radę przeciwko Polsce i przeciwko wolności.

Wzbudziła nienawiść zazdrość i zaraz się namnożyło tych, których swoboda bliźniego w oczy kole.

Potargajmy (prawi) związki, którymi się przeciwko zwierzchności wzmocnili, i ukróćmy im tej togi, w której się aż nazbyt przestroniej¹⁰⁹ noszą.

Niech zbestwionego¹¹⁰ bujną paszą źrebca ujeździ ręka nasza, a górę wybijającemu magiszowi niechaj pętcę przybierze¹¹¹.

Ale ten, który państwowemu prawa stanowi, naśmiej się z nich, i uczyni, że w szyderstwie zostaną, którzy nad jedynaczką naszą przewodzić usiłują.

Owom ja Jehowa jest! Który na wolą¹¹² puszczam, i w niewolę podaję; ja z Egiptu wyswobodzić mogę, i w krainę mlekiem i miodem płynącą zaprowadzić umiem.

Szlachcic, Wolność, Prawo,
Bóg, Polska, Sarmata

¹⁰²Szawle, czemu mię prześladujesz — słowa, które miał wg. *Dziejów Apostolskich* usłyszeć Szawel z ust zmarłego Jezusa podczas swej drogi do Damaszku, a które doprowadziły go do nawrócenia i z prześladowcy chrześcijan uczyniły z niego apostoła chrześcijaństwa, św. Pawła (por. Dz 9,1–20). [przypis edytorski]

¹⁰³w tak niebezpieczną duszę waszą (...) zawodzą tonią — tj.: w tak niebezpieczną toni wiodą waszą duszę (sżyk przestawny i daw. forma fleksyjna B. r.ż: w tonią). [przypis edytorski]

¹⁰⁴zakon (daw.) — prawo, prawidła. [przypis edytorski]

¹⁰⁵niepochybny — niechybny, trafny, nieuchronny; tu: niewątpliwy. [przypis edytorski]

¹⁰⁶albo (daw.) — tu: czyż, czyżby; czy też. [przypis edytorski]

¹⁰⁷Quare fremuerunt gentes (łac.) — dlaczego buntują się narody; *Psalm 2*. [przypis edytorski]

¹⁰⁸aplikowany (daw.) — tu: stosujący się, odnoszący się do czego. [przypis edytorski]

¹⁰⁹przestronny (daw.) — przestronny; obszerny, swobodny. [przypis edytorski]

¹¹⁰zbestwiony (daw.) — rozbestwiony; zamieniony w bestię; zdziczały. [przypis edytorski]

¹¹¹pętcę przybrać — zebrać wodze (wierzchowcowi). [przypis edytorski]

¹¹²na wolą (daw.) — na wolność [przypis edytorski]

Przeze mnie lotna ptaszyna przestronego powietrza zażywa, a kiedy pozwolę, w fortelnego¹¹³ wpada sidła ptasznika.

Tedy będzie mówił w gniewie zapalczywości swojej do tych, którzy na cudze prawa krzywo patrzą, a zawziętość ich nagle rozproszy.

Jam jest zwierchnością nad dziedzictwem mojem, a jako serc ludzkich prostotę, tak i pól sarmackich równiny z dawna ukochałem.

W opiece mojej jest wolność, i ja sam tylko przez przewidzenie wiem, komu ją mam w zawiadowanie¹¹⁴ poruczyć¹¹⁵.

Szczególnem bowiem mojem dziełem: wolność ludzka; a gdy ode mnie wolna wola pochodzi, toć pewnie uniewolnienia¹¹⁶ i przymusu nie Kocham.

Zrozumieć królowie, że od Boga ten klejnot, a ucicie się, którzy sidła swobodzie stawiacie, że wolność polską ma Pan w opiece swojej.

Nie potrzebuje ona ludzkiego pieczołowania¹¹⁷ tak dalece, ani ręki dotykającej, która gardziele leczy.

Ponieważ błogosławieni wszyscy, którzy w Pana zastępów protekcji¹¹⁸, a w synach ludzkich żadnej nie masz ufności.

Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi świętemu, etc¹¹⁹.

Psalm VIII

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo¹²⁰.

Psalm 14¹²¹

PROŚBA O DOBREGO PANA PODCZAS INTERREGNUM¹²²

Panie, któż osiedzie tron w przybytku Twoim? I kto namiestnikiem naznaczony, aby potężną ręką uprzętał dolegliwości nasze?

Albowiem wybiła górę mizeria Polski, od drapieżnych uciśniony a górnolotny orzeł wypierzywszy się, jest jako jedno gołąbie¹²³ porzucone od matki.

Zginęły ozdoby sławnej niegdy¹²⁴ Sarmacji, a żelazne na pograniczach słupy w Elbie i w Dnieprze postanowione przepadły.

Niedawno od Czarnego Morza aż do Bałtyckiego oceanu ciągnęły się wzdłuż okolice nasze; a od Krępaku i węgierskich Alp wszcz, aż w mroźne zachodziło Tryjony¹²⁵.

Teraz spustoszały jedne, drugie zawojowane kraje, a my we środek zamknieni, kurczymy się jak skóra od ognia albo krew zbiegająca się ku sercu.

Któż nam wróci przeszłych zwycięstw ozdoby? Kto odnowi złote lata pokoju, cnotą i szczęściem kwitnące?

Słaba nadzieja, abyśmy w dawnej porze widzieli ojczyznę naszą, stojącą po prawicy królewskiej, odzianą rozmaitością, rozmaitością zwycięstw, przez wydartych krajów odwetowanie; dalej, na cudze nie chciwą, kiedy swoje spełna.

Ty o Boże nasz w to potrafić¹²⁶ umiesz, który sam jako królestwa zakładasz, tak im i rządce podajesz¹²⁷.

Władza, Państwo, Bóg,
Obraz świata

¹¹³fortelny (daw.) — podstępny. [przypis edytorski]

¹¹⁴zawiadowanie — tu: dowodzenie. [przypis edytorski]

¹¹⁵poruczyć (daw.) — powierzyć; oddać. [przypis edytorski]

¹¹⁶uniewolnienie — zniewolenie. [przypis edytorski]

¹¹⁷pieczołowanie — opieka nad czymś, staranie o coś. [przypis edytorski]

¹¹⁸protekcja (z łac.) — ochrona. [przypis edytorski]

¹¹⁹etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

¹²⁰Domine quis habitabit in tabernaculo tuo (łac.) — kto będzie przebywał w Twym przybytku, Panie; Psalm 15 (14). [przypis edytorski]

¹²¹Psalm 14 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 15*. [przypis edytorski]

¹²²interregnum (łac.) — bezkrólowie; czas pomiędzy śmiercią lub abdykacją władcy a wstąpieniem na tron następcy. [przypis edytorski]

¹²³gołąbie — gołąbiatko; pisklę gołębia; tu: uosobienie bezbronności. [przypis edytorski]

¹²⁴niegdy (daw.) — niegdyś, kiedyś. [przypis edytorski]

¹²⁵Tryjony (daw.) — ziemie na północy [przypis edytorski]

¹²⁶potrafić — utrafić, celnie trafić, wcelować. [przypis edytorski]

¹²⁷podawać rządce (daw.) — wyznaczać (wskazywać) rządzących. [przypis edytorski]

Opatrzność Twoja, Panie, stanowi przełożonych¹²⁸, bez której nie tylko ten świat stać nie może, ale też i włos z głowy ludzkiej nie spadnie.

Zna ją oracz, gdy posiewa rolę¹²⁹ nasieniem, zna i pasterz, od niej sam i z trzodą strzeżony.

Ta zaprawdę sama narodom króle podaje, Ta poddane przeciwko panom w posłuszeństwie trzyma.

Jako zegar w ręce nakręcającego czas pomierza¹³⁰, tak wola boska wszystkim dysponuje, zostawiwszy wolną wolę człowiekowi.

Zaczem¹³¹ my dobrego rządcę wyglądamy z nieba, od Ciebie, Boże nasz, któryś jest opiekalnikiem¹³² ludu twego.

Fortunni¹³³ monarchowie, którzy za ordynansem¹³⁴ Jehowy trony osiadacie, a namiestnikami bywsi¹³⁵, pomnijcie się być ludźmi, i dla ludzi wywyższonymi.

Wydaszże¹³⁶ i teraz Panie upodobanego Tobie, a nam potrzebnego króla; a pożądanym zgodnej elekcji skutkiem, ukoronuj oczekiwania nasze.

Teraz zwłaszcza, gdy snopek umknął się z pola polskiego, nagródź Panie znakiem zbawiennym, żeby był nieprzyjaciółom krzyża twojego straszny.

Choć nam bogactw krezusowych¹³⁷, ani pokładów Midy¹³⁸ w posagu nie przyniesie: dość, aby żył w zakonie¹³⁹ Twoim bogobojny, a w czynieniu sprawiedliwości czuły.

Wspomnijże, Panie, na Polskę i jej w wierze Twojej stateczności, której nieporuszenie dotrzymała, jak obfitując w szczęściu, tak uciśniona w przygodach¹⁴⁰.

A my, owce pastwiska Twego, będziem Cię wielbić, o oko niezmruczone nad nami! I opatrzności Twojej za dobrego pasterza dziękować nie przestaniem na wieki.

Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi świętemu.

Jako była na początku, tak i teraz, i zawsze, i na wieki wieków. Amen.

Czas, Wolność, Bóg,
Kondycja ludzka

Psalm IX

Laudate Dominum omnes gentes¹⁴¹.

Psalm 116¹⁴²

SZCZĘŚLIWĄ ELEKCJĄ¹⁴³ IN ANNO 1672¹⁴⁴ PRZEZNACZENIU BOSKIEMU PRZYPISUJĄCY

Chwalcie Pana wszystkie narody! Śpiewaj mu i dziękuj z radością słowiańskiego Lecha pokolenie.

Niech się po równinach polskich tubalne echo rozchodzi, a odgłos wesołego *vivat!* niechaj niebiosa przebija.

¹²⁸stanowić przełożonych — tu: ustanawiać. [przypis edytorski]

¹²⁹rolą (daw. forma) — dziś B r.ż. lp: rolę. [przypis edytorski]

¹³⁰pomierzać (daw.) — mierzyć, odmierzać. [przypis edytorski]

¹³¹zaczem (daw.) — w związku z czym. [przypis edytorski]

¹³²opiekalnik (daw.) — opiekun. [przypis edytorski]

¹³³fortunny — szczęśliwy, mający szczęście. [przypis edytorski]

¹³⁴ordynans (daw.) — tu: rozkaz; za ordynansem: z rozkazu. [przypis edytorski]

¹³⁵bywsi (daw. forma) — dziś imiesłów przysl. współcz.: będąc. [przypis edytorski]

¹³⁶wydaszże (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -że. [przypis edytorski]

¹³⁷krezusowe bogactwa — legendarnie wielkie bogactwa: słynął z nich w starożytności Krezus (595–546 p.n.e.), król Lidii, którego imię stało się synonimem bogacza. [przypis edytorski]

¹³⁸Midy pokłady — pokłady złota; od imienia mitycznego króla Frygii, Midasa, pod którego dotykiem wszystko zamieniało się w złoto. [przypis edytorski]

¹³⁹zakon (daw.) — prawo; żyć w zakonie (bożym): żyć zgodnie z prawem. [przypis edytorski]

¹⁴⁰przygoda (daw.) — wszystko to, co się może przygodzić, tj. przydarzyć; zdarzenie. [przypis edytorski]

¹⁴¹Laudate Dominum omnes gentes (łac.) — chwalcie Pana wszystkie narody, Psalm 117. [przypis edytorski]

¹⁴²Psalm 116 — w dzisiejszej numeracji np. wg. Biblii Tysiąclecia: Psalm 117. [przypis edytorski]

¹⁴³elekcją (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: (szczęśliwą) elekcję. [przypis edytorski]

¹⁴⁴in anno 1672 — w roku 1672 nie odbyła się nowa elekcja; królem aż do swej śmierci w roku następnym pozostawał Michał Korybut Wiśniowiecki, którego władzę jednakże zachwiała właśnie wojna wypowiedziana przez Turcję; tymczasem król bardziej niż zagrożeniem zewnętrznym zajmował się zwalczaniem hetmana Jana Sobieskiego, należącego do przeciwnego stronnictwa politycznego tzw. malkontentów, m.in. poprzez uchwały konfederacji gołębiowskiej związanej z udziałem króla właśnie w 1672 r. [przypis edytorski]

Żyje Bóg stwórca nasz króle podający¹⁴⁵; niech i król długowiecznie żyje, od Boga podany.

Którego nie żywot niewieści albo marna kolebka na tronie posadzi, ale wola Boga zastępów, przez głosy mnogiego rycerstwa panem uczyni.

Nie przekupieni elektorowie, nie wymyślne praktyki albo subtelność jaka; ale najlepszego spośród siebie kreski szlchetnego ludu obrały.

Ciesz się od wieku wolna Sarmacja, któraś pod panowaniem obcych, jak w przysłodzonym wędzidle, w nieznacznej¹⁴⁶ zostawała niewoli.

Radujcie się mężowie polscy, że ze krwi waszej otrzymaliście Pana, którzy obierając cudzoziemców, dotądście sami siebie niegodnymi berła sądzili.

Weselcie się płodne matrony, że synom waszym, przy staropolskiej cnocie, mniej potrzebna zagranicznych języków umiejętność, kiedy z królem ziomkiem po polsku doskonale się rozmówią.

Podnoś głowę sprawiedliwości święta: bo już sądzącemu królowi, ojczystych praw tłumaczyć nie trzeba.

Cnoto i poczciwości, wiem że¹⁴⁷ miło, bo nie może ten Pan występkiem być przyjazny, którego dobroć nad rówienniki¹⁴⁸ wywyższyła.

Zakwitnij słowo polska, i rozjaśnij teraz, kiedy nad bisurmańskim miesiącem znamię zbawienia wywyższone.

Ale i ty, wolności nasza, wielbij Imię boskie, które zdarzyło¹⁴⁹, że przez wolną elekcją obraliśmy upodobanego niebu.

Że w huku, i w odgłosie tak siłu zgromadzonych głów; a wszak i na górze Synaj we gzmocie i biciu piorunów, podawał Bóg Izraelowi zakon i zakonodawcę.

Tak przystało i dającemu Bogu ogłosić dobrodziejstwo swoje, i biorącemu ludowi nie zaniechywać powinnej¹⁵⁰ wdzięczności.

Niechajże teraz nie mówią królestwa pod monarchiami zostające: nadzieja nasza w niemowlęciu, piersi matki swojej ssącym.

Ale niech mówi z przyległemi prowincjami Polska: nadzieja moja w Bogu, który mi króle podaje, znając mię dziedzictwem swoim.

Pan jest podawcą moim, opiekunem i stróżem; a chociażem (tak mówi Polska) przez wojny obnażona z ozdoby, mocen jest pierwszą mi przywrócić krasę.

Nie potrzebuje on na wojnę posiłków, gdyż u Niego i mucha kiedy każe żołnierzem, i z żab wojska zaciąga przeciw Egiptowi.

Z woli Jego wybije anioł wojska Sennacherybowe; albo jak we Francji, dziewczysko jedno potłucze mocarze angielskich.

Tenci jest dzień, który uczynił i postanowił Pan obrania króla naszego; niechajże Jemu samemu podawcy będzie cześć i chwała na wieki wieków.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu.

Jako była na początku, tak i teraz, i zawsze, i na wieki wieków. Amen.

Psalm X

Deus iudicium tuum regi da, et iustitiam tuam filio regis¹⁵¹.

Psalm 71¹⁵²

¹⁴⁵Bóg (...) króle podający; (...) król (...) od Boga podany — wyraża się tu przekonanie, że władza królewska pochodzi wprost ze wskazania boskiego i łączy się z łaską Boga; w monarchiach dziedzicznych ta feudalna idea funkcjonowała aż do rewolucji francuskiej 1789 roku, w polskiej rzeczywistości, wobec systemu elekcyjnego, nie była tak prosta do wyprowadzenia z wizji „porządku naturalnego” i wymagała wzmacniania, takiego choćby jakie ma miejsce w *Psalmodii* Kochowskiego. [przypis edytorski]

¹⁴⁶nieznaczny — tu: niewidoczny, niedostrzegalny. [przypis edytorski]

¹⁴⁷żeć miło — skrót od: że ci jest miło. [przypis edytorski]

¹⁴⁸rówiennik (daw.) — rówieśnik, równy rangą itp. [przypis edytorski]

¹⁴⁹zdarzyć — tu: sprawić. [przypis edytorski]

¹⁵⁰powinny — tu: należny; wyznaczony obowiązkiem (powinnością). [przypis edytorski]

¹⁵¹Deus iudicium tuum regi da, et iustitiam tuam filio regis (łac.) — O Boże, przekaż Twój sąd królowi i Twoją sprawiedliwość synowi królewskiemu; *Psalm* 72. [przypis edytorski]

¹⁵²*Psalm* 71 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm* 72. [przypis edytorski]

ZADANIE SPRAWIEDLIWOŚCI ŚWIĘTEJ

Daj, Boże, królowi rozsądek i wyrozumienie, daj, Panie, sprawiedliwość Twoją królewiczowi.

Aby sędzieli lud według prawidła słuszności, a uciśnione poddane¹⁵³ według ustaw prawa.

Gdzie bowiem wzruszona sprawiedliwość, tam zaraz chwiać się muszą w rzeczywistości filary kardynalne.

Główne tarany, bezbożność, bluźnierstwo, niesprawiedliwość, które fundamenta¹⁵⁴ monarchii z gruntu poruszają.

A kiedyż więcej złość ludzka przebrała miarę jako teraz? Albo kiedy bardziej niesprawiedliwość nad prawem przewodzi?

Wdowa i sieroty płaczą: a nad ukrzywdzonym wykręty i mammona tryumfuje.

Silnie potwarca¹⁵⁵ w fałszu ufa, a w przewrotności kłamstwa swego jak za murem siedzi.

Bowiem starcy i sędziowie nasi odstąpili ścieżek prawdy, a udawczy się za mizernym wziętkiem¹⁵⁶, wspak¹⁵⁷ wyrócili¹⁵⁸ sprawiedliwość.

Drudzy, respektami¹⁵⁹ uwiedzeni, więcej prywatnie względy niżeli Boga przed oczyma mają; są i ci, którym na bankietach ochota korzenne w sądach formuje sentencje.

Dla tego¹⁶⁰ za chmurę słońce sprawiedliwości zaszło, a ona¹⁶¹ świątobliwa astea, podmiesięcznych¹⁶² krajów okrasa¹⁶³, do nieba się od niewdzięcznych przeniosła.

Ale Ty, Panie, Bogiem prawdy jesteś; nie daj nam być bez tak potrzebnego elementu.

Daj głowie naszej asystantkę sądów Twoich, mądrość; a nadzieja nasza niech ma szczerze w mandatach Twoich ukochanie.

Któżkolwiek z drogi prawa wystąpi, niechaj, bez braku osób, żelazną różgą karany będzie.

A nie tylko egzekwująca sprawiedliwość niechaj bojaźnią karania straszy: ale też udzielająca, niech do dobrego zachęca, nadzieją nagrody.

Niech ta ręka nie drży, która trzyma szalę: szalę odważającą cnotie myto i występkom karę.

Żeby ani w prawo ani w lewo nie uniosła się, a pod sznur słuszności krzywiznę prostowała.

Dla tego odlać by stolec sądowy z szczerego złota, aby się tam nikt nie spodziewał w sądzie faworu, w którym złoto depcą.

Na lwach ogromnych ugruntować trybunał, których ryk winowajcę przestraszy, a występków obrońcę jedwabna wymowa odbieży¹⁶⁴.

A że u sądu najwięcej egzorbituje¹⁶⁵ datek: to biorącego¹⁶⁶ z skóry obłupić, a krzesło nią obiwszy, syn na niem niech usiedzie prewarykanta¹⁶⁷.

Mizerne złoto, którym ani piersi uzbroisz jak żelazem, ani do strzelania kulę ulejesz jak z ołowiu.

Falsz, Siła, Kłamstwo

Bóg, Prawda, Mądrość,
Sąd, Sprawiedliwość, Obraz
świata

Sprawiedliwość, Kara,
Cnota, Dar

¹⁵³*uciśnione poddane* (daw. forma) — dziś B. Im: uciśnionych poddanych. [przypis edytorski]

¹⁵⁴*fundamenta* (daw. forma) — dziś B.Im: fundamenty; podstawy. [przypis edytorski]

¹⁵⁵*potwarca* — osoba rzucając potwarz na kogoś; oszczerca. [przypis edytorski]

¹⁵⁶*wziętek* a. *wziątko* — dar; tu: łapówka, zysk. [przypis edytorski]

¹⁵⁷*wspak* — na odwrót. [przypis edytorski]

¹⁵⁸*wyrócili* — właśc. forma: wyrócili (starcy i sędziowie), podobnie jak wcześniej: odstąpili. [przypis edytorski]

¹⁵⁹*respekt* (z łac.) — szacunek, względy. [przypis edytorski]

¹⁶⁰*dla tego* (daw.) — z tego powodu. [przypis edytorski]

¹⁶¹*ona* (daw.) — ta. [przypis edytorski]

¹⁶²*podmiesięczny* (daw.) — podksiężycowy, tj. ziemski. [przypis edytorski]

¹⁶³*okrasa* (daw.) — ozdoba. [przypis edytorski]

¹⁶⁴*odbieży* (daw.) — tu: opuści. [przypis edytorski]

¹⁶⁵*egzorbitować* (daw. z łac.) — popelić wykroczenie przeciw prawu; *egzorbitancja* (a. *eksorbitancja*): wybryk. [przypis edytorski]

¹⁶⁶*biorący* — tu: przyjmujący łapówkę. [przypis edytorski]

¹⁶⁷*prewarykant* (daw., z łac.: *praevaricator*) — zaniedbujący swój obowiązek, sprzedający obrońca a. oskarżyciel w sądzie. [przypis edytorski]

A my przeciwnie, im je głębiej natura ukrywa, tem go żarliwiej pragniemy: ponętę jednę do wydarcia nieprzyjacielowi.

Aż źle nabywszy, skąpo chowawszy, śmierć wydrze; a łakome zbiory pierwszy i szczęśliwszy osiągnie.

Racze wywieść, Panie, jako światłość z obłoków sprawiedliwość świętą, a sąd Twój, jako południe, niechaj nam rozjaśnie.

Za co Ojcu wszechmocnemu, wizerunkowi sprawiedliwości; Synowi jednorodzonego, źródłu miłosierdzia; Duchowi świętemu, pocieszycielowi niepojętej dobroci na nieprzeżyte wieki cześć, chwała i panowanie. Amen.

Psalm XI

Dixit injustus ut delinquat in semet ipso¹⁶⁸.

Psalm 35¹⁶⁹

NA MIĘSZANIA I ROZRYWANIA SEJMÓW

Rzekł niesprawiedliwy sam w sobie, aby grzeszył: a zmrużywszy oczy, nie chciał się oglądać na bojaźń Bożą.

Nie chciał zrozumieć przewrotności umysłu swego, ani uważał¹⁷⁰, że w zgubie ojczyzny i samemu zginąć przyjdzie.

I tak zdradliwie mówił przeciwko matce własnej; a gorszy pasierba¹⁷¹, piersi te lżył, które go karmiły.

Głowa jego nie myślała¹⁷² o dobro pospolitem¹⁷³, ale żeby się dobrze mieć, by¹⁷⁴ i złe czyniąc; a nienasycona podwyższenia chciwość¹⁷⁵ nie chciała się obejrzyć na prawo przystojności¹⁷⁶.

Ojczyzna w uścicach¹⁷⁷ i obrona jej, a w sercu kończyste żądło jak węża u hipokryty.

Stąd uczynił się rzecznikiem w skomo¹⁷⁸ na obronę dobra pospolitego, a pod pokrywką publiki, tai zawziętość¹⁷⁹ sejmu rozerwania.

Mówiąc skrycie sam w sobie: Cóż mi za to pieczołowanie¹⁸⁰ o ojczyźnie? kiedy inszą¹⁸¹ drogą pomogę sobie do dobrego mienia.

Droga cnoty przykra, nagroda zasług niepewna, wdzięczność za odwagi omyła; a gdy występki nie karzą, grzeszyłby, kto by dobrze czynił.

I tak udaje się przeciwną od gościńca ścieżką; a między sobie podobnymi rozsiewa ducha przeciwieństwa.

Ród jaszczurczy i właściwe Judasza pokolenie; bo i ten Pana w rękę całując, dla błahego kwestu¹⁸², ojczyznę własną sprzedaje.

Cnota, Wina, Kara,
Sprawiedliwość, Dobro

Zdrada, Ojczyzna, Korzyść,
Szlachcic, Obywatel

¹⁶⁸*Dixit injustus ut delinquat in semet ipso* (łac.) — Nieprawość mówi do bezbożnika w głębi jego serca; *Psalm 36* (35). [przypis edytorski]

¹⁶⁹*Psalm 35* — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 36*. [przypis edytorski]

¹⁷⁰*uważać* (daw.) — tu: zwracać uwagę. [przypis edytorski]

¹⁷¹*gorszy pasierba* (daw.) — gorszy od pasierba. [przypis edytorski]

¹⁷²*myślała* (daw. forma) — dziś: myślała. [przypis edytorski]

¹⁷³*o dobro pospolitem* (daw. forma) — dziś Msc.lp: o dobru pospolitym (tj. powszechnym, społecznym). [przypis edytorski]

¹⁷⁴*by* (daw.) — tu: choćby, chociażby. [przypis edytorski]

¹⁷⁵*podwyższenia chciwość* (daw.) — usilna chęć wywyższenia się; pożądanie uzyskania wyższej pozycji (w hierarchii urzędów, hierarchii społecznej itp.). [przypis edytorski]

¹⁷⁶*przystojność* (daw.) — to, co przystoi (robić, mówić itp.); odpowiednie zachowanie, właściwe postępowanie. [przypis edytorski]

¹⁷⁷*w uścicach* (daw. forma) — w ustach (tj. tu: w słowach, w deklaracjach słownych). [przypis edytorski]

¹⁷⁸*w skomo* — prawdopodobnie powinno być: *wrzкомо*, tj. rzekomo, niby to; możliwe jednak, że jest to jakaś forma przysłówkowa utworzona od *czas. skomać*: ostrzyć zęby na co, mieć apetyt, względnie od *skoma* (także *szkoma*, *oskoma*): apetyt, ślinka na co. [przypis edytorski]

¹⁷⁹*zawziętość* — tu: zawzięta chęć a postanowienie; *zawziętość sejmu rozerwania*: silne, nieprzezyciężone postanowienie, aby doprowadzić do zerwania sejmu. [przypis edytorski]

¹⁸⁰*pieczołowanie* (daw.) — staranność, dbałość. [przypis edytorski]

¹⁸¹*inszy* (daw.) — inny. [przypis edytorski]

¹⁸²*kwest* (daw.) — tu: zysk, dar, datek. [przypis edytorski]

Psia natura, która wężem pożywienia śledzi; a znalazłszy, na plugawem ścierwie opada.

Widzisz to, Boże, czuły wolności naszej stróżu, i grozisz pomstą zdrajcy; któryś tego balsamu wolności przez „nie pozwalam”, w truciznę obracać nie kazał.

Ale jako bezoar¹⁸³ w zakrytem naczyniu zachować był powinien: on go teraz, datkiem przekupiony, na niezdrowie pospolite używa.

Idzie jednak za zdrajcą, choć leniwa Nemezis¹⁸⁴, a wyzionąwszy niecnotliwy wziętek¹⁸⁵, samego czeka judaszowskie myto¹⁸⁶.

Upadną, upadną ci, którzy ojczyźnie źle służą; a plemię cnotliwego na to miejsce dziedziczyć będzie.

Wyżeną¹⁸⁷ przekupionego ojca Cherheles potomków z domu, a ze złego zbioru drobna dziatwa nie ucieszy się.

Jeno¹⁸⁸ szpetna sława aż do obmierzenia zostanie i będzie pamiątka jego w pośmiewisku tak, jako onego, który w Efezie bóżnicę Diany zapalił¹⁸⁹.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu etc¹⁹⁰.

Psalm XII

Beati quorum remissae sunt iniquitates¹⁹¹.

Psalm 31¹⁹²

DOBROWOLNA POPEŁNIONYCH WYSTĘPKÓW SPOWIEDŹ

Błogosławieni, którym odpuszczone są nieprawości i których przestępstwa Pan Najwyższy w wieczną puścił amnistyją¹⁹³.

O szczęśliwy człowiecze, któryś przed obliczem boskiem przez grzechu znaleziony; a czystego sumnienia¹⁹⁴, i najmniejszą obraży jego nie nadpluskałeś makulą¹⁹⁵.

Niepodobnać¹⁹⁶, kto się człowiekiem urodził, bez grzechu być¹⁹⁷; ale insza¹⁹⁸ jest mieć wady powszednie, insza na główne urażonego majestatu zarabiać kryminały.

Otom¹⁹⁹ ja, mizerak taki, którym²⁰⁰ dla tego tylko żył, żebym grzeszył; a grzeszył nie tak z ułomności, jako z rozmyślnego zakonowi²⁰¹ nieposłuszeństwa.

Jam się Pana stwórcę²⁰² mego zapał, a codziennie chleb z ręki²⁰³ Jego biorąc, zdradliwiem²⁰⁴ odstąpił dobrodzieja mego.

Kondycja ludzka, Bóg,
Grzech

¹⁸³bezoar — rzekomy kamień jelitowy; nagromadzenie niestrawionych substancji w żołądku zwierząt; w średniowieczu bezoary uważane były za talizmany, przypisywano im właściwości magiczne (źródła niezwyklej mocy) i lecznicze (używane były jako odtrutki). [przypis edytorski]

¹⁸⁴Nemezis (mit. gr.) — bogini zemsty, sprawiedliwości i przeznaczenia; uosobienie gniewu bogów, ale stojąca ponad i poza władzą bogów olimpijskich; córka Nocy (gr. Nyks), strażniczka sprawiedliwości świata, wykonawczyni nieuniknionych praw. [przypis edytorski]

¹⁸⁵wziętek — tu: dar, łapówka. [przypis edytorski]

¹⁸⁶myto — clo; tu: grzywna, karna opłata. [przypis edytorski]

¹⁸⁷wyżeną (daw. forma) — wygonią. [przypis edytorski]

¹⁸⁸jeno (daw.) — tylko. [przypis edytorski]

¹⁸⁹który w Efezie bóżnicę Diany zapalił — Herostrates. [przypis edytorski]

¹⁹⁰etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

¹⁹¹Beati quorum remissae sunt iniquitates (łac.) — Szczęśliwy ten, komu została odpuszczona nieprawość; Psalm 32 (31). [przypis edytorski]

¹⁹²Psalm 31 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 32*. [przypis edytorski]

¹⁹³amnistyja (daw.) — amnestia, zapomnienie win, uniewinnienie. [przypis edytorski]

¹⁹⁴sumnienie (daw. forma) — sumienie. [przypis edytorski]

¹⁹⁵makula (z łac.) — plama; obelga. [przypis edytorski]

¹⁹⁶niepodobnać — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -ci, skróconą do -ć. [przypis edytorski]

¹⁹⁷Niepodobnać (...) bez grzechu być — nie jest to możliwe, aby być bez grzechu. [przypis edytorski]

¹⁹⁸insza (daw.) — inna (w domyśle: rzecz, sprawa); co innego. [przypis edytorski]

¹⁹⁹otom — skrót od: oto jestem. [przypis edytorski]

²⁰⁰którym (...) żył — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; inaczej: który żyłem. [przypis edytorski]

²⁰¹zakon (daw.) — prawo. [przypis edytorski]

²⁰²stwórcę (daw. forma) — dziś D.łp: stwórcy. [przypis edytorski]

²⁰³ręku (daw. forma) — dziś D.łp: (z) ręki. [przypis edytorski]

²⁰⁴zdradliwiem odstąpił — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; inaczej: zdradliwie odstąpiłem. [przypis edytorski]

Jam rzekł w sercu mojem: nie masz Boga nagradzającego i karzącego; a próżną chlubę, marny zysk, znikomą rozkosz za Boga miałem.

I stałem się jako zbieg jeden przechodzący do nieprzyjaciół, i tam szukający obrony, gdzie mię pewna czekała zguba.

A imem²⁰⁵ dłużej milczał, tem ciężej rozpacz i nadzieja alterowały²⁰⁶ mię²⁰⁷.

Zaczem we dnie i w nocy obciążyla się nade mną bojaźń kary, a wrzód niebezpieczny jątrzył się, gdy go wewnątrz toczył robak sumnienia.

Obracałem się w ściśnieniu i dolegliwości mojej na wszystkie strony, upatrując, kto rozjątrzonej rany wyjmie mi ciernie.

Nie znalazł się nikt, kto by mi poradził, albo kto by na skancerowane sumnienie o pewnem powiedział lekarstwie.

Atoli przecie odetchnąłem, wspomniawszy, że dobry Pan, Pan w litości nieprzebrany i który przyszedł grzesznych zwoływać.

Poszedłem z chęcią do Niego, a oznajmiwszy grzech mój, nie tailem przestępstwa mego.

Zgrzeszyłem przeciw Tobie, o stróžu ludzki! I czemuż wzdy²⁰⁸ cierpisz²⁰⁹ mię przeciwnym sobie?

Zdradziłem Pana, ale tej zdrady bardziej niż zguby własnej żałuję; i więcej mię niewdzięczność moja trapi niż zasłużona śmierć przed oczyma.

Przyjmże, o Boże, spowiedź winowajce²¹⁰ twego, a racz miłościw być niezbożności upokorzonego²¹¹.

Ty bowiem i jawnogrzesznikowi za uderzeniem się w piersi odpuszczasz winę; i za jedno wyznanie łotrowi otworzyć raj obiecałeś.

Ty bądź ucieczką moją w utrapieniu; o Boże, nadziejo moja! Wyrwij mię od tych, którzy mię oblegli.

Siła jest biczów na grzesznika, ale ufającego w Panu miłosierdzie ogarnie.

Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi świętemu.

Jako była na początku, tak i teraz, i zawsze, i na wieki wieków. Amen.

Psalm XIII

Noli aemulari in malignantibus²¹².

Psalm 36²¹³

KRÓTKIE SZCZĘŚCIE ZŁYCH, A PEWNĄ ZGUBĘ I ZATRACENIE OPOWIADA

Nie usiłuj, abyś naśladował grzeszących w złości; a przewrotnych powodzenie niechaj cię nie uwodzi.

Nie przeciw²¹⁴ się, że karafioł²¹⁵ tak się znamienicie koloryzuje, ani że marny łopian szeroko liście rozpościera.

Kunszt to natury w małych rzeczach pokazać misterstwo²¹⁶, a wewnętrzną cnotą nagradzać, komu z wierzchu barwy albo wzrostu ujęła.

²⁰⁵imem dłużej milczał — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; inaczej: im dłużej milczałem. [przypis edytorski]

²⁰⁶alterować (daw., z łac.) — zmieniać, odmieniać; martwić, smucić, trapić. [przypis edytorski]

²⁰⁷mię (daw. forma) — dziś: mnie. [przypis edytorski]

²⁰⁸wzdy a. wždy (starop.) — przecież, zawsze; tu: ciągle. [przypis edytorski]

²⁰⁹cierpisz mię przeciwnym sobie (daw.) — znosisz mnie, choć się tobie sprzeciwiam. [przypis edytorski]

²¹⁰winowajce (daw. forma) — dziś D.l.p: winowajcy. [przypis edytorski]

²¹¹upokorzony (daw.) — ten, który odczuwa pokorę. [przypis edytorski]

²¹²Noli aemulari in malignantibus (łac.) — nie unos się gniewem z powodu złoczyńców; *Psalm* 37. [przypis edytorski]

²¹³*Psalm* 36 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm* 37. [przypis edytorski]

²¹⁴przeciw się (daw.) — sprzeciwiać się; przeciwstawiać się. [przypis edytorski]

²¹⁵karafioł — prawdopodobnie: kalafior. [przypis edytorski]

²¹⁶misterstwo — mistrzostwo; kunszt godny mistrza. [przypis edytorski]

Przyjdzie czas sianożęci²¹⁷: kiedy wyniosłe zielsko wraz z poziomą trawą padnie od ręki koszącego.

Przepadną przybysze źle nabytych fortun i rozsypią się myśli człowieka fortelem²¹⁸ uwielmożonego.

Lecz kto w Panu ufa, ten skarb nieprzebrany zbiera; a czyniąc dobrze, najpewniejsze bogactwa gromadzi.

Osiedzi się dziedzictwem w ojczystym szplachciu²¹⁹ potomność jego, a drapieżnego nasienie wygłozuje²²⁰ Bóg z ksiąg żywota.

Bo nie jestci²²¹ to próba umiłowania pańskiego, że się komu powodzi na świecie²²², ani doczesne szczęście przeznaczeniem jest wiecznego błogosławieństwa.

I owszem, przeciwnie rozumieć trzeba: że kto tu pomyślnych fortun syty, ten w przyszłym żywocie będzie pragnął z bogaczem posilenia z łona Abrahamowego.

Dla tego²²³ nie pożądamy dostatków, z uciśnieniem ludzkim przestań gniewu, i nie poglądamy na bliźniego okiem bazyliżkowem.

Nie miej upodobania w tyraństwie, z którym we mgnieniu oka przepadniesz; a uciśnieni od ciebie²²⁴ rzeką²²⁵: Był, ale go już nie masz.

On, co dopiero skupował włości, ładownemi rzeki uciskał²²⁶ komiegami²²⁷; onoż²²⁸ już ze czterech deszczek w czolnie²²⁹ żegluję do portu wieczności.

Lecz Pan Bóg wie, do którego portu, i jeżeli sprawiedliwość boska próżnej dobrych uczynków łódki na niebezpieczne nie wpędzi skopuły²³⁰.

Miecza dobywał, aby był ubogiemu srogiej; naciągał łuk, aby szkodził dobrym; ale i sztych miecza, i żeleźca strzał ku sercu się jego obróca.

Lepszy jest dobrego nabycia²³¹ mały kawałek niż całej Indii złoto niebożnikowi.

Byłem w kolebce dzieckiem, teraz starością pochylony chodzę; nie widziałem nigdy, aby sprawiedliwego Bóg opuścił albo złośnik dobrze skończyć miał.

Odstąp tedy od złego, czyn dobrze; bo wiedź pewnie, że ramiona grzeszników połamią się i potomstwo krzywoprzysięsce²³² zniszczeje.

Widząc uważaj²³³ niebożnika wyniesionego jako cedr na Libanie; po małej chwili obejrzyś się, a już go nie obaczysz.

Głos pański łamiący cedry i wszelką nieporzonną wyniosłość; a nierychły gniewu boskiego wicher, w momencie jasne wielmożności pogasi.

Pokornych zaś wesprze Pan i wyrwie od złośników, i zbawi; przeto iż w nim ufali.

Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi świętemu.

Jako była na początku, tak i teraz, i zawsze, i na wieki wieków. Amen.

²¹⁷sianożęcie a. sianożęć — sianokosy; skoszenie i zebranie siana z łąki. [przypis edytorski]

²¹⁸fortelem (daw.) — podstępem; przy użyciu podstępu; podstępnie. [przypis edytorski]

²¹⁹szplacheć — splacheć, kawałek pola. [przypis edytorski]

²²⁰wygłozować (daw., z łac. *glossa*: tłumaczenie, wykład) — wykreślić; por. *głozować* a. *głuzować*: wymazywać, usuwać, skreślać. [przypis edytorski]

²²¹jestci (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -ci. [przypis edytorski]

²²²nie jestci to próba umiłowania pańskiego, że się komu powodzi na świecie (daw.) — nie to jest sprawdzianem umiłowania ze strony Boga, że komuś się powodzi na świecie. [przypis edytorski]

²²³dla tego (daw.) — z tego powodu; przez to. [przypis edytorski]

²²⁴uciśnieni od ciebie (daw.) — przez ciebie uciśnieni. [przypis edytorski]

²²⁵rzeką (daw. forma) — rzekną, powiedzą. [przypis edytorski]

²²⁶ładownemi rzeki uciskał komiegami (daw.) — sztyk przestawny, inaczej: uciskał rzeki ładownymi statkami. [przypis edytorski]

²²⁷komiegi a. komiegi (daw.) — statek używany przez flisaków do spławiania zboża: pozbawiony masztów, czworoboczny i dość obszerny środek transportu rzeczno; krypa. [przypis edytorski]

²²⁸onoż (daw.) — a tu, a tymczasem. [przypis edytorski]

²²⁹ze czterech deszczek w czolnie (daw.) — sztyk przestawny: w czolnie z czterech deszczek, tj. w trumnie. [przypis edytorski]

²³⁰skopuły (daw.) — skała podwodna; por. *szkopuły*. [przypis edytorski]

²³¹dobrego nabycia (daw.) — uczciwie zdobyty. [przypis edytorski]

²³²krzywoprzysięsce potomstwo — potomstwo krzywoprzysięscy. [przypis edytorski]

²³³uważaj — zwróć uwagę na kogo (co). [przypis edytorski]

Psalm XIV

Domine quid multiplicati sunt²³⁴.

Psalm 3

KORONA POLSKA WZIĘTOŚĆ NA SIĘ NIEPRZYJACIOŁ WYLICZA

Panie, czemuż się namnożyło tych, co mię trapią? a bez dania okazji co dzień mi nieprzyjaciół przybywa?

Bliscy moi i przyjaciele przeciwko mnie zbliżający się stoją.

Cytra moja obróciła się w smutek, napój mój w truciznę; kiedy z przyjaźni sąsiedzkiej widzę na zgubę odpowiedź i nieublagane zajątrzenie.

Jeżelim²³⁵ przymierza nie strzymała? umowę złamała? albo na zdradzie komu była? Sama się sędzę, że słusznie tę zawziętość ponoszę.

Ale jeżelim cudzego nie pragnęła, pokoju nie wzruszała, do wojny nie dała okazji: czemużby mię te stósy²³⁶ potykać²³⁷ miały?

Ty wiesz, mój Panie, żem spokojny żywot i zgodne obejście z każdym zawsze kochała, a za to mię teraz te kłótnie zewsząd ogarnęły.

Gdy oto swywołny²³⁸ Zaporoziec potargawszy obowiązki poddaństwa, z krymskiem pogaństwem nastąpili na mnie uciążliwie.

Oraz upatrzył w nieszczęściu mojem czas przedtem ode mnie²³⁹ gromiony Moskal; i nie chciał zaspać pogody²⁴⁰ w odbieraniu zawojowanych derewni²⁴¹.

Poszła za wiatrem i borealna Szwecja, a w temże zamięszaniu łatwiejszego próbowała połowu.

Aż też honorowany ode mnie Transylwańczyk, przeważywszy się przez Krępak, bez opowiedzenia wojny, kraje mi pustoszył.

Wszyscy ci mówili i urągali wszetecznie: «Nie ma Polska zbawienia w Bogu swoim».

A ono Ty, Panie, jesteś obrońca mój i puklerz nieprzebity; siła moja, która chociaż poniży, znowu podniesie głowę moją.

Bo cóż wskórali i co za korzyść odnieśli, którzy się na zgubę moją sforsowali? Mało co mię umartwiwszy, sami w oczach moich marnie przepadli.

Rozmarzył chmielny trunek ukraińskiego Spartaka, że i Rzymowi groził; kędyż jest wycięto²⁴² drzewo, usechl pniak, pokruszyły się gałęzie.

Kędyż jest Ukraina? która po trzykroć sto tysięcy ludu szyzmatyckiego²⁴³ wyprawiała na wojnę, a teraz i na zupełną sotnię zdobyć się nie może.

I drugi się niewiele ucieszył, puste uroczyiska realami oplacając; albo i szwedzka furia, że króla straciwszy, coś się jej cegiel w Inflanciech dostało.

Węgierska hałastra poszła w Krym zabrana; a pryncypał w ostatniej rozpaczycy skończył, z państwa degradowany.

Boś Ty, Panie, wygubił wszystkie, przeciwiające mi się bez przyczyny, i pokruszyłeś zęby grzeszników.

Ufam i dalej, że mię z paszczęki żarłoka wybawisz, a nad ludem swoim pokażesz miłosierdzie Swoje.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu etc²⁴⁴.

²³⁴*Domine quid multiplicati sunt* (łac.) — Panie, jakże wielu jest tych (którzy mnie trapią); *Psalm* 3. [przypis edytorski]

²³⁵*Jeżelim przymierza nie strzymała* (daw.) — konstrukcja z przestawną końcówką czasownika i szykiem przestawnym, inaczej: jeżeli nie strzymałam przymierza (tj. czyż nie dotrzymałam przymierza). [przypis edytorski]

²³⁶*stos* a. *sztos* (daw., z niem.) — uderzenie, cios, pchnięcie. [przypis edytorski]

²³⁷*potykać* (daw.) — spotykać. [przypis edytorski]

²³⁸*swywołny* (daw.) — swawolny, samowolny. [przypis edytorski]

²³⁹*ode mnie gromiony* (daw.) — gromiony przeze mnie; pokonywany przeze mnie. [przypis edytorski]

²⁴⁰*zaspać pogodę* (daw.) — przeoczyć dogodny czas. [przypis edytorski]

²⁴¹*derewnia* (z ros.) — wieś. [przypis edytorski]

²⁴²*wycięto jest* (daw. forma) — dziś forma r.n.: jest wycięte, zostało wycięte. [przypis edytorski]

²⁴³*szyzmatycki* (daw.) — schizmatycki; tu: prawosławny. [przypis edytorski]

²⁴⁴*etc.* (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

Psalm XV

Ut quid Deus repulisti in finem²⁴⁵.

Psalm 73²⁴⁶

LAMENT KOŚCIOŁA BOŻEGO NA IMWAZJĄ²⁴⁷ TURECKĄ

Przez²⁴⁸ żeś nas Boże odrzucił do końca? Rozgniewała się zapalczywość Twoja na owce pastwiska Twego.

Aleć trudno pytać, czemuś odrzucił? Złości bowiem nasze uczyniły rozdział między Tobą, a pycha nasza jako silny wiatr rozdeła ogień gniewu Twojego.

Wytrzymawałeś²⁴⁹, groziłeś, i napominałeś; aż widząc zatwardziałość upornych²⁵⁰, siedmiorakie plagi jak na Egipt spuściłeś.

Zrebelizowana czern²⁵¹ zesromociła²⁵² nas, a dzicy Geloni²⁵³ zabierali plon z obfitej Roksolanii²⁵⁴ naszej.

Wdarł się aż do serca zamorczyk²⁵⁵, a od Hiperboru²⁵⁶ trzech liter Pan wydarł nam Antemurał północny.

Naprzykrzył się zza Tatrów wicher, aleć domowe zawieruchy czy nie były karzącym nieprawości biczykiem?

To ich sześć, siódma następuje, plaga wojny tureckiej; pod którą (jeżeli Bóg gniewu nie odwróci) pewnego upadku czekać Polsce potrzeba.

Żarłok państw, potop świata, łakoma krwi chrześcijańskiej²⁵⁷ Charybdis²⁵⁸ i bestia z samego nieba gwiazdy pożerająca, Turczyn.

Już gotowością jego zaburzył się Euksyn, wspieniał się Dunaj, a pograniczny Dniestr misternymi przysiodłany mostami.

Gotuj konie, Polaku, wsiadajcie jezdni, wychodźcie pieszy, ostrzcie żelaza, składajcie kopie, uzbrojcie się w pancerze.

Podnoście krzyżem znaczone chorągwie, a nie czekając tego gościa u siebie, przejmujcie mu drogę w pobliskich Multaniech²⁵⁹.

Ale jakoś fatalny to mocz, co z niego siły nie mamy, bo nie masz Pana zastępów z nami, który by wojował za nami.

A zatem ściśniony gwałtem Kamieniec, gdy wytrzymać nie może poganinowi się poddaje, ona przez tak wiele lat obcej ręki niewiadoma, litewskiego Koriata osada.

Wojna, Religia, Władza,
Własność

²⁴⁵ *Ut quid Deus repulisti in finem* (łac.) — Dłaczego, Boże, odrzuciłeś na wieki; *Psalm* 74. [przypis edytorski]

²⁴⁶ *Psalm* 73 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm* 74. [przypis edytorski]

²⁴⁷ *imwazją* (daw. forma) — dziś B lp r.ż.: *inwazję*. [przypis edytorski]

²⁴⁸ *przez* (daw.) — przez co; *dłaczego*. [przypis edytorski]

²⁴⁹ *wytrzymawałeś* (daw. forma) — dziś: *wytrzymywałeś*. [przypis edytorski]

²⁵⁰ *uporny* (daw.) — uparty, uporczywy; tu: *zatwardziały w uporze*. [przypis edytorski]

²⁵¹ *czern* (daw.) — *pospólstwo, plebs*. [przypis edytorski]

²⁵² *zesromocić* (daw.) — *zhańbić*. [przypis edytorski]

²⁵³ *Geloni* — może Ukraińcy, nazwani tu tak od wspomnianego przez Herodota miasta Gelon, utożsamianego z Grodziskiem Bielskim (Bielskiem), największym starożytnym osiedlem obronnym wschodniej Europy z okr. scytyjskiego, obejmującym powierzchnię 4400 ha, a położonym na prawym brzegu rz. Worskły, w jej środkowym biegu, 35 km na płn. od Połtawy, na granicy obwodów połtawskiego i sumskiego Ukrainy. [przypis edytorski]

²⁵⁴ *Roksolania* (daw.) — Ruś. [przypis edytorski]

²⁵⁵ *zamorczyk* a. *zamorzczyk* (daw.) — *przybysz zza morza, mieszkaniec zamorski*. [przypis edytorski]

²⁵⁶ *Hiperbor* — legendarna Hyperborea, w mit. gr. kraina położona daleko na północy, za siedzibą Boreasa, boga wiatru północnego. [przypis edytorski]

²⁵⁷ *chrześcijański* (daw. forma) — dziś popr.: *chrześcijański*. [przypis edytorski]

²⁵⁸ *Charybdis* a. *Charybda* (mit. gr., gr. *Χάρυβδις*) — potwór morski wchłaniający, a następnie wypływający masy wody morskiej; pierwotnie córka Posejdon i Gai, przemieniona przez Zeusa w potwora za żarłoczność i chciwość; wraz ze Skyllą wspomniana w *Odysei* Homera: obie zagrażały żeglarzom i ich okrętom po dwóch stronach Cieśniny Mesyjskiej (a. w pobliżu przylądka Skylla w płn.-zach. Grecji). [przypis edytorski]

²⁵⁹ *Multany* (daw.) — Muntenia, kraina w Rumunii, wsch. część Wołoszczyzny, daw. Multany lokalizowano między Dunajem (na pld. i wsch.), Alutą (na zach.) i Karpatami (na płn.), granicząca z Oltenią, Moldawią, Siedmiogrodem i Dobrudżą, jej najważniejsze miasto to Bukareszt; tu daw. forma N.: (w) Multaniech, tj. w Multanach. [przypis edytorski]

O żalósny widoku! Już pyszny sułtan w bramy jego z tryumfem wjeżdża; już na wieżach miejskich bisurmańskie księżycy tkwią, już z wierzchu kościołów porzrucano krzyże na wzgardę.

Jako w lesie drzewa, siekierami rąbał i ołtarze, toporami i oskardami burzyli groby umarłych.

Brano żalósnym ojcom, gwałtem, kwiat młodości urodziwe syny; a udatne dziewoje od matek, stadem pędzono do szaraju.

Grono rycerstwa bitnej prowincji mieczem wygubili, insze stany miejskie pognali precz, jako bydło na paszę²⁶⁰.

Ale to większa, znak zbawienny, krzyże zrzuciwszy deptali; a Ciało Pańskie pod osobą chleba zawarte, z przybytku ołtarzów zelżywie wyrzucili.

I mówili: «Uczynmy, że ustaną wszystkie święta gaurów²⁶¹ w ziemi tej, a obrzędy ich zatarłszy, sama jedna muzułmanów wiara rozpostrze się po świecie».

Wyprowadźmy lud krzyżem znaczony za Propontydę²⁶², a na to miejsce od dalekiego Kairu naprowadźmy mieszkańców.

Dokądże, o Boże, naród ten urągać będzie? Iżali tak zawsze rekutyt²⁶³ ten Imię Twoje święte bluźnić i sromocić będzie przybytek Najwyższego?

Czemuż, Panie, zatrzymujesz rękę od posiłku wiernych? Czemu nie wyciągniesz prawice²⁶⁴ Twojej na ratunek w tobie ufających?

Powstań, o Boże! Rozsądź sprawę naszą²⁶⁵; wspomnij na hańbę ołtarzów Twoich, która Cię od tych kajmanów potyka²⁶⁶.

Nie podajże bestiom dusz chwalących Ciebie; i dusz ubogich Twoich nie zapominaj do końca.

Tyś utwierdził mocą Twoją morze; tyś pokruszył głowy smoków w wodach.

Tyś jest Pan, który ukarawszy, wrócisz nam dziedzictwo nasze; i będziesz pamiętnym na zgromadzenie Twoje, któregoś nabył od początku.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu etc²⁶⁷.

Psalm XVI

Magnus Dominus et laudabilis nimis²⁶⁸.

Psalm 87

ZA UCIECZKĘ GRZESZNYCH, PANNE PRZENAJSWIĘTSZĄ, DZIEŃKA

Wielki jest Pan i bardzo chwalebny w mieście Boga naszego, na górze świętej Jego.

Funduje się z radością wszystkim ziemie²⁶⁹ góra Syjon, strony jej północne, miasto króla wielkiego.

Gdzie przedtem dolina poziomym krążyła padołem, tam, na ulubionym pagórku pokorę wywyższywszy, Bóg miasta Swego stanowi osadę.

Chwalebne rzeczy o tobie powiedziano, miasto Boże: pamięta on²⁷⁰ na Raab i Babilon, które o niem wiedzą, ale i o tobie nie zapomni, któreś Go w sobie zawarło.

²⁶⁰ *paszę* (daw. forma) — dziś B. r.ż.: (na) paszę. [przypis edytorski]

²⁶¹ *gaur* a. *giaur* — nie-muzułmanin; pogardliwe określenie nadawane innowiercom przez wyznawców islamu. [przypis edytorski]

²⁶² *Propontyda* a. *Propontis* (daw.) — Morze Marmara; śródładowe morze we wsch. cz. Morza Śródziemnego, usytuowane między Płw. Bałkańskim a Azją Mniejszą, łączące się z Morzem Czarnym przez cieśninę Bosfor, a przez Dardanele z Morzem Egejskim. [przypis edytorski]

²⁶³ *rekutyt* (daw., z łac. *recutitus*) — obrzezaniec; Żyd. [przypis redakcyjny]

²⁶⁴ *prawice* (daw. forma) — dziś D. lp r.ż.: prawicy. [przypis edytorski]

²⁶⁵ *naszę* (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: naszą. [przypis edytorski]

²⁶⁶ *potykać* (daw.) — tu: spotykać. [przypis edytorski]

²⁶⁷ *etc.* (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

²⁶⁸ *Magnus Dominus et laudabilis nimis* — Pan Wielki i nader godny pochwały. [przypis edytorski]

²⁶⁹ *ziemie* (daw. forma) — dziś D. lp r.ż.: (wszystkiej, tj. całej) ziemi. [przypis edytorski]

²⁷⁰ *on* (daw.) — ten, ów. [przypis edytorski]

Tyś wiecznego króla pałacem, nieogarnionego monarchy skłonieniem; natury cudów przepaść, jeden met²⁷¹ Wszchemności.

O miasto, o Syjonie! Przechodzisz²⁷² niebo wielkością, w sobie zawarłszy Tego, którego przestrzeństwo Olimpu ogarnąć nie może.

Więcej w Tobie wygody niż w najżyźniejszych nad Nilem polach, tamte doczesne pożywienie, a tyś nam manę żywota z siebie wydało.

Więcej w Tobie nadzieje²⁷³ niż w miastach ucieczki; tam musiał rąco winowajca uchodzić, a ty samo szukasz grzesznego z ratunkiem.

Więcej w tobie dostatków niż w skarbcach Salomona, bo gdy Bóg w domach twoich poznany, przynoszą mu królowie ziemscy podarunki od złota.

Śliczność twoja dziwem jest natury, zazdrości cierniem, nieprzyjaciół trwogą.

Dobrotliwość twoja proszącym posiłek, zgubionym żywot, osierociałym pociecha.

Ale jaż się to na chwały twoje zbieram, o miasto pańskie? Któż mowcą bez języka będzie albo jako może kret bez oczu widzieć promienie słoneczne?

Iżali²⁷⁴ ciemność chwalić może światłość? Albo jako z twardego krzemienia zdroj obfity wypłynie?

Nie jest bowiem piękna chwała w uściech²⁷⁵ grzesznego; a nieprawości naczynie jako się na chwały miasta pańskiego zdobyć może?

Więc jeżeli nieudolność moja temu nie wystarczy, przynajmniej dziękować za to miasto Panu do powinnej²⁷⁶ wdzięczności należy.

Tobie tedy pokorna dzięka²⁷⁷ niechaj będzie Najwyższy Panie, któryś to miasto fundował, aby było przybytkiem Syna Twego na ziemi goszczącego.

A że przybytkiem królewskim²⁷⁸, dla tego przystało, aby uprzedziwszy protoplasta upadek, wolne zostawało, od pierworodnego ciężaru.

Aby Matka czysta i Panna płodna, lubo²⁷⁹ jest z córek Adama, dla osobliwego jednak macierzyństwa tytułu błotem damasceńskim nie trąciła.

Niechaj się tedy weseli góra Syjon, do tej doskonałości przywiedziona, że w okoliczności swojej ogarnęła Tego, który wszystko napelnia oświeca, posiada.

Obstąpcie miasto syjońskie mieszkańcy Hieruzalem²⁸⁰ i zrewidujcie wieże jego, a któraż nie napelniona jest orężem mężnych?

A zatem uważajcie moc miasta pańskiego i przypatrzycie się ozdobom jego, abyście to powiadali potomstwu drugiemu.

Że Bóg wystawił mury Syjon; Bóg nasz, który je ugruntował na wieki.

Któremu królowi wieków wszystko widzácemu, początkowi bez początku, trwałości bez końca, niechaj będzie dzięka, i chwała, że raczył ugruntować Syjon, grzesznym ucieczkę. Amen.

Psalm XVII

Domine Deus salutis meae²⁸¹.

Psalm 87²⁸²

²⁷¹met (daw.) — mat (w szachach); przen. klęska, porażka. [przypis edytorski]

²⁷²przechodzić (daw.) — przewyższać. [przypis edytorski]

²⁷³nadzieje (daw. forma) — dziś D. lp r.ż.: nadziei. [przypis edytorski]

²⁷⁴izali a. azali (daw.) — czy, czyż. [przypis edytorski]

²⁷⁵uściech (daw. forma) — dziś Ms. r.ż.: (w) ustach. [przypis edytorski]

²⁷⁶powinny (daw.) — należny, wynikający z powinności, obowiązkowy. [przypis edytorski]

²⁷⁷dzięka (daw.) — podzięka, podziękowanie; dziękczynienie. [przypis edytorski]

²⁷⁸A że przybytkiem królewskim — zdanie eliptyczne, domyślnie: A że jest przybytkiem królewskim; A ponieważ jest przybytkiem (...). [przypis edytorski]

²⁷⁹lubo (daw.) — choć, chociaż. [przypis edytorski]

²⁸⁰Hieruzalem (daw.) — Jaruzalem, Jerozolima. [przypis edytorski]

²⁸¹Domine Deus salutis meae — Panie, mój Boże, zbawienie moje. [przypis edytorski]

²⁸²Psalm 87 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 88*. [przypis edytorski]

OSTATNIEGO TERMINU WZMIANKA

Panie Boże zbawienia mego! We dnie i w nocy wołam przed Tobą.

Niechaj modlitwa moja przyjdzie przed obliczność Twoję; nakłoń łaskawy ucha ku prośbie żebraka.

Albowiem dusza moja pełna jest ucisków i żywot mój mizerny już w ostatniej rumacji²⁸³ chodzi.

Uchodząc przed Faraonem, jużem jedną nogą w Czerwonym Morzu; a trwoży mię zbyt niebezpieczna przeprawa do portu wieczności.

Osusz, Panie, albo podnieś w górę nawałności morskie; albo przeprowadź suchą nogą, jakoś sam deptał wody tyberiackie²⁸⁴.

Zewsząd źle! Zdrowie mir²⁸⁵ wypowiada, zmysły tępieją, choroba śmiercią grozi; ale nade wszystko tęsknica trapi, która ze złego sumnienia²⁸⁶ pochodzi.

Teraz dopiero postrzegam, że życie ludzkie nie jest żywotem, ale pojazdem do śmierci, i męczeństwem jednym, którego z nas ze samych przyczyna.

Cudowna²⁸⁷ — nie wiedziałem, żem miał na świat przyjść, a pewien zostaję, że z niego odejść muszę; a kiedy i jako, to przede mną zakryto.

Setne lata sobie zamierzamy, winszuje drużyna, obiecują pochlebcy; niechajże lada gorączki upał przypadnie, aż on²⁸⁸ kwiat schnie, więdnije, niszczeje.

Zda się, żyjąc, że przyrasta wieku, a co dzień go znacznie ubywa; bo im dalej w lata idziemy, tem się coraz bliżej śmierci przymykamy²⁸⁹.

Życież to jest czy cierpienie, pytam? Albo że u gramatyków słów pożyczę, akcja czy pasja; żyję swobodnie, używam rozkosznie, wszystkiego mi dostaje.

A jakoż żyję, kiedy mię choroby, nędza, kłopoty gryzą, przygody tępią, ubóstwo frajuje, młodość wynosi, starość krzywi, a potem leda²⁹⁰ defecik do grobu odeśle.

A ja przecie, biedę cierpiąc, chwałę, w ucisku nie stękam, w zgubie nie trwożę się; a kubkiem słodczy światowej opojony, na śmierć się i jej okoliczności nie oglądam.

Nie oglądamci²⁹¹ się ja na nią²⁹², ale ona o mnie pomni, kiedy mię chorobą jak zawiłym rokiem²⁹³ obelawszy, na straszny trybunał boski gotować się każe.

Cóż dalej czynić? Szukam u dobrych przyjaciół rady; nie znajduję; ale i znajomi, i poufali druhowie jakoś już ode mnie stronią.

Rodzina i krewni tylko zaglądną nazierkiem²⁹⁴, z wierzchu płaszczem pokrywając chciwość puścizny.

Mała w ludziach nadzieja, więc pójdę do obrony i munimentów²⁹⁵, ale i te nie dobrze tuszają²⁹⁶, pogluzowane²⁹⁷ nieprawością.

Szukam patrona — nie masz; przyczynnych listów nie przyjmują, korrupcji nie biorą, dylacji²⁹⁸ nie dadzą, apelacji²⁹⁹ nie pozwolą, ewazja³⁰⁰ nie pójdzie.

Kondycja ludzka

Śmierć, Sąd, Obyczaje,
Szlachcic

²⁸³rumacja (daw.) — tu: ruina; od starop. *rum*: wolne miejsce, wolne przejście; rumowisko, gruz. [przypis edytorski]

²⁸⁴tyberiackie wody — wody Jeziora Tyberiadzkiego (także: Jezioro Galilejskie, Genezaret), tj. słodkowodnego jeziora przepływowego w Galilei; jego wody miał „deptać” Jezus wg *Ewangelii* (Mk 6,45-52, Mt 14, 22-33, J 6,15-21). [przypis edytorski]

²⁸⁵mir (daw.) — pokój; *wypowiadać mir*: odrzucać pokój, rozpoczynać wojnę. [przypis edytorski]

²⁸⁶sumnienie (daw.) — sumienie. [przypis edytorski]

²⁸⁷cudowna (daw. forma) — w domyśle: to cudowne, cudowna to rzecz. [przypis edytorski]

²⁸⁸on (daw.) — ten. [przypis edytorski]

²⁸⁹przymykać się czemu — przybliżać się do czego. [przypis edytorski]

²⁹⁰leda (daw.) — lada, byle. [przypis edytorski]

²⁹¹nie oglądamci się ja (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -ci. [przypis edytorski]

²⁹²nią (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: (na) nią. [przypis edytorski]

²⁹³rok (daw.) — tu: wezwanie do sądu. [przypis edytorski]

²⁹⁴nazierkiem (starop.) — także: *w nazierki, nazircem*: na zwiady; patrząc z boku, z ukosa. [przypis edytorski]

²⁹⁵munimenty (łac.) — dowody prawne. [przypis edytorski]

²⁹⁶tuszyć (daw.) — mieć nadzieję; tu: dawać nadzieję. [przypis edytorski]

²⁹⁷pogluzowany (daw.) — wygładzone; od *głozować* a. *głozować*: wygładzać, wyskrobywać, wycierać, wywabiać, czyścić, gładzić, tępić. [przypis edytorski]

²⁹⁸dylacja (z łac.) — zwłoka; odroczenie sprawy sądowej z uzasadnionych powodów. [przypis edytorski]

²⁹⁹apelacja (z łac.) — odwołanie. [przypis edytorski]

³⁰⁰ewazja (z łac.) — odparcie zarzutu, usprawiedliwienie. [przypis edytorski]

I tak zagają o mnie prawo: gdzie łóżko moje sądową izbą, zły żywot instyguje³⁰¹, summienie świadczy: Bóg sędzia, egzekutor czart, a dekret (broń Boże) żeby nie był z utratą szczęśliwej wieczności.

Cóż dalej. Ubiorą trupa w koszulę, pokazując, że więcej na tamten świat z sobą bierze, aniżeli na ten świat przyniósł z sobą.

Wrzucą potem w dół, aby nie śmierdział żywym; zadzwonią we dzwony, pokój trocizkami wykurzą, a sami do sukcesji jak do Herapu.

Więc ja, Panie, uprzedzając, wołam do Ciebie, nie żebym nie umierał, bo to nie można; ale żebym umierał w Tobie, z dostateczną ufnością i skruczą.

Niechaj skończę końcem pobożnych; i niech umieram śmiercią owych, którzy w Panu umierają.

Przebij wpród ciało moje bojaźnią sądów, abym się raczej lękał widzieć Cię sprawiedliwego niż potem doświadczać karzącego.

Wolę, że mię z pomocą Twoją³⁰² i bojaźń przywiedzie do pokuty, niżby w grzechach zatwardziało, nieprzyjaciel miał przywozić do rozpaczy.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu etc³⁰³.

Psalm XVIII

Salvum me fac Domine, quoniam defecit sanctus³⁰⁴.

Psalm II³⁰⁵

NA MIEJSCU SPRAWIEDLIWOŚCI NIESZCZEROŚĆ I OBLUDA

Wybaw mię, Panie, boć już nie masz świętego i mało prawdy zostało między syny³⁰⁶ ludzkimi.

Marne rzeczy mówią każdy do bliźniego swego, przez wargi zdradliwe dwojakiem sercem mówią.

Jednem praktykują sprawy przeciwko słuszności; drugim gdy na migi lub skinienia dają hasło, do podźwignienia³⁰⁷ niesprawiedliwej.

Jak na weselach oddają nowożeńcom upominki, i owszem, bardziej się tu z nimi co żywo do sądu ciśnie.

Których nie tylko sędziemu brać surowo Bóg zakazuje; ale też i wykonana przysięga wszelakim sposobem zabrania.

Podarunki czy upominki, które wywracają słowa sprawiedliwych, i najbystrzejszemu wzrokowi niespędzone bielmo na oczy przywodzą.

Więcej ważą u nich dowody z Miechowity³⁰⁸ albo z florenckiego Dantes³⁰⁹ niżeli cały kodeks i obszerne pandekty Justyniana³¹⁰.

Trup, Śmierć, Vanitas

Dar, Sprawiedliwość,
Wzrok

³⁰¹instygować — oskarżać przed sądem; doradzać gorliwie, inspirować, podjudzać. [przypis edytorski]

³⁰²by i (daw.) — choćby i; choćby nawet. [przypis edytorski]

³⁰³etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

³⁰⁴*Salvum me fac Domine, quoniam defecit sanctus* (łac.) — Ratusj, Panie, bo nie ma pobożnych; *Psalm 12*. [przypis edytorski]

³⁰⁵*Psalm 11* — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 12*. [przypis edytorski]

³⁰⁶syny (daw. forma) — dziś N. Im r.m.: (między) synami. [przypis edytorski]

³⁰⁷podźwignienie (daw. forma) — dziś podźwignięcie; podniesienie. [przypis edytorski]

³⁰⁸*Miechowita*, *Maciej* właśc. *Maciej Karpiga* (1457–1523) — także: *Maciej z Miechowa*, *Matthias de Miechow*; nadworny lekarz *Zygmunta I Starego*, autor dzieł z zakresu medycyny i astrologii, geograf i historyk (w 1519 r. wydał *Chronica Polonorum*, tj. pierwsze drukowane dzieje Polski od czasów najwcześniejszych do 1506 r.), profesor Akademii Krakowskiej; tu nazwisko jego stanowi synonim alchemika i astrologa, ponieważ powszechnie z tych rodzajów swojej działalności był najbardziej znany. [przypis edytorski]

³⁰⁹*Dantes florencki* — *Dante Alighieri* (1265–1321), poeta włoski, prekursor renesansu, autor *Boskiej Komedii*. [przypis edytorski]

³¹⁰*pandekty Justyniana* — jedna z trzech części (poza kodeksem, *Codex Iustiniani*, oraz podręcznikowymi wypisami *Institutiones sive Elementa*) wielkiej kompilacji prawa rzymskiego dokonanej przez cesarza Justyniana I Wielkiego w latach 528–534 n.e.; pandekty, zw. też *Digesta Iustiniani* (*Digesta seu Pandectae*), stanowią zbiór 50 ksiąg zawierających fragmenty z pism prawników rzymskich z okresu od I w. p.n.e. do III w. n.e. [przypis edytorski]

Spytajże skażonego, jeśli³¹¹ się to godzi? Na spowiednika złoży, który mu przysięgę nie według litery, z uwolnieniem sumnienia tłumaczyć kazał.

Poprawi potem, że od tego brać nie będę, który nie da, ale kto chętnie ofiaruje, gardzić się nie godzi.

Albo też swoją alleguje³¹² potrzebę, która i prawo łamie, i bliźniego ratunek w niepodobnej sprawie, podawszy mu rękę.

Ale niechaj zatraci Pan wszelkie usta zdradliwe, a język nadaremno imię boskie biorący, niechaj do podniebienia przyschnie krzywoprzysięzcy.

Niech dom jego jak źdźbło od ognia spłonie, a zbiory jak tłustość roztopiona w kagankach zniszczy.

Dla³¹³ nędzy utrapionych i dla wzdychania ubogich teraz powstanę, mówi Pan.

Któremu niech będzie cześć i chwała, że nas zachowa i będzie strzegł od rodzaju tego na wieki.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu etc³¹⁴.

Psalm XIX

Beatus qui intelligit super egentum³¹⁵.

Psalm 40³¹⁶

PONĘTA DO MIŁOSIĘRDZIA NAD UBOGIM I UTRAPIONYM

Błogosławiony, który ma baczenie na potrzebnego³¹⁷ i ubogiego, w dzień zły wybawi go Pan.

Pan go wspomóż na łożu niemocy jego i wszystkę³¹⁸ pościel przewróci w chorobie.

Chwała i bogactwa w domu jego osiedą, kiedy on w niedostatku, żebraka z próżnemi rękami nie wypchnie. Pan go za to dziedzictwem chwały udaruje.

Bo nie lepiej³¹⁹ potrzebnych tą mamoną nieprawości³²⁰ ratować niż, ją zakopując, zostawić wypatrzony skarb w korzyść złodziejowi.

Odważ część, abyś czynił jałmużnę, a prędzej się zbogacisz, niż siedząc na złota milionach.

Nie odwracaj ręki od żebraka, a Pan też nie odwróci od ciebie oblicza swego, gdy Go o co prosić będziesz.

Nie tak zdrowa driakiew³²¹ z rozmaitych gadzin zgotowana; jako jałmużna, kiedy ją miłość przeciw bliźniemu z mamony dystyluje.

Ona okupuje od grzechu, pożądlivość gasi, ufność ku Bogu mnoży, ona od śmierci broni i hamuje duszę, żeby nie szła w ciemności.

Szczęśliwy halerzu³²² w imię boże dany, nieprzeplacony zimnej wody kubku, za który królestwa wiecznego dostanie³²³.

Nic pewniejszego, jeno miłosiernemu miłosierdzie; a kto kawałka chleba mendykowi³²⁴ żałował, ten z bogaczem krople wody będzie żebrał u Łazarza.

Żebrak, Bieda, Dar,
Bogactwo

³¹¹jeśli (daw.) — czy, czy też. [przypis edytorski]

³¹²alegować (z łac. *allegare*) — składać dowód, dowodzić, przytaczać coś na dowód, powoływać się na co, uzasadniać, popierać. [przypis edytorski]

³¹³dla (daw.) — z powodu. [przypis edytorski]

³¹⁴etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

³¹⁵Beatus qui intelligit super egentum (łac.) — Szczęśliwy, kto myśli o biednym; *Psalm* 41. [przypis edytorski]

³¹⁶Psalm 40 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm* 41. [przypis edytorski]

³¹⁷potrzebny (daw.) — tu: potrzebujący. [przypis edytorski]

³¹⁸wszystkę (daw. forma) — dziś B. łp r.ż.: wszystką, tzn. całą. [przypis edytorski]

³¹⁹nie lepiej (daw.) — konstrukcja z partykułą -że, skróconą do -ż; znaczenie: czy nie lepiej, czy nie lepiej. [przypis edytorski]

³²⁰mamona nieprawości — pieniądze. [przypis edytorski]

³²¹driakiew (daw., z gr. *thēriakē*: odtrutka przeciw ukąszeniu) — medykament z kilkudziesięciu składników, uważany za uniwersalny lek i odtrutkę, wytwarzany aż do XVIII w.; przen.: lekarstwo. [przypis edytorski]

³²²halerz — tu: grosz. [przypis edytorski]

³²³za który (...) dostanie (daw.) — za który dostać można. [przypis edytorski]

³²⁴mendyk (daw.) — żebrak. [przypis edytorski]

Szczodrym bądź nad osobą politowania godną, a umocnisz sobie twierdzą w dzień wszelakiego ucisku.

Nie zuboży jałmużna, bo kto ją daje, bogatszym; nie schudzi, bo miłosiernego tuczy; nie wyniszczy, bo i owszem napelnia dającego szpiklerze³²⁵.

Widziałem w stoku wody strumień, i pomyślałem³²⁶, że to jest podobieństwo jałmużny, którą kto daje potrzebemu; ona też wzajem czyni, żeby nie był dający potrzebnym.

A jak nie wiem, skąd w źródle wody dostaje³²⁷; tak się i dziwuję, że z źródła wszyscy czerpią, a strumień z niego niezmnieszony płynie.

Obacz miłosiernych, jako ubogich żywiąc, samego mają Boga stołownikiem; a na szpitala łaskawym jawnie niebo przysparza substancji³²⁸.

A nie tylko jałmużna przyczynia dostatków, ale też i w potrzebie wojennej stanie za tarczą, w zwarciu się z nieprzyjaciół³²⁹.

U kogo serce do litości nad ubogim twarde, ten niech się nie spodziewa miłosierdzia z nieba, którego umykał³³⁰ bliźniemu na ziemi.

I zakończy żywot na workach swych mizernie, a zbiory jego draganiska³³¹ podle i in-sza³³² kuchenna gawiedź³³³ rozszarpie.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu, jako była na początku, tak i teraz, i na wieki wieków, Amen.

Psalm XX

Laudate pueri Dominum³³⁴.

Psalm 112³³⁵

DZIĘKA PRYWATNA ZA DOBRODZIEJSTWA BOSKIE

Chwalcie dzieci Pana, chwalcie imię pańskie.

Błogosławcie słudzy Najwyższego, wielbij i ty, drobna dziatwo, niepojętego Pana w dobroci.

Który z ust niemowlętek i ssących zgotował sobie chwałę, a najprzyjemniejsze ma pienie³³⁶ w niewinności.

Nuż i ty, domaku³³⁷, nieustannym ze mną wołaj głosem: niech będzie imię pańskie błogosławione na wieki!

Od wschodu słońca, aż na zachód jego, chwalebny Bóg i cudownym w mocy ręki swojej.

Który czyni, iż nieplodna z brzemieniem chodzi, a dawszy syna, zdesperowaną matkę nabawi pociechy.

Kiedy chce Pan, znosi z bezpotomnego sromotę nieplodności; a gdy mu się podoba, dopuszcza na wielu dzieci ojca sieroctwo.

Choć utrafi ekspektatywę³³⁸ długo czekanego płodu, ale litując, nagrodzi błogosławieństwem, że powiwszy syna, rozśmiej się Sara w starości.

Czego i ja doznawszy, za ten kawałek pociechy dziękując³³⁹, Boże mój, i upadłszy sercem uniżonem, wielbię imię Twoje święte.

Bóg, Dziecko

³²⁵szpiklerz (daw.) — spichlerz. [przypis edytorski]

³²⁶pomyślałem (daw. forma) — dziś: pomyślałem. [przypis edytorski]

³²⁷dostawać (daw.) — starczyć; być w dostatecznej ilości. [przypis edytorski]

³²⁸substancja (daw.) — tu: majątek, materialne dobra. [przypis edytorski]

³²⁹nieprzyjaciół (daw. forma) — dziś N. lm: (z) nieprzyjaciółmi. [przypis edytorski]

³³⁰umykać komu czego (daw.) — cofnąć, usunąć, odebrać, skraćć. [przypis edytorski]

³³¹draganiska (daw.) — forma lm i zgrubienie od: *dragan*, tj. dragon, żołnierz. [przypis edytorski]

³³²in-szy (daw.) — inny. [przypis edytorski]

³³³gawiedź (daw.) — pospólstwo, gmin, motloch, hołota. [przypis edytorski]

³³⁴Laudate pueri Dominum (łac.) — Chwalcie, chłopcy, Pana. [przypis edytorski]

³³⁵Psalm 112 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 113*, zaczynający się od słów: „Alleluja. Chwalcie, słudzy Pańscy, chwalcie imię Pana”. [przypis edytorski]

³³⁶pienie (daw.) — śpiew. [przypis edytorski]

³³⁷domak (daw.) — tu: domownik. [przypis edytorski]

³³⁸ekspektatywa (z łac.) — oczekiwanie. [przypis edytorski]

³³⁹dziękując (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -ci, skróconą do -ć. [przypis edytorski]

Ty Panie uczyni z prostaka dowcipnego³⁴⁰: aby umiał obierać dobre, a chronić się złego.
Ty uczerstw³⁴¹ rozum i siłę, zwłaszcza wlawszy w serce młode bojaźń Twoją, która jest początkiem mądrości.

Nie umykajże³⁴² mój Panie dozornej opieki Twojej, ratując go, a łaska pobudzająca do dobrego, niechaj będzie z nim zawsze.

Bo któż Tobie podobny, Panie Boże nasz, który mieszkasz na wysokości, a przecie na niskie rzeczy wglądasz, na niebie i na ziemi.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu. Jako była na początku, tak i teraz, i zawsze, i na wieki wieków, Amen.

Psalm XXI

Confitebor Tibi Domine in toto corde meo³⁴³.

Psalm 9

PRZY POKAZANIU SIĘ KOMETY ALBO MIOTŁY OGNISTEJ *IN ANNO 1680*

Wyznam, o Boże, w pokornym sercu przedziwne Imię Twoje, rozmyślając w cudownych, a rozumowi niepojętych dziełach Twoich.

Gdzie spojrzę³⁴⁴, gdzie się obróczę, wszędzieś obecnym jest, a nie tylko miejsce, na którym stoję, ale i oddech, który tchnę, od Ciebie być przyznawam³⁴⁵.

Patrzę wzgórze³⁴⁶; aż nieba opowiadają chwałę i znają Cię być³⁴⁷ stwórcą empirejskich sfer kołowrotu.

Pojrzeli³⁴⁸ po ziemi albo się na bezdenne morze zapatruję; aż Ty sypiesz granice królestwom, dajesz prawa narodom i nieutrzymane wód morskich wały³⁴⁹ wędzidłem mandatów³⁵⁰ Twoich kielznasz.

Twoją chwałę i wszechmocność opowiada bezrozumne stworzenie; dopiero, którychś³⁵¹ na obraz Twój stworzył, wielbić Cię mają ludzie.

Tyć tego, o Stwórcu, nie potrzebujesz, ale przecie wdzięcznym być nie wadzi.

Któż określi nieogarnioną moc? Kto wyrazi nieoszacowaną dobroć? I nad niebiosa wyniesione miłosierdzie Twoje?

Gdyśmy obrazili majestat Twój, karania godnych osądziłeś; nie chciałeś jednak skwapliwie karać, w zapalczowości gniewu Twego.

Napominałeś przez proroki, wyrzucałeś na oczy przez kaznodzieje, w ostatku jawne na niebie wystawiłeś następującej kary pogroźki:

Gore³⁵² na podmiesiecznych³⁵³ sferach zapalona gniewu Twego pochodnia i nigdy królestwom bez uszczerbku nie świecący kometa.

Obłoki wydały z siebie już niewilgotną rosę, ale krwawym deszczem ziemię skropiło niebo.

Niebo, Ziemia, Gwiazda,
Natura, Bóg

³⁴⁰dowcipny (daw.) — inteligentny, wymowny, elokwentny. [przypis edytorski]

³⁴¹uczerstwić (daw.) — dać siłę, czerstwość, trwałość. [przypis edytorski]

³⁴²umykajże (daw.) — konstrukcja z partykulą wzmacniającą -że; *umykać czego*: odbierać, zabierać co. [przypis edytorski]

³⁴³Confitebor Tibi Domine in toto corde meo (łac.) — Chwałę Cię, Panie, całym sercem; *Psalm 9*. [przypis edytorski]

³⁴⁴spojrzeć (daw.) — spojrzeć, popatrzeć. [przypis edytorski]

³⁴⁵od Ciebie być przyznawam (daw.) — przyznaję, że jest (pochodzi) od ciebie. [przypis edytorski]

³⁴⁶wzgórze (daw.) — w górę; wzwyż. [przypis edytorski]

³⁴⁷znają Cię być stwórcą (daw.) — znają cię jako stwórcę; wiedzą, że jesteś stwórcą. [przypis edytorski]

³⁴⁸pojrzeli (daw.) — konstrukcja z partykulą wzmacniającą -li; znaczenie: czy spojrzę, jeśli spojrzę. [przypis edytorski]

³⁴⁹wały (daw.) — fale. [przypis edytorski]

³⁵⁰mandat (daw.) — tu: prawo. [przypis edytorski]

³⁵¹którychś na obraz Twój stworzył (daw.) — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; inaczej: których stworzyłeś na Twój obraz. [przypis edytorski]

³⁵²gore (daw. forma) — tu: płonie, gorze. [przypis edytorski]

³⁵³podmiesieczny (daw.) — podksiężycowy; ziemski, dotyczący Ziemi. [przypis edytorski]

Trzęsa się, gdzie niezwyčaj, ziemia; i kagańce niebieskie światła swoje kryły; następującą przeznaczając rzeczy podmiesięcznych wariacją.

Skądże Panie te niezwykłe cuda i w nadpowietrznych rzeczach dziwowiska: jeno od Ciebie ojcowskie do nawrócenia przestrogi.

Ty, któryś na ścianie napisał Baltazowi przyszłego upadku oznajmienie; tymże palcem, ognisty wyraziłeś charakter³⁵⁴.

Na zgubę jednym, w upamiętanie drugim, a wszystkim, aby widzieli, iż Bóg stwórca, panuje narodom i stanowi królestwom granice.

Któż podobny Panu, Panu i Bogu naszemu? W którym wszelkie stworzenie jest, rusza się i żyje?

Zaprawdę, wielki Pan, sam cuda czyniący; a ten Bóg monarcha wszystkiego, stwórca nieba i ziemi.

Skruszy ramię grzesznika i złośnika, i obrzydliwą wyniosłość poniży.

Uczyni sprawiedliwość sierocie i uciśnionemu i rozkaże, aby się więcej pyszny nie wielmożył na ziemi.

Któremu w dobroci niepojętemu, w miłosierdziu nieprzebranemu, w karaniu nieskwapliwemu, a w Trójcy świętej jedynemu; niech będzie cześć i chwała od wszelkiego stworzenia na wieki, Amen.

Psalm XXII

Domine in virgine tua laetabitur rex³⁵⁵.

Psalm 20³⁵⁶

NA WYJEZDNEM POD WIEDEN' NAJJAŚNIEJSZEMU JANOWI TRZECIEMU, KRÓLOWI POLSKIEMU, PANU MIŁOŚCIWEMU
Panie, w mocy Twojej rozweseli się król, a w dziełach wybawienia Twego wielką mu dasz do radości przyczynę.

Oto bohater do boku przypasuje miecz, aby wojował za Imię Twoje; bierze herbowną tarczę, aby odprawiał wojny pańskie.

Już na dzielny koń wsiada, i na rączym pegazie puszcza się w drogę; daj, Panie, rycearzowi Chrystusowemu szczęśliwe wszędzie powodzenie.

Przyjmij żądanie serca jego, które do Ciebie z góry upodobany wypuścił, i nie racz mu odmawiać, o co Cię prosił przed obrazem matki Twojej.

Boś go uprzędził natchnieniem, aby upadłe dźwigał chrześcijaństwo³⁵⁷; dajże³⁵⁸ mu i dalej moc dokazowania skutkiem, któryś wzniecił dobrą wolą, ratowania w umyśle.

Kiedy zdrowie i żywot za bracią swą niesie, przyjmijże³⁵⁹, Panie, ofiarę tę, a uprzędź go w błogosławieństwie.

Oto bowiem bestia, która z nieba gwiazdy zmyka, na lud Twój paszczękę rozdarła; pomóż mu, o Boże, aby tak wielogłowę³⁶⁰ hydrę ręką jego stłumiła.

Już bowiem czterdzieści dni blisko, jako ten Goliat³⁶¹ wyzywa lud boży na rękę, a nie obrał się nikt, kto by się oparł najezdnikowi.

Pierworodny Eliab³⁶² milczy, ale i drudzy poniemieli³⁶³; poszczęć, Panie, Dawida, że ugodzi kamieniem w czoło tego zuchwalca.

³⁵⁴charakter (daw.) — tu: litera, znak. [przypis edytorski]

³⁵⁵Domine in virgine tua laetabitur rex (łac.) — Panie, król się weseli z Twojej potęgi; Psalm 21. [przypis edytorski]

³⁵⁶Psalm 20 — w dzisiejszej numeracji np. wg. Biblii Tysiąclecia: Psalm 21. [przypis edytorski]

³⁵⁷chrześcijaństwo (daw. forma) — dziś popr.: chrześcijaństwo. [przypis edytorski]

³⁵⁸dajże (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -że. [przypis edytorski]

³⁵⁹przyjmijże (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -że. [przypis edytorski]

³⁶⁰wielogłowę (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: wielogłową. [przypis edytorski]

³⁶¹Goliat — postać biblijna, wojownik filistyński olbrzymiego wzrostu (Księga Samuela podaje, że mierzył sześć łokci i jedną piędź, tj. ok. 3 m), postrach wojsk Izraela; zginął rażony pociskiem z procy z rąk młodego Dawida, późniejszego króla. [przypis edytorski]

³⁶²Eliab — postać biblijna ze Starego Testamentu, najstarszy syn Jesego, brat Dawida. [przypis edytorski]

³⁶³poniemieli — oniemieli; pozostają niemi, milczący. [przypis edytorski]

Bo on w Tobie, i w mocy Twojej ma nadzieję, o Najwyższy! Niechże przez ten instrument prawica Twoja zgładzi narody, które Cię w nienawiści mają.

Który najsłodsze Imienia Jezus językiem nie wzywa; ten od szabli wojującego króla niechaj starty będzie.

Umocnij³⁶⁴, Panie zastępów, ręce jego, i drogę do boju idącego prostuj; a przystawiony anioł niech w niebezpieczeństwie mocnym puklerzem piersi jego zakłada.

Pójdź³⁶⁵ szczęśliwie, królu, w mocy Boga zastępów, który w ognistym słupie przed tobą pójdzie, we dnie i w nocy.

Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi świętemu etc³⁶⁶.

Psalm XXIII

Exaudiat te Dominus in die tribulationis³⁶⁷.

Psalm 19³⁶⁸

ZA WYJEŹDŹAJĄCYM PANEM LUDU POSPOLITEGO *VOTUM*

Niech cię wysłucha, królu, Bóg w dzień starcia się z nieprzyjacielem, niech ci tarczą przeciwko poganinowi będzie Imię Boga Jakubowego.

Niech ci ześle Pan na pomoc pułki anielskie, a z ognistym Serafin mieczem niechaj poprzeda oblicze twoje.

Pan na wysokość gór niechaj poprowadzi jako jelenie nogi twoje; abyś widział oczyma obozy bisurmańskie, materia³⁶⁹ zwycięstwa.

Tam się przypatrzyś upstrzonym namiotom, daleko rozwleczonym, które nie tylko stolicę cesarską Wiedeń, ale i północnych rzek księżną Dunaj szeroko otaczają.

Ono³⁷⁰ jako ogień gęsto się po przestronnych majdanach³⁷¹ błyszczą, mnóstwem swoim przeciwiając³⁷² się liczbie gwiazd na firmamencie.

Jako grzmi ziemia, i po bliskich lasach echo się rozlega, od huku nieznośnego dział do miasta zdesperowanego bijących.

Widać z wież i blanków powywieszane chorągwie; widzieć³⁷³ i wyciągnię³⁷⁴ oblęż³⁷⁵ców ręce, nieodwołcznego³⁷⁶ żebrzących od ciebie ratunku.

Następuj szczęśliwie, wojuj mężnie, o królu; i wszelką radę twoję³⁷⁷ niech Pan Bóg zastępów mocą swoją utwierdza.

A my rozweselimy się za wybawieniem przyjaciół z ostatniego niebezpieczeństwa; i dla Imienia pańskiego walcząc, nademdloną³⁷⁸ wskresimy reputację³⁷⁹.

Wypełnij³⁸⁰, Panie, żądanie króla naszego i przyjmij wota³⁸¹ jego; abyśmy wielbiąc Cię przyznawali, iż Pan wywyższył pomazańca swego.

I pokazał na oko, że i największym monarchom sąsiedzka przyjaźń potrzebna; i zgoda chrześcijańska potędze bisurmanów wytrzymać może.

Wojna, Religia, Bóg, Król,
Sąsiad, Pobożność

³⁶⁴umocnij³⁶⁴ (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -że. [przypis edytorski]

³⁶⁵pójdź³⁶⁵ (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -że. [przypis edytorski]

³⁶⁶etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

³⁶⁷Exaudiat te Dominus in die tribulationis (łac.) — Niech Pan cię wysłucha w dniu utrapienia; *Psalm* 20. [przypis edytorski]

³⁶⁸Psalm 19 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm* 20. [przypis edytorski]

³⁶⁹materia (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: materię; tj. tu: przedmiot, obiekt. [przypis edytorski]

³⁷⁰ono (daw.) — oto. [przypis edytorski]

³⁷¹majdan (daw.) — plac, plac targowy. [przypis edytorski]

³⁷²przeciwiać się (daw.) — tu: przeciwstawiać się; równać się. [przypis edytorski]

³⁷³widzieć — tu: widać; można widzieć, można spostrzec. [przypis edytorski]

³⁷⁴wyciągnię³⁷⁴ (daw. forma) — dziś: wyciągnięty. [przypis edytorski]

³⁷⁵oblężeniec — oblężony; mieszkaniec oblężonego miasta. [przypis edytorski]

³⁷⁶nieodwołczny (daw. forma) — dziś: niezwłoczny; natychmiastowy. [przypis edytorski]

³⁷⁷twoje (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: twoją. [przypis edytorski]

³⁷⁸nademdlony (daw.) — nadwątlony. [przypis edytorski]

³⁷⁹reputację (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: reputację. [przypis edytorski]

³⁸⁰wypełnij³⁸⁰ (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -że. [przypis edytorski]

³⁸¹wotum (z łac. *votum*: ślub złożony bogom) — przedmiot służący do ofiarowania w świątyni, ofiara dziękczynna, najczęściej w formie krzyżka, różańca, obrazka lub figurki Matki Boskiej, ryngrafu itp. [przypis edytorski]

Niechajże tedy jedni w ciężkich armatą wozach, drudzy w mnóstwie bystrych koni ufają; król zaś nasz w Imieniu boskiem dokazować³⁸² będzie.

Przed którym pohańców mnóstwo jedno od miecza poleże³⁸³: a drugich, pyszne zru- ciwszy zawoje, w pętach na tryumf poprowadzą.

A my sprawiedliwego Elohim, wywyższać będziem na wieki; i dziękować, że cudze zdrowie ratując, i swoje poniekąd zaszczyćmy³⁸⁴.

Zachowajże³⁸⁵, Panie, przy nabytej sławie króla o wiarę wojującego i niech mu nie ujmje tego wieńca zazdrość, który sobie łaską Twą a cnotą swoją u spółwiernych wy- służył.

Która ratowanej Europy przysługę jeżeli nienawiść przytłumić zechce, do samego nieprzyjaciela apelujemy, aby dał świadectwo cnocie.

Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi świętemu etc³⁸⁶.

Psalm XXIV

Venite exultemus Domino³⁸⁷.

Psalm 94³⁸⁸

PAMIĄTKA ODSIECZY WIEDNIOWI DANEJ R. P.³⁸⁹ 1683 DNIA 13 SEPTEMBRA

Pójdźcie, radujmy się Panu, śpiewajmy Bogu, zbawicielowi naszemu, uprzedźmy oblicze Jego z dziękczynieniem, a przez pieśni i hymny wychwalajmy niewysłowioną dobroć Jego.

Albowiem Pan jest Bóg wielki, który czyni wszystko z niczego; i król możny, który z ostatniej toni zgubionych wyratować może.

Ten cię, zdesperowany Wiedniu, wydrze z ręki olbrzyma za gardło cię trzymającego; i zrazi³⁹⁰ krwawą bestią³⁹¹ paszczekę na cię rozdzierającą.

Który Konstantyna upewnił w znaku krzyża o zwycięstwie; ten i tobie pewno³⁹² hasło daje, że w tymże znaku prędkiego dostąpisz wybawienia.

Podnieś oczy twoje na góry, a tam ujrzysz gęste chorągwie, z tem znamieniem w po- silek ci idące.

Rzuć wzrokiem ile można na niebotyczne drzewami okryte skały; z których wielkim pędem wylatują mężni orłowie, na wybawienie twoje.

Już, już Kara Mustafą, libickiego lwa szczenię, zajrzawszy krzyża, trwożyć sobą po- czyna; i ono³⁹³ Lucyperowej pełne pychy serce zbierać każe namioty.

Już odjął świetną od zawoju forę³⁹⁴; czy że się w drogę gotuje, czy głowę ułatwiając, po którą niezadługo stambulskie emiry przyjdą.

Baszów i bellerbejów³⁹⁵ hucznych tchórz obleciał; co żywo w drogę, gdy już ciężkie bazary, w srogiem zamieszaniu nazad³⁹⁶ uchodzą.

Wojna, Religia, Bóg

³⁸²dokazować (daw.) — dokazywać; tu: dokonywać znacznych czynów. [przypis edytorski]

³⁸³poleże (daw. forma) — dziś: polegnie. [przypis edytorski]

³⁸⁴zaszczyć (daw.) — obronić; osłonić tarczą (tj. szczytem). [przypis edytorski]

³⁸⁵zachowajże (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -że. [przypis edytorski]

³⁸⁶etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

³⁸⁷Venite exultemus Domino (łac.) — Przyjdźcie, radośnie śpiewajmy Panu; *Psalm 95* (94). [przypis edytorski]

³⁸⁸Psalm 94 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 95*. [przypis edytorski]

³⁸⁹R. P. — skrót od: roku Pańskiego. [przypis edytorski]

³⁹⁰zrazić — tu: porazić, celnie uderzyć. [przypis edytorski]

³⁹¹bestią (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: bestię. [przypis edytorski]

³⁹²pewno (daw. forma) — dziś r.n.: pewne (hasło). [przypis edytorski]

³⁹³ono (daw.) — to, owo. [przypis edytorski]

³⁹⁴forę (daw.) — pióropusz, jaki przypinano w XVI–XVIII w. do szyszaków rycerskich, łbów końskich, tu: stanowiący ozdobę turbana. [przypis edytorski]

³⁹⁵bellerbej właśc. *bejlerbej* — tytuł namiestnika zarządzającego prowincją w Turcji osmańskiej; także: *beglerbeg*, *beglerbej*. [przypis edytorski]

³⁹⁶nazad (daw.) — w tył, z powrotem. [przypis edytorski]

Działa i kartany³⁹⁷ ich nie huczą, ale wyją, a wyrzucona minami ziemia na nichże leci, chcąc pogrześć jeszcze żyjących.

Więc co wskok oblężnicy³⁹⁸ pójdźcie i upadajcie przed tronem Najwyższego; dziękujcie Panu, który was stworzył, i wielbijcie Go, który wam teraz powtórnie daje zbawienie.

Dziś jeno³⁹⁹ głos odsiecz niosących usłyszycie, nie zatwardzajcie serc waszych bojaźnią; ale wdzięczni ratunku do nieba ręce podnoście.

Wypadajcie młodszy i kto broń w ręku uniesie, na zdjęte strachem nieprzyjacioły⁴⁰⁰; a wy, starcy, i z niebitną⁴⁰¹ gawiedzią po blankach murów tryumfalny hymn zaczynajcie.

I uczynicie okrzyk wesoły, jako po wygranej bitwie, i niech publicznej radości ogniami Stefanowa wieża rozjaśnieje.

Tak jako czasu Solimanowego od Wiednia odwrotu, gdzie ojcowie wasi doznali pomocy Pana zastępów.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu etc⁴⁰².

Psalm XXV

Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus⁴⁰³

Psalm 67⁴⁰⁴

NA WSTĘPNY BÓJ WÓJSK CHRZEŚCIAŃSKICH Z TURCZYNEM

Niech powstanie Bóg, a rozproszą się nieprzyjaciele Jego; niech uciekają przed Nim, którzy Go nienawidzą.

Jako silny wiatr piaski rozwiewa albo jako wosk od ognia topnieje; tak niechaj się wniwecz obróć przeciwnicy Izraela prawowiernego.

Tak ci, co krew jego w nienawiści mają, jako i którzy dobrego prowadzenia braci swojej zazdroszczą.

Których zjadła nienawiść suszy, żeby woleli widzieć przeważających poganów niż wiernego ludu tryumfy.

Ale nie ucieszy się obłuda, ani się powiedzie presumcji⁴⁰⁵; która jako pierwszego nie cierpi, tak ani równego mieć nie chce.

A wyprawnego serca śpiewajcie psalm Bogu; i między alarmem rycerskim dajcie chwałę temu, który wstąpił na zachód, a Pan jest Imię jego.

Radujcie się wierni, mając Boga, sierót ojca i łaskawego sędziego wdów; trwożącego nieprzyjaciół i konfundującego⁴⁰⁶ zazdrosnych.

Gotowy jest Pan złamać łuk bisurmański i pokruszyć potęgę jego; i powrzucać w ogień armaty znamieniem miesiąca⁴⁰⁷ piętnowane.

On wywiedzie z ciężkiej niewoli jęczące więźnie; i zwiedzionym poturnakom⁴⁰⁸ da się obaczyć, którzy chrzest wodny, brzydką obrzeską zakrwawili.

Teraz wychodzi Panie przed ludem Twoim, tak jakoś niegdy⁴⁰⁹ był na puszczy Izraelowi przewodnikiem.

³⁹⁷kartan a. kartaun — większego kalibru działo oblężnicze do kruszenia murów, używane w XVI–XVII w. [przypis edytorski]

³⁹⁸oblężnicy (daw.) — oblężeni; mieszkańcy oblężonego miasta. [przypis edytorski]

³⁹⁹jeno (daw.) — tylko. [przypis edytorski]

⁴⁰⁰nieprzyjacioły (daw. forma) — dziś B. Im: (na) nieprzyjaciół. [przypis edytorski]

⁴⁰¹niebitny — tu: niezdolny do boju. [przypis edytorski]

⁴⁰²etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

⁴⁰³Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus (łac.) — Bóg wstaje, a rozpraszają się jego wrogowie; *Psalm 68*. [przypis edytorski]

⁴⁰⁴*Psalm 67* — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 68*. [przypis edytorski]

⁴⁰⁵presumcja (daw., z łac.) — mniemanie. [przypis edytorski]

⁴⁰⁶konfundujący (daw.) — zawstydzający, zbijający z tropu. [przypis edytorski]

⁴⁰⁷znamie miesiąca — znak księżyca; dokładnie: półksiężyca, używany przez wyznawców islamu. [przypis edytorski]

⁴⁰⁸poturnak — poturczony; ten, który przeszedł na islam. [przypis edytorski]

⁴⁰⁹niegdy (daw.) — niegdyś, kiedyś. [przypis edytorski]

Zatrząśnij okręgiem ziemi pod niemi, i strzałami piorunów uskrom⁴¹⁰ harde dziewięcysię, którzy na wojnie wszystkę⁴¹¹ pokładają w szczęściu sprawiedliwość.

Okurz ogniem gniewu Twojego naród wszeteczny, który ma za wspaniałe dzieło gaurrom⁴¹² wiary nie dotrzymywać⁴¹³.

O, jako piękna rzecz widzieć jednego kościoła lud pod znakiem krzyża zgodnie wójający i patrząc, że mieszkają jednych obyczajów bracia w domu pańskim.

Jako arcychwalebna⁴¹⁴, sercem i ręką tłumić niewolniczej Agary⁴¹⁵ plemię; które się dobrego Izraela krwi nigdy nasycić nie może.

Patrz, jakie postępowanie chrześcijańskich hufców do boju, postępowanie prawie samego Boga zgodę kochającego, i w zjednomysłności mającego upodobania.

Lewą rękę w szyku rzesza Teutonów otrzymała, aby bliższa była serca Wiedeń ratować, uwalniając gniazdo orla dwugłownego.

Po prawej stronie rozciągnął konny Sarmata ochotne pod białym orłem chorągwie, z którymi lekki wiatr igrając, w sam ich majdan pogański popędza.

W najcelnych pułkach, stanął koronat szablą groźny, który jako mądrze berłem, tak mężnie w boju władnie⁴¹⁶ żelazem.

Więc że poganin szablą zawojował tak wiele prowincji chrześcijańskiej; takowąż bronią trzeba było zawojowane odbierać.

Godny piramid dla wiecznej pamiątki widoku, jako pierwszy na szafce Jan III zdrowie dla wiary niesie, w którego zdrowiu było zdrowie całej Europy.

Przy nim i Beniamin młodzieuchny w też tropy idzie, i mężnego ojca trybem, na oblawy wojenne bark i niedosze pazury wprawuje⁴¹⁷.

Znamienite potem księżęta Alemanom swoim przodkowały, Sakson i Lotaryng, i stały w wierze Bawarczyk.

Po drugiej stronie szli w sprawie hetmani polscy, okazali urodą, ale daleko więcej męstwem zaleceni: Jabłonowski z Sieniawskim.

Na zejściu Briarens storęki siły swe dzieli, jednymi miasto oblężone trapi, drugimi wstępny bojem chrześcianom pole daje.

A jak dwie chmury zwarte grzmotami straszniemi ziemi grożą i pioruny strzelają; tak i tam całe hemisferium⁴¹⁸ burzliwa wrzawa zamięsza.

Teraz, Panie, posilkuj mocą Twoją; niechaj z nami będzie; ukrzep ręce i przywiedź do skutku oczekiwania nasze.

Pogrom zwierze trzcinne i rozpędź zgromadzenie byków między krowami; a parchowały kozieł, rozczosnąwszy kopyto, niechaj nam dalej pozorem⁴¹⁹ straszny nie będzie.

Rozprósz naród, który się wojną tuczy, posyp solą łakomą pijawkę, co się chciwie krwi naszej opila.

Niech zagrzmi znowu w Egipcie wielowładna ręka Twoja; a zaraz Pers i Murzyn, i odległa China poda ręce swoje Bogu.

Dziwny jest Bóg w mocy Swojej, Bóg izraelski; ten da moc i siłę ludowi swemu; niech będzie Bóg błogosławiony.

Któremu w Trójcy świętej jednemu cześć i chwała po wszystkie wieki wieków, Amen.

Broń, Religia, Król,
Przywódca

Bóg, Wojna, Modlitwa

⁴¹⁰uskromić — poskromić, powściągnąć. [przypis edytorski]

⁴¹¹wszystkę (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: wszystką; tj. całą. [przypis edytorski]

⁴¹²gaur a. giaur (pogard.) — nazwa, którą muzułmanie określali innowiercę. [przypis edytorski]

⁴¹³wiary nie dotrzymywać (daw.) — łamać dane słowo; por. *wiarołomstwo*. [przypis edytorski]

⁴¹⁴arcychwalebna (daw. forma) — w domyśle: rzecz; dziś raczej: (arcy)chwalebne. [przypis edytorski]

⁴¹⁵Agar właśc. Hagar — postać biblijna z *Księgi Rodzaju*, egipska niewolnica żony Abrahama, Sary, która, będąc sama bezpłodna, oddała ją mężowi za żonę, aby urodziła mu potomka; Hagar została z tego związku matką Izmaela, praojca wszystkich Arabów. [przypis edytorski]

⁴¹⁶władnąć (daw.) — władać. [przypis edytorski]

⁴¹⁷wprawuje (daw. forma) — wprawia. [przypis edytorski]

⁴¹⁸hemisferium — tu: półkula ziemiska a. niebieska; hemisfera. [przypis edytorski]

⁴¹⁹pozór (daw.) — wygląd; straszny pozorem: straszny z wyglądu. [przypis edytorski]

Psalm XXVI

Deus auribus nostris audivimus⁴²⁰.

Psalm 43⁴²¹

PIENIE WDZIĘCZNOŚCI ZA ZWYCIĘSTWO WIEDEŃSKIE

Boże, cośmy uszyma naszymi słyszeli, co nam ojcowie nasi powiadali; tego się teraz oczy ludu Twego z pociechą napatrzyły.

Dzieło mocy Twej, któreś za dni ich uczynił z Faraonem; toż i teraz nieskrócona w cudach, ani osłabiała w potędze, wykonała ręka Twoja.

Ręka Twoja Panie, nie ludzka, pogany starła; przed Nią pyszny Assur sromotnie uciekał, który w hardości serca na zgubę naszą przyszedł.

Z nim gruby Edomczyk w lot bieżał⁴²²; a oto, strachem zjęci⁴²³, z bystrego Dunaju wodami na wyścigi lecieli.

Nie obejrzał się Part, który w odwodzie potyczkę daje; ani bisurmanin wspomniał, że się wnukiem bożym nazywa.

Wydarł miecze z rąk ich zwycięzca, w Imieniu Twojem silniejszy; prysnęły łuki i strzały z kołczana rozsypały się po ziemi.

Patrzyło na hardość ich wschodzące słońce; a toż na odwieczeru widziało sromotnie rozgromionych.

Wstydił się miesiąc piętna swego; ażeby sromotę zakrył, nie chciał świecić w nocy uciekającym.

Nie pomógł w trwodze fałszywy prorok; ani częste umywanie nie oczyściło wszetecznych z grzechu.

Leżeli w polu jako bycy tłusci po rzezi; a plugawe ścierwy kazał zwycięzca ziemią nakryć, z politowania.

Jeńcy w zatrzymaniu żywi zostali; a miecz po zwycięstwie ochłodnął⁴²⁴ w pochwy włożony.

Tyś tak kazał, Panie Boże nasz, cuda czyniący; aby którzy po cudze zdrowie przyszli, swoim nalożyli.

Aby chleb od gęby niewinnym wydzierający nie pożyli go, a słabszy z mocniejszego zagarnął łupy.

Mało trzy dni było do zbierania korzyści. Brali nie tylko żołnierze odbieżane⁴²⁵ dostatki, ale i dzieci mało z pospolitym gminem.

One⁴²⁶ pyszne⁴²⁷ w Sydonie czy w Diarbecie złotem tkane namioty, odbieżane, stały jako buda w sadzie, w której jablek pilnowano.

Konie ich posiadał mocniejszy, dzidy ich o nichże⁴²⁸ skruszyl, i kulami do grzbietu uciekających strzelał.

Przepadli wszyscy purpuraci ich, którzy mówili: posiadźmy ziemię chrześcijańską⁴²⁹.

Zginął wezyr niemęsko powrozem uduszony; a onemu kościołów pańskich burzycielowi niedługo w skronie młotem Jachel gwóźdź wbiła.

I stało się im tak jako Madianitom: i jako Jabinowi u rzeki Cisson.

Położyłeś ich, Panie, jako koło na odwrocie i jako źdźbło przed wiatrem, tak pyszni⁴³⁰ zniknęli.

⁴²⁰ *Deus auribus nostris audivimus* (łac.) — Boże, słyszeliśmy na własne uszy; *Psalm* 44. [przypis edytorski]

⁴²¹ *Psalm* 43 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm* 44. [przypis edytorski]

⁴²² *bieżał* (daw. forma) — biegł. [przypis edytorski]

⁴²³ *zjęty* (daw.) — zdjęty (strachem); ujęty, przejęty. [przypis edytorski]

⁴²⁴ *ochłodnął* (daw. forma) — dziś: ochłódł. [przypis edytorski]

⁴²⁵ *odbieżany* (daw.) — porzucony, opuszczony. [przypis edytorski]

⁴²⁶ *one* (daw.) — te, owe. [przypis edytorski]

⁴²⁷ *pyszny* (daw.) — tu: wspaniały. [przypis edytorski]

⁴²⁸ *nichże* (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą *-że*; znaczenie: (o) nich właśnie, (o) nich samych.

[przypis edytorski]

⁴²⁹ *chrześcijański* (daw. forma) — dziś: chrześcijański. [przypis edytorski]

⁴³⁰ *pyszny* — tu: dumny, pelen pychy. [przypis edytorski]

Jako ogień, który pali lasy, nikomu nie przepuszczając; tak napełniona jest twarz ich sromota.

Stąd niech poznają, że Pan Imię twoje, o Jehowa! Boś się wielmożnie wslawił, konia i jeźdźca wrzuciwszy w morze.

Tenci⁴³¹ jest Pan, którego wielbić trzeba; Bóg ojców naszych, którego wywyższać będziem.

Pan jako mąż waleczny, tryumfujący, Imię Jego, przed którym wojska i wozy faraonowe w Czerwonym Morzu na dnie zostali.

Prawica twoja, Panie, za nas wojowała; ręka twoja, Najwyższy, nieprzyjaciół zbiła; a w mocy twojej, o Wszechmocny! poraziłeś przeciwniki nasze.

Któż podobny Tobie między mocarzami, Panie? Tak wielmożny w potędze, jako straszny i chwalebny, i czyniący dziwy?

Nie nam tedy, Panie, podłemu gminowi, ale Imieniowi Twemu świętemu, które cudowne jest, niech będzie od nas chwała, wdzięczność i poszanowanie na nieprzeżyte wieki. Amen.

Psalm XXVII

Dixi custodiam vias meas⁴³².

Psalm 38⁴³³

NA REWOLUCJE PAŃSTW W KLIMAKTERYKACH

Rzekłem: będę strzegł dróg od wieku przeznaczonych, abym nie zgrzeszył językiem, pytając się o sekretach⁴³⁴ nieba.

Założę straż ustom moim i na wargach położę palec, aby nie ważyły pytać: długo jeszcze ten świat postoi?

Nie ludzka rzecz w tę głębinę z myślą zachodzić: albo w niezbadane rozumowi ciekawości wdawać się.

Bowiem skrytości te zatajone ludziom; a wiadomość przyszłych rzeczy zostawił sobie Ojciec niebieski.

Wyroki królestw w górnym konsystorzu⁴³⁵ głęboko utajone zostają: a jakiego losu państwowemu spodziewać się, nikt nie zgadnie, aż fata⁴³⁶ kostkę urzucą⁴³⁷.

Niech się darmo tą dwornością nie uwodzi serce, bo jeżeli człowiek szczególnie sam końca swego nie wie; dopiero jako lichy idiota ma dociec naznaczonego periodu⁴³⁸.

Boś Ty Panie zakrył to od mędrców: jednak inszym sposobem objawiłeś małuskiemu niedościgłe opatrności Swojej sekreta.

Darmo się o tem u etruskich augurów⁴³⁹ badać; ani tego chaldejscy minucjarze⁴⁴⁰ nie zgadną.

Oto Pan rozpostarł państw upadzionych⁴⁴¹ rejestra⁴⁴²: aby się drugie⁴⁴³ postrzegały, jako się cudzem nieszczęściem karząc, własnego upadku ustrzec mogą.

Niech uważy, kto chce, co się w cetnie i w lichu⁴⁴⁴ zawiera; bo gdy siódmy liczby obrót przychodzi, rzadko w podmiesięcznych rzeczach bez odmiany.

Wojna, Zwycięstwo, Bóg,
Religia

Historia, Religia, Zabobony

⁴³¹tenci (daw.) — konstrukcja z partykulą wzmacniającą -ci; znaczenie: ten właśnie. [przypis edytorski]

⁴³²Dixi custodiam vias meas (łac.) — Rzekłem: „Będę pilnował dróg moich”; *Psalm* 39. [przypis edytorski]

⁴³³*Psalm* 38 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm* 39. [przypis edytorski]

⁴³⁴pytając się o sekretach (daw.) — dziś z B.: pytając się o sekrety. [przypis edytorski]

⁴³⁵górnny konsystorz — tu: sąd niebieski (w niebie). [przypis edytorski]

⁴³⁶fata (daw.) — losy. [przypis edytorski]

⁴³⁷urzucić — wyrzucić; rzucić. [przypis edytorski]

⁴³⁸period (z łac.) — okres. [przypis edytorski]

⁴³⁹augur — tu: wieszcz, wróżbiarz; w staroż. Rzymie kapłan i wróżbita zajmujący się odczytywaniem wróżb z lotu ptaków drapieżnych. [przypis edytorski]

⁴⁴⁰minucjarz (starop.) — układający kalendarze, tj. *minucje*; astronom, astrolog. [przypis edytorski]

⁴⁴¹upadziony (daw. forma) — dziś: upadły (ten, który upadł). [przypis edytorski]

⁴⁴²rejestr (daw.) — rejestr, spis, lista. [przypis edytorski]

⁴⁴³drugi (daw.) — tu: inny. [przypis edytorski]

⁴⁴⁴cetno i lichy — liczba parzysta i nieparzysta; także: gra w kości, oparta na losowej liczbie parzystej i nieparzystej. [przypis edytorski]

Doskonałe dwa tuzy, z niedoskonałością półtora walczą; a dwa razy trzy, z jednością zmieszane, zakrytą mocą dokazują⁴⁴⁵.

Bo patrz na jednego dzieciucha, jako w siedm lat zęby roni⁴⁴⁶; w drugich zarasta⁴⁴⁷, potem mężnieje i, po tych stopniach idąc, do punktu naznaczonego ciągnie.

A jako w pierwszych gradusach⁴⁴⁸ rósł i przychodził do doskonałości; tak w następujących wiek spędziwszy, już nie inszy⁴⁴⁹ progres⁴⁵⁰, tylko do dołu.

Dopieroż w monarchiach snadno obaczyć te siódmego karbu rewolucje i niepochybne⁴⁵¹ za czasem w państwach odmiany.

Rzym pod królmi dzieckiem, pod konsulami zmężniał, pod cesarze przyszedłszy, starzał, gdy się onej wolności pierzyć przyszło.

Nieboż⁴⁵² winno⁴⁵³ czyli wyroki? Albo natury stworzonych rzeczy skazitelność? Bynajmniej, pycha i upór, złe rady i zbytek, facje i prywaty tak kwitnące państwa zrujnowały.

Kto historie czyta, niech czas porachuje; uzna, że po siódmej lat setni ona⁴⁵⁴ jedynowładna całego świata pani słabiec poczęła.

Porachuj się i ty ojczyzną z sobą. Od pierwszej koronowanej głowy, siedmiu wieków dzieciznę pędząc, co cię też w tej siódmej wypełnionego klimakteru⁴⁵⁵ setni czekać może.

Niech w dobrą godzinę przemówię, żeby się jeno ta wolność złem używaniem nie wysiliła, a zbytki górę wzięwszy, praw i ustaw dawnych nie odmieniły.

Bo widząc, że one staropolskie cnoty w zapomnienie idą: jako tuszyć⁴⁵⁶ mam, że z odmianą obyczajów zostają i prawa.

W Atenach odmieniona u lutni strona⁴⁵⁷ złym była znakiem; dopieroż u nas, kiedy chwalebnych przodków naszych zwyczajów odbiegamy.

Nie widać teraz w uczciwym i dobrej reputacji kochania: starania o dobro pospolite nie pytaj, kiedy prywaty popłacają.

Służba żołnierska w niwczem⁴⁵⁸, i przystojne młodzi ćwiczenie; bo nie masz pryunki i podobieństwa, żeby komu starostwo dano, nagradzając zasługi.

A co przedtem mówiono, że więcej skrzypek na smyczek, prządka na wrzeciono, niż husarz na kopią⁴⁵⁹ weźmie; to teraz słuszniej rzec, że więcej mający za pieniądze kupi, niż odważny żołnierz krew lejący wysłuży.

Jest i więcej przyczyn, które państwom odmiany przynoszą; ale Polsce dosyć postrzec się i warować⁴⁶⁰ tego, co jej szkodzi.

Tymczasem błagać majestat Najwyższego, żebrząc łaski; aby ten głównego klimakteru obrót nie był w odmianę, ale w pomnożenie.

Zwłaszcza pod panowaniem najjaśniejszego Jana III, który jest człowiekiem od Boga posłanym, aby nademdloną⁴⁶¹ dźwignął Sarmacją⁴⁶².

⁴⁴⁵bo gdy siódmy liczby obrót przychodzi (...) a dwa razy trzy, z jednością zmieszane, zakrytą mocą dokazują — autor tych słów był wyznawcą numerologii; w *Annales Poloniae* Wespazjan Kochowski doszukiwał się porządku dziejów, odmierzając je siedmioletnimi okresami, nazwanymi przez siebie *klimakterami* (z gr.: szczebel), a także na okresy siedemsetletnie, które przedzielone miały być przewrotami historycznymi; podobnie patrzył na ciąg życia poszczególnych jednostek. [przypis edytorski]

⁴⁴⁶ronić — tu: tracić, gubić. [przypis edytorski]

⁴⁴⁷zarastać — tu chodzi o związane z dojrzewaniem chłopców pojawienie się u nich zarostu. [przypis edytorski]

⁴⁴⁸gradus (z łac.) — stopień. [przypis edytorski]

⁴⁴⁹inszy (daw.) — inny. [przypis edytorski]

⁴⁵⁰progres — postęp. [przypis edytorski]

⁴⁵¹niepochybny — nieomylny. [przypis edytorski]

⁴⁵²Nieboż winno czyli wyroki (daw.) — konstrukcja podwójna z partykułą wzmacniającą -że, skróconą do -ż, oraz partykułą -li; znaczenie pytania retorycznego: czy to niebo winne (temu) czy też wyroki. [przypis edytorski]

⁴⁵³winno (daw. forma) — dziś lp r.n.: winne. [przypis edytorski]

⁴⁵⁴ona (daw.) — ta, owa. [przypis edytorski]

⁴⁵⁵klimakter (z gr. szczebel) — okres siedmioletni a. okres siedmiu setek lat mający zamykać się przewrotem, przesileniem, w numerologicznej historiozofii sarmackiego historyka. [przypis edytorski]

⁴⁵⁶tuszyć (daw.) — mieć nadzieję. [przypis edytorski]

⁴⁵⁷strona (daw.) — struna. [przypis edytorski]

⁴⁵⁸w niwczem (daw.) — w niwecz, na nic (się nie zdaje). [przypis edytorski]

⁴⁵⁹kopią (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: (na) kopię. [przypis edytorski]

⁴⁶⁰warować czego (daw.) — strzec się czego. [przypis edytorski]

⁴⁶¹nademdlony (daw.) — nadwątlony, osłabiony. [przypis edytorski]

⁴⁶²Sarmacją (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: Sarmację; tj. Polskę. [przypis edytorski]

Bo któreż może być oczekiwanie nasze, jeżeli nie z Nieba. Pan nas z małych początków wywiódł, Pan ma i dalszą naszą w dozorze swym egzystencją⁴⁶³.

Od ręki Jego dla nieprawości naszych osłabieni: od Tejże za upamiętaniem⁴⁶⁴ podźwignieni, pierwszą rzeźwość i ozdobę odbierzem.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu. Jako była na początku, tak i teraz, i zawsze, i na wieki wieków. Amen.

Psalm XXVIII

Dilexi quoniam exaudiet Dominus⁴⁶⁵.

Psalm 114⁴⁶⁶

ZA DOMOWE DOBRODZIEJSTWO DZIĘKA⁴⁶⁷

Ukochałem, iż wysłuchał Pan głos płaczu mego: i nie odwrócił oblicza Swego przed żerzącym.

I nakłonił ucha Swego ku mnie, a suplikę⁴⁶⁸ uniżonego miłościwie przyjąwszy, dał, o com Go pokornie żądał⁴⁶⁹.

Albowiem ogarnęły mię były zewsząd dolegliwości; a dla⁴⁷⁰ ciężkiego utrapienia w żalu miary nie miałem.

Gdy mi odjęta była połowica dusze mojej i wszystkie ozdoby życia i fortun z głowy mojej spadły.

Nie wiedziałem, w takiej przygodzie gdzie się obrócić, a przez zmięszanie⁴⁷¹ zmysłów zewnętrznych, zapomniałem o lekarstwie z nieba.

Aż ci mi niekiedy dobry przyjaciel powie: Zdaj na Pana żądanie twoje, a On cię pocieszy.

Jenom⁴⁷² pomyślił, westchnął i wymówił, aż zaraz z nieba pomoc; gdyż Bóg nasz dobry i Pan wielce litościwy.

Szczodra ręka Jego sypie dobrodziejstwa na niegodnych i niewdzięcznych, a często i na niewiadomych⁴⁷³.

Nie chce dać człowiek, albo nie umie, albo się datkiem zubożyć boi; Bóg zaś jako morze, i małe, i wielkie rzeki napelnia, wodami łask nieprzebranych.

Dziwna tego Pana szczodrota⁴⁷⁴! Który mając wszystko, tak siłę⁴⁷⁵ daje, a dawszy siłę, i sam się dał ludziom na zbawienie w przydatku⁴⁷⁶.

Doznałem, wyznawam⁴⁷⁷, uniżyłem się; a Pan mi dobrze czynił, nie patrząc na podłość moją⁴⁷⁸, żem niegodny, ale na wszechmocność Swoję, iż jest dobroczynny.

Bo zrzuciwszy ze mnie wór utrapienia, odział mię płaszczem weselnym, i nagrodziwszy stratę, osuszył oczy moje od płaczu.

Dawszy mi ratunek podobny, dał hamulec w upadku i podźwignienie, a tak wyrwał duszę moją od śmierci.

Dar, Bóg

⁴⁶³ *egzystencją* (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: (ma w dozorze) egzystencję. [przypis edytorski]

⁴⁶⁴ *za upamiętaniem* (daw.) — po opamiętaniu się. [przypis edytorski]

⁴⁶⁵ *Dilexi quoniam exaudiet Dominus* (łac.) — Miłuję Pana, albowiem usłyszał; *Psalm 116* (incipit cz. 1 psalmu, w *Wulgacie: Psalm 114*). [przypis edytorski]

⁴⁶⁶ *Psalm 114* — tak w *Wulgacie*; w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 116* (cz. 1). [przypis edytorski]

⁴⁶⁷ *dzięka* (daw.) — podzięką, dziękczynienie. [przypis edytorski]

⁴⁶⁸ *suplika* (daw., z łac.) — prośba, błaganie. [przypis edytorski]

⁴⁶⁹ *żądać kogo o co* (daw.) — dziś: żądać co od kogo; prosić kogo o co. [przypis edytorski]

⁴⁷⁰ *dla* (daw.) — z powodu. [przypis edytorski]

⁴⁷¹ *zmięszanie* (daw. forma) — dziś: zmieszanie. [przypis edytorski]

⁴⁷² *jenom pomyślił* (daw.) — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; inaczej: jeno pomyślałem, tylko pomyślałem. [przypis edytorski]

⁴⁷³ *niewiadomy* (daw.) — tu: nieświadomy, niewiedzący o czym. [przypis edytorski]

⁴⁷⁴ *szczodrota* (daw.) — szczodrość. [przypis edytorski]

⁴⁷⁵ *siłę* (daw. forma) — dziś nieodmienne: mnóstwo, wiele. [przypis edytorski]

⁴⁷⁶ *w przydatku* (daw.) — na dodatek, na dokładkę. [przypis edytorski]

⁴⁷⁷ *wyznawam* (daw. forma) — dziś: wyznaję. [przypis edytorski]

⁴⁷⁸ *moją (...)* *swoją* (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: moja, swoją. [przypis edytorski]

Udzieliwszy łaskę do podparcia w przygodzie, dał warunek nogom od usterku⁴⁷⁹ majestat wieczny obrażającego.

Za tę tedy⁴⁸⁰ łaskę, Panu z niskiem upadnięciem dziękuję, dziękuję za nagrodę utraty, a oraz⁴⁸¹ i w pewnej nadziei zostaję, że mu się podobać będę w krainie żyjących.

Chwała Ojcu etc⁴⁸².

Psalm XXIX

Dixit insipiens in corde suo, non est Deus⁴⁸³.

Psalm 13⁴⁸⁴

SUMNIENIE TYSIĄC ŚWIADKÓW

Rzekł głupiec w sercu swoim: «Nie masz Boga».

Usadził⁴⁸⁵ się syn ciemności niezgaszone światło zatłumić, a przewrotna fantazja nie chce znać nad sobą zwierzchności.

Ale im bardziej niezbożnik tego wewnętrznego⁴⁸⁶ robaka morzy; tem bardziej nieuśpiona gadzina wewnątrz gryzie i tyranizuje.

Kto tem światłem? Bóg, o którym zatrzeć pamięć ateista usiłuje, chcąc się ubezpieczyć od należytej występku kary.

Kto tym robakiem? Sumnienie, które z jedną⁴⁸⁷ od złego odwodzi, z drugą stronę pokazuje, że winnemu nie być bez chłosty.

Cóż to jest sumnienie? Mieszkanie jedno z wierzchu ciemne, zewnątrz jasne, w której bez okien wszystko widać; choć bez drzwi, pełno przychodzących i odchodzących.

W tem mieszkaniu dobrem, dobra i ulubiona ojczyzna; przeciwnym sposobem, złym złe i uprzykrzone mieszkanie.

Sumnienie jest: pamiętne książki od natury każdemu dane, w które przeszłe sprawy wpisano, terażniejsze wpisują, przyszłe wpisywać będą.

Sumnienie, jest prawo rozumu wolą naszą rządzące, które występna karci, niedbałą napomina, uporną⁴⁸⁸ kłopoce, upadłą sędzi i karze.

A lubo⁴⁸⁹ niebios opowiadają chwałę bożą i ziemia zna Stwórcę swego; szczególnie jednak i osobliwie to prawo rozumu dowodzi, że jest Pan nieogarnionego majestatu.

Jest Elohim, sędzia, dobrym łaskawy, złym straszny; którego niezbożnik widzieć nie chce, aby trwożliwe ubezpieczył sumnienie.

I stąd popsowało się co żywo w drogach swoich i prawidła cnót odstąpiło; i nie masz, kto by czynił dobrze, nie masz aż do jednego.

Potentaci poszli za złotem, które usprawiedliwia, więcej ważąc depozyta w skarbcach niż chwałę Boga dającego bogactwa.

Córki syjońskie przyczyniają w sercu wyniosłości, a nowy Babel na głowie stawiając, chcą, żeby nie na ołtarz pański, ale na nie patrzano.

Cześć w Izraelu Bogu upodobana: Lewitowie przy obrzędach w świątyni drzymią; a zatem i Filistyn przemaga, i pod prałatami krzesło trzeszczy.

Rada i senat, cymbał głośny i spiża brzęcząca, kształtują wota, żeby ich słyszano; mówią, żeby swoje przewieść; kontrowertują, żeby co wytargować.

Robak, Sumnienie, Bóg,
Pamięć, Wiara

Sumnienie, Dom, Dobro,
Zło, Książka, Prawo

⁴⁷⁹usterk (starop.) — przeszkoda, o którą można się potknąć; szkopol; potknięcie się; uszkodzenie, wada, szwank. [przypis edytorski]

⁴⁸⁰tedy (daw.) — zatem. [przypis edytorski]

⁴⁸¹a oraz (starop.) — a także. [przypis edytorski]

⁴⁸²etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

⁴⁸³*Dixit insipiens in corde suo, non est Deus* (łac.) — Mówi głupi w swoim sercu; *Psalm* 14. [przypis edytorski]

⁴⁸⁴*Psalm* 13 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm* 14. [przypis edytorski]

⁴⁸⁵usadzić się — naszykować się, zasadzić się. [przypis edytorski]

⁴⁸⁶wewnętrzny (daw.) — wewnętrzny. [przypis edytorski]

⁴⁸⁷z jedną (...) z drugą stronę (daw. forma) — dziś: z jednej (...) z drugiej strony. [przypis edytorski]

⁴⁸⁸uporny (daw.) — uparty. [przypis edytorski]

⁴⁸⁹lubo (daw.) — choć, chociaż. [przypis edytorski]

Rycerstwo znikczemniało, męża walecznego nie pytaj⁴⁹⁰; a żołnierz pod dachem siedząc, jakby nie słyszał płaczu w niewolę⁴⁹¹ zabranego pospólstwa.

Masz Boga w sercu, kto sfalszował monetę? Kto podatki nienależycie zabiera? i tą krwią z ubogich wyciśnioną, siebie i dom swój bogaci.

Po miastach lusztyk⁴⁹² ustawiczny i stroje zbyteczne, a pospólstwo drą aż do czopa⁴⁹³, żeby były zbytcom nakłady⁴⁹⁴.

Widzi to wszystko przezornem okiem Pan z nieba i w najgłębsze serce skrytości wgląda, jeżeli też kto jest prawdziwie szukający Boga.

Porachujmy się z sobą, przyznać musimy, żeśmy wszyscy odstąpili zakonu⁴⁹⁵, i nie masz, kto by dobrze czynił, nie masz aż do jednego.

Jeżeli też pochlebiać sobie chcemy, zawiedziemy się; bo sumnienie jako w pugilares pokaże każdemu, co to jest odwrócić się od Stwórcy, a obrócić się za rzeczą stworzoną.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu etc⁴⁹⁶.

Psalm XXX

Ecce quam bonum et quam jucundum⁴⁹⁷.

Psalm 132⁴⁹⁸

CESARZA JEGO MOŚCI Z KRÓLEM JEGO MOŚCIĄ POLSKIM POWITANIE

Oto jak dobra i jako wdzięczna rzecz jest mieszkać braci spolem.

Któraż fortuna, by⁴⁹⁹ najobfitsza, tak ucieszy, jako poufały przyjaciel, w szczęściu przytomny, w przygodzie nieodstępny.

Ktoreż tak zamożyste⁵⁰⁰ bogactwa, jako wierny towarzysz? Z którego w pomyślnem powodzeniu ozdoba, a w przeciwnem ratunek.

Nie sobie bowiem, nie sobie samemu, ale bliźniemu gwoli⁵⁰¹ Pan Bóg człowieka stworzył.

I dał mu ręce, aby jedna drugiej pomocna była; uczynił mu nogi, aby, gdy się jedna pośliznie, wspierając się na drugiej, mógł upadku uchronić.

A kiedyż słuszniej ręka rękę ratować albo raczej ręka głowę w niebezpieczeństwie założyć⁵⁰² mogła, jak teraz, kiedy żarłok państw, Turczyn, wszystkie siły na pochłonięcie⁵⁰³ ostatka ruszył Europy.

Teraz, witezowie⁵⁰⁴ chrześcijańscy, piękna do sławy okazja wzywa, żeby wojną ściśnionego ratować cesarza.

Pobudza wiara i o honor ukrzyżowanego Pana gorliwość, żeby kościoły pańskie na brzydkie mahometyzmu nie przyszły splugawienie.

Rozum sam na koniec pokazuje, żeby ten ogień u sąsiada gasić, i na cudzym raczej grzbiecie, nie swoim, drapieżnego konać niedźwiedzia.

Gdzie jest nieleniwy do dzieł rycerskich Hiszpan albo orężem sławy nabywać chciwi Francuzowie?

Przyjaźń, Kondycja ludzka

Religia, Wojna, Obcy

Niebezpieczeństwo

⁴⁹⁰nie pytaj kogo — tu: nie pytaj o kogo, nie szukaj kogo. [przypis edytorski]

⁴⁹¹niewolę (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: (w) niewolę. [przypis edytorski]

⁴⁹²lusztyk (daw., z niem.) — bankiet, wesele, radość, hulanka. [przypis edytorski]

⁴⁹³czop a. czopowe (daw.) — podatek od trunków. [przypis edytorski]

⁴⁹⁴żeby były zbytcom nakłady (daw.) — żeby były pieniądze na zbytki. [przypis edytorski]

⁴⁹⁵zakon (daw.) — prawo. [przypis edytorski]

⁴⁹⁶etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

⁴⁹⁷Ecce quam bonum et quam jucundum (łac.) — Oto jak dobrze i jak miło; *Psalm* 133. [przypis edytorski]

⁴⁹⁸*Psalm* 132 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm* 133. [przypis edytorski]

⁴⁹⁹by (daw.) — tu: choćby, nawet. [przypis edytorski]

⁵⁰⁰zamożysty (daw.) — możny, potężny; zamożny, bogaty. [przypis edytorski]

⁵⁰¹gwoli komu (daw.) — dla kogo. [przypis edytorski]

⁵⁰²założyć — tu: zasłonić. [przypis edytorski]

⁵⁰³pochłonięcie (daw. forma) — pochłonięcie. [przypis edytorski]

⁵⁰⁴witez a. witez (daw.) — rycerz, bohater, junak. [przypis edytorski]

Gdzie w historiach dawnych zalecony Ryszard angielski, którego sercem lwiem samiz nazywali Saraceni?

Borealne państwa: Dania i Szwecja milczą, i inne postronne monarchie drzymią, dotąd bezpieczni, póki w brzeg ich nie zakolają.

Jeden jeno ochoczy Sarmata, który choć z wypierzonym białym magiszem⁵⁰⁵ bieży dwugłównemu ćwikowi⁵⁰⁶ w posiłku.

Poszczęścił Pan Najwyższy pole, uciekł wilk; dość obłowu, że obarczony, bez szkody pierzchnął od owczarni.

A zatem z sobą witający się w polu, stanęli bracia, pomazańcy boży, rządkiem koronowanych głów szczęściem, cesarz i król polski zjednoczeni.

Były te czasy złote, kiedy Bolesław, król nasz, przyjmował u siebie goszczącego cesarza Ottona, z należytych całej Polski aplauzem.

I to godzina wspomnienia, kiedy Maksymilian z Zygmuntem i Władysławem czeskim traktowali w Wiedniu Europy uspokojenie.

Ale tam Otton, nawiedzając grób wielkiego męczennika, dla odpustu gościł; tu zaś Jan III po wybawionej Germanii z pełnym stawia się jubileuszem.

Między Maksymilianem a domem Jagiełłowskim stanowiono małżeństw królewskich traktaty w Wiedniu; teraz pod Wiedniem, najeźdźnika wypierając, o włos niezgwałconą Flawianę rzesza niemiecka odbiera.

Jako tedy większy skutek terażniejszego monarchów zjazdu; tak powinna być większa do publicznego wesela okazja.

Rozumiem, że tam z witających się aktu miało upodobanie niebo, a bystrego Dunaju wody nad niezwykłym dziwowiskiem zastanowić⁵⁰⁷ się musiały.

Dość wysokie, podniosły się wyżej cesarskie Alpe; a sięgające obłoków skały wspinały się, patrząc jak jagnięta młode.

Zaszumiały pobrzużne Dunaju lasy i krzewiny wesoło, jakby winszując, że się przeciw niepoczcziwemu Izmaelowi⁵⁰⁸ przynajmniej dwaj spiknęli, kiedy wszyscy czy nie chcą, czy nie mogą.

Ale⁵⁰⁹ Ty, Panie, sprawił to dwóch dla Imienia Twego zjednoczenie; pociągnij i wszystkich, aby krwawą bestię tłumiąc, rozszerzali królestwo Chrystusowe.

Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi świętemu etc⁵¹⁰.

Natura, Rzeka, Góry, Cud,
Bóg, Religia, Święto

Psalm XXXI

Cantate Domino canticum novum⁵¹¹.

Psalm 97⁵¹²

POTRZEBĘ PARKAŃSKĄ⁵¹³ Z TURKAMI PRZYPOMINA

Śpiewajcie Panu chrześciance pieśń nową: albowiem Pan uczynił dziwy, złamałszy po-

Bóg, Religia, Wojna

⁵⁰⁵magisz a. maisz (daw.) — towarzysz. [przypis edytorski]

⁵⁰⁶ćwik (daw.) — ktoś doświadczony, przebiegły, chytry. [przypis edytorski]

⁵⁰⁷zastanowić się (daw.) — stanąć, zatrzymać się. [przypis edytorski]

⁵⁰⁸Izmael — tu przen.: ludy arabskie, muzułmanie. [przypis edytorski]

⁵⁰⁹aleś ty sprawił (daw.) — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; inaczej: ale ty sprawileś. [przypis edytorski]

⁵¹⁰etc — etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

⁵¹¹Cantate Domino canticum novum (łac.) — Śpiewajcie Panu pieśń nową; Psalm 98. [przypis edytorski]

⁵¹²Psalm 97 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia*: Psalm 98. [przypis edytorski]

⁵¹³potrzeba parkańska — bitwa pod Parkanami, właśc. dwa starcia z wojskami tureckimi, do których doszło już po odsieczy wiedeńskiej, w dniach 7 i 9 października 1683, gdy wojska polsko-habsburskie pod wodzą Jana III Sobieskiego posuwały się doliną Dunaju w kierunku Ostrzyhomia (w płn. Węgrzech przy granicy ze Słowacją) i zostały zaskoczone przez nacierające oddziały Kary Mehmeda Paszy. Pierwsza bitwa była porażką wojsk Sobieskiego, druga zdecydowanie zwycięska: Turcy zostali zmuszeni do odwrotu, następnie odcięci od twierdzy Parkany dzięki zbombardowaniu mostu przez polską artylerię, wielu z nich zginęło przy próbie konnej przeprawy przez rzekę lub trafiło do niewoli (bilans to 9 tys. poległych i ok. 1,5 tys. jeńców tureckich); efektem wygranej bitwy było nie tylko odbicie Parkanów (po 150 latach panowania tureckiego), ale również znajdujące się po drugiej stronie Dunaju Ostrzyhomia. [przypis edytorski]

wtórnie potęgę bisurmańską.

Śpiewajcie Panu i błogosławcie Imię Najwyższego; w tym prymicjalnym Strygonu⁵¹⁴ kościele, niech się chwała Boga naszego rozlega.

Nie tylko, że wyrzucony z tej świątyni żabi krzek bałamutni Mahometa; ale i za to, że powtórną klęską zadrzały na łbach tureckich zawoje.

Kiedy raz rozproszeni znowu potrzebę odważyli⁵¹⁵: a lękając kary domowej, woleli tu desperacko zdrowia odżalować.

Wywarł kły jadowity tygrys z Mezopotamii na idące po sobie⁵¹⁶ ogary; ale rzeczą samą doznał, że porządny wojennik, jako starciu mężny, tak bywa po wygranej ostrożny.

Tam gdy do boju poganina ostatnia rozpacz zapala; niemniej i polskich junaków pobudza, dalsze nabytych zwycięstw utrzymanie.

W długą rzecz nie wiodąc, szalonym impetem na przednią antygwardią⁵¹⁷ uderzy; a poparlszy niegotowych, z luźnej gawiedzi krwi nieco utoczy.

Aleć mu się to prawo niedługo powiedzie; bo jeno zajrzy cienia zwycięzcy po krótkiej odwadze, znowu przed mściwem umyka żelazem.

Zawoła mężny król: stójcie; jeno obróci na przeciwne czołem, aż zaraz orły polskie odważnie na bisurmańskie biją miesiące⁵¹⁸.

Którym nie wytrzymałszy pierzchliwy Arabin, wszystkim pędem w rozsypkę idzie, a który chciał ręką szczęścia poprawić, odmieniwszy umysł, nogom zdrowie powierza.

Lecz niemądre w tym razie nogi, żeby zdrowie zachować; głupie na wodę prowadzą, sromotniejsze⁵¹⁹ na głębi przynosząc zginienie.

I tak którzy na ziemi dopiąć zwycięstwa nie umieli; dopieroż po Dunaju mokrym gościńcem uchodząc, zdrowia zachować nie mogli.

Tam zdesperowany Seraskier wskoczył w rzekę, chcąc czem prędzej wodą, zguby swojej przesłać do Stambułu awizy⁵²⁰.

Za wodzem trudno nie iść żołnierzowi, zwłaszcza gdy z tej strony niechybna od szabli zguba; a tam przecie rzekę przebywszy, jakakolwiek zdrowia nadzieja.

Nachodzą już po herapie⁵²¹ wojska cesarskie, winszują zwycięzcy nabytego lauru; lecz niemniej sobie pożytecznej bez pracy i uszczerbku wiktorii.

I tak uciekający znowu uciekł, a próbujący szczęścia doświadczył, że na niesprawiedliwej wojnie trudno się spodziewać końca szczęśliwego.

Bo i tu na pomstę bezprawia gęsto okrył trupami pole Turczyn, i rzeka, ścierwami uciekających narzucona, w biegu swoim tamowała się.

Potłumiła hardych prawica Najwyższego; ucząc narody, że bez chłosty nie będzie, kto wiarołomnie poprzysiężonego nie dotrzymuje przymierza.

Niechże tedy uniżona za to będzie czołobitnia Bogu, Bogu w Trójcy świętej jedynemu, Bogu wyniosły róg hardej bestii mocą Swoją kruszącemu, Amen.

Psalm XXXII

In exitu Israel de Aegypto, domus Jacob de populo barbaro⁵²².

Psalm 113⁵²³

⁵¹⁴*Strygon* — Ostrzyhom, pierwsza historyczna stolica Węgier, gdzie miały miejsce m.in. chrzest i koronacja św. Stefana. [przypis edytorski]

⁵¹⁵*potrzebę odważyć* (daw.) — zdecydować się na starcie zbrojne. [przypis edytorski]

⁵¹⁶*idące po sobie* — tu: goniące za nim (ogary, tj. psy myśliwskie). [przypis edytorski]

⁵¹⁷*przednia antygwardia* — przednia straż. [przypis edytorski]

⁵¹⁸*miesiące* (daw.) — tu: księżycy. [przypis edytorski]

⁵¹⁹*sromotniejszy* (daw.) — bardziej haniebny. [przypis edytorski]

⁵²⁰*awiza* (z fr.) — nowina, doniesienie. [przypis edytorski]

⁵²¹*po herapie* a. *po harapie* (daw.) — po fakcie, po zakończeniu; *harap* (z niem. *herab*: precz): odpędzanie psów od ubitej zwierzyny, zakończenie polowania, także: bicz myśliwski do odpędzania psów, bicz w ogóle. [przypis edytorski]

⁵²²*In exitu Israel de Aegypto, domus Jacob de populo barbaro* (łac.) — Gdy Izrael wychodził z Egiptu, dom Jakuba od ludu obcego; *Psalm 114* (w *Wulgacie 113 A*). [przypis edytorski]

⁵²³*Psalm 113* — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 114*. [przypis edytorski]

WYJŚCIE WÓJSK POLSKICH Z WĘGIER

Na wyjściu wojsk polskich z Węgier, posiłków chrześcijańskich domu rakuskiego, przeciw narodowi grubemu.

Stała się pomoc sąsiedzka utwierdzeniem tronu zachodniego, a szabla ratujących Sarmatów, odwetowaniem państw winorodnej Panonii.

Morze Czarne ze zwycięstwem powracających widzząc, zaburzyło się; a Dunaj jako szalony, siedmią gąb wpadał do Euksynu gwałtownie.

Przyległe góry z niezwyklej czynności skakały radosne, a pagórki winogrodów jako jagnięta młode.

Cóż ci to, morze, że się tak niezwykle burzysz? I tobie co, Dunaju, że tym zapędem z łożysk twoich uciekasz?

Bo przyszedł czas naznaczony ukrócenia bisurman potęgi; dopędził fatalnego periodu rozbójnik państw, że co z krzywdą nawydierał, to mu też wydierać poczęto.

Czemu skaczecie góry z radością, i wy pagórki jako jagnięta młode?

Od oblicza pańskiego wzruszyła się ziemia; od oblicza Boga Jakubowego.

Ten uczynił z niedostępnych Beskid amfiteatrum i na niedostępnych skałach wystawił złamanego Otomana widowisko.

Ten Pan chciał mieć, aby okropne, Polskę z Węgry dzielące Alpes, mostem się stały; aby przez nie wspaniały tryumfator do ojczyzny przechodził.

Dla tego⁵²⁴ wśród twardej zimy wyniosłe po górach zieleniej drzewa; chcąc aby z obronionych sąsiadów, na królewską głowę uwiły wieniec.

Układa się w ostrokończatą Krępak piramidę, na której by wiecznotrwałym stylem⁵²⁵ odrysowano sławne imię niezwykniętego monarchy, Jana Trzeciego.

I insze⁵²⁶ niedostępnego Karpatu podgórze, na przyjsie tego gościa skacze z radością; i nieme kamienie nie mogą się nasycić widzeniem chwalebego zwycięscy.

Ty Panie, który obrócił opokę w wodne jezioro, Ty dla chwały krzyża twego czyniącemu, te między dzikimi górami sprawiłeś aplauzy.

Lecz nie nam Panie, nie nam, ale Imieniowi Twemu świętemu niechaj będzie chwała.

Dla miłosierdzia Twego i dla prawdy Twojej; aby nie rzekli poganie: «Kędyż jest Bóg ich?»

A ono⁵²⁷ Bóg nasz na niebie! A wszystko uczynił, co chciał.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi Świętemu. Jako była na początku, tak i teraz, i zawsze, i na wieki wieków. Amen.

Psalm XXXIII

Usque quo Domine oblivisceris me in finem⁵²⁸.

Psalm 12⁵²⁹

DZIEKA ZA DOLEGLIWOŚCI OJCOWSKIEGO NAWIEDZENIA

Dokądże, Panie, zapomnisz mię na końcu i czemu odwracasz oblicze Twoje od ciebie, już już ginącego.

Ratunek Twój, kiedy najpotrzebniejszy, odszedł mię; a moc ukrzepiająca⁵³⁰ Twoja tak się ze mną obchodzi, jak gdy w ciężkim głodzie matka dziecko porzuci.

⁵²⁴*dla tego* (daw.) — z tego powodu. [przypis edytorski]

⁵²⁵*styl* (daw.) — tu: stylus, rylec. [przypis edytorski]

⁵²⁶*inszy* (daw.) — inny, pozostały. [przypis edytorski]

⁵²⁷*ono* (daw.) — to, oto. [przypis edytorski]

⁵²⁸*Usque quo Domine oblivisceris me in finem* (lac.) — Jak długo, Panie, całkiem nie będziesz o mnie pamiętał; *Psalm 13*. [przypis edytorski]

⁵²⁹*Psalm 12* — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm 13*. [przypis edytorski]

⁵³⁰*ukrzepiający* (daw.) — pokrzepiający, wzmacniający. [przypis edytorski]

Acz⁵³¹ ci ja tak opuszczony uważam w duszy mojej sądy Twe sprawiedliwe⁵³², i na nikogo, tylko na porywczy pochop⁵³³ mój do złego narzekam.

Czegom⁵³⁴ sam chciał, to mam; a jakom robił, taka mię też i kara za grzechy potyka.

Bo gdy rozmyślam przeszłe dni młodości mojej, przypominam, że tam włosów pięk-
szenie nie mogło być bez obrazy bożej i zgorśzenia bliźniego.

Za to teraz zrosły się w kupę jako strąki bobu rozkwitłego, a nierozplecione kędziory uczyniły ze mnie Nazarejczyka.

I stąd mniemam czasem, żem zasiągnął od Samsona stroju albo żem tym znakiem na sędztwo⁵³⁵ ludu jest bożego naznaczony.

Jakoż widzę, że choć od tego proroka ląty daleki; do własności jednak włosów jego i moje wielką mają relacją⁵³⁶.

Bo jako w tamtych skryta moc tała się ludzką niezmożona; tak i w moich uznawam niewypowiedzianej choroby ostrość, której żadne nie pomoże lekarstwo.

I tak nie tylko podniósł róg nieprzyjaciel na głowie mojej; ale też i wewnątrz różnemi dolegliwościami ścisnął mi serce.

Rzadka choroba, żeby mi nią nie dokuczył; i szczęśliwa część ciała, która by wolna była od uprzykrzonej afekcji⁵³⁷.

Temi paroksyzmami pomieszana głowa nie dosyć czyni funkcji swojej; a co godzina alteracją⁵³⁸ pomieszany rozum prawie odchodzi od siebie.

Wierzę, jeżeli czemem zgrzeszył⁵³⁹, to mi się w karę grzechu obraca; o jakoż słusznie z kołtonem rzekę: sprawiedliwyś Panie, gdy sądzisz, a dobrotliwy, gdy karzesz.

Jużże⁵⁴⁰ tedy siecz, pal i według upodobania Twego dotykaj, o Najwyższy; jeno ukarawszy docześnie, racz przepuścić na wieki. Oświeć oczy moje, abym kiedy nie zasnął w śmierci i żeby nie rzekł trapiący mię nieprzyjaciel: przemogłem.

A ja i w najostrejszych boleściach śpiewać Ci i wielbić imię Twe święte będę, ufając, że w tem nawiedzeniu ręki Twej, choć się zachwieję, podźwigniesz upadłego. I tak rozraduje się duch mój w Zbawicielu swoim; a ja wyznawać będę Panu, że który mię nawiedził bólem, ten mi dodał i cierpliwości.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu etc⁵⁴¹.

Psalm XXXIV

Domine ne in furore Tuo arguas me⁵⁴².

Psalm 37⁵⁴³

DO MIŁOSIERNEGO PANA W UTRAPIENIU APELACJA

Panie, nie w popędliwości Twojej strofuj mię, ani w słusznym gniewie bierz pomstę z przesądzonego winowajcy.

⁵³¹acz (daw.) — aczkolwiek, jednakże. [przypis edytorski]

⁵³²uważam (...) sądy Tve sprawiedliwe (daw.) — uważam (...) za sprawiedliwe. [przypis edytorski]

⁵³³pochop (daw.) — pochopność, skłonność. [przypis edytorski]

⁵³⁴czegom (...) chciał (daw.) — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; inaczej: czego chciałem. [przypis edytorski]

⁵³⁵sędztwo a. sędztwo (daw.) — także: sęstwo; sędziostwo, urząd sędziego. [przypis edytorski]

⁵³⁶relacją (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: relację. [przypis edytorski]

⁵³⁷afekcja (daw.) — skłonność, afekt; podrażnienie, pobudzenie; tu: chorobliwe podrażnienie jakiegoś organu. [przypis edytorski]

⁵³⁸alteracja (daw.) — wzburzenie, niepokój. [przypis edytorski]

⁵³⁹czemem zgrzeszył (daw.) — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; inaczej: czem zgrzeszyłem; czymś zgrzeszyłem. [przypis edytorski]

⁵⁴⁰jużże (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -że; znaczenie: już więc, już zatem. [przypis edytorski]

⁵⁴¹etc. (łac.) — skrót od *et caetera*: i tak dalej, i tym podobnie. [przypis edytorski]

⁵⁴²Domine ne in furore Tuo arguas me (łac.) — Nie karć mnie, Panie, w Twoim gniewie; Psalm 38. [przypis edytorski]

⁵⁴³Psalm 37 — w dzisiejszej numeracji np. wg. Biblii Tysiąclecia: Psalm 38. [przypis edytorski]

Znam się, że Ci dał umyślną do urazy okazją⁵⁴⁴, z ciężkiem przewinieniem zarobił na karę.

I stąd strzały Twoje, jako w celu wszelkiej nieprawości, utchnęły we mnie; a ręka Twoja silna zmocniła⁵⁴⁵ się nade mną.

Nie masz zdrowia w ciele mojem dla złości moich; dopieroż uspokojenia na umyśle dla przeszłych zbrodni pamięci.

Tak strapiiony i zniszczony na umyśle bolałem, najbardziej na to, że byłem łaski pobudzającej niegodnym.

Atoli⁵⁴⁶ w nadzieję uzdrowienia rzekłem: niechajże ciało cierpi, które się w proch rozsypać musi, byle się tym cierpcem⁵⁴⁷ dusza jakkolwiek z długu wypłaciła.

Panie, przed Tobą jest wszelka żądość moja, a wzdychanie moje u Ciebie nie jest tajne.

Gdy bez Ciebie, Boże mój, jestem niczem, a bywszy⁵⁴⁸ niczem, jestem do powołania tępy i zdrewniałym do poprawy żywota.

Zamieszanego znaku rozumu, gdy dobrego obierać nie umiem; a skażonej woli dowód, kiedy się złego chronić nie chcę.

I stąd przyznaję, że niegodnie żyjąc, godnie cierpię, a ustawicznie grzesząc, słuszne z grzechu karanie ponoszę.

W Tobie tedy, Panie, i w miłosierdziu Twojem wszystka nadzieja moja, że tu ukarawszy na onym świecie, przepuścisz winowajcy.

Nie racz się obruszać, Stwórcu, gdy z krewkości upadamy; a chciej ratować, Zbawicielu, gdy pokornie suplikujemy⁵⁴⁹.

Bowiem jeżeli żałujesz mizernego człowieka upadku, a coć przeszkodzi, który wszystko możesz, żebyś się nie miał cieszyć z podźwignienia⁵⁵⁰ kreatury Twojej?

Nie opuszczaj mię, Panie Boże mój, i nie odstępuj, Zbawicielu, zguby bliskiego.

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu. Jako była początku, tak i teraz, i zawsze, i na wieki wieków, Amen.

Psalm XXXV

In Te Domine speravi, non confundar in aeternum⁵⁵¹.

Psalm 30⁵⁵²

TESTAMENT KATOLICKI

W Tobie Panie ufałem zawsze; niechże nie będę zawstydzony na wieki; podług sprawiedliwości Twojej wybaw mię.

A wybaw, miarkując sprawiedliwość z litością, dobry Panie, któryś chciał bóstwo Twoje z naturą ludzką pojednoczyć niesłychanym sposobem.

Nakłoń ucha do supliki⁵⁵³ żebrzącego, a pospiesz się, abyś ratował w straszliwym momencie, od którego zawisła⁵⁵⁴ wieczność.

Bądź mi Bogiem obrońcą przy skończeniu, któryś mi Bogiem stwórcą pierwszego początku mego.

Teraz zwłaszcza, kiedy już ostatnia godzina na zegarku docieka⁵⁵⁵, a nachylony wiek każe zjeżdżać z pola pielgrzymowania tego.

Termin⁵⁵⁶ bez eksepccji⁵⁵⁷, nieprzeskoczony salt⁵⁵⁸, niezłomane prawo: że kto się rodzi,

Kondycja ludzka

⁵⁴⁴okazją (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: okazję. [przypis edytorski]

⁵⁴⁵zmocnić się (daw.) — wzmocnić się. [przypis edytorski]

⁵⁴⁶atoli (daw.) — jednak, jednakże. [przypis edytorski]

⁵⁴⁷cierpcem — cierpieniem. [przypis edytorski]

⁵⁴⁸bywszy (daw. forma) — dziś: będąc. [przypis edytorski]

⁵⁴⁹suplikować (daw.) — prosić, wnosić prośbę, błagać. [przypis edytorski]

⁵⁵⁰podźwignienie (daw. forma) — dziś: podźwignięcie; wydźwignięcie. [przypis edytorski]

⁵⁵¹In Te Domine speravi, non confundar in aeternum (łac.) — Panie, do Ciebie się uciekam, niech nigdy nie doznam zawodu; Psalm 31. [przypis edytorski]

⁵⁵²Psalm 30 — w dzisiejszej numeracji np. wg. Biblii Tysiąclecia: Psalm 31. [przypis edytorski]

⁵⁵³suplika (daw.) — prośba, błaganie, apelacja. [przypis edytorski]

⁵⁵⁴zawisnąć od czego (daw.) — zależeć od czego. [przypis edytorski]

⁵⁵⁵dociekać — tu: dochodzić (od: ciec). [przypis edytorski]

umierać musi.

Za nic dostojność u śmierci, za nic świątobliwości; bo i owa para do raju wziętych, kiedyż tedyż z śmiercią się przywita.

Różnią się majestaty od poddanych zwierzchnością, ale się śmiertelnością równają; a wielkich prałatów dostojenstwa, też co i podłych kmiotków, libityna kosi.

Wala się w popiele siermięga, a tamże i purpurę widzę; w tysiącu lat Matuzala, we trzydziestu Aleksandra do grobu niosą.

Czy tedy prędzej czy później wywiedziesz mię z więzienia tego, wybawco mój; stawiam się przed Tobą, i nie bawiąc odpowiadam: «Awom⁵⁵⁹ ja jest».

W ręce Twoje, Panie, polecam ducha mego. Ty, któryś mię stworzył, święty mocny, Tyś mię i odkupił, Panie Boże prawdy.

Wejrzyj, Ojcze dobrotliwy, na Syna Twego, który dla mnie cierpi; obejrzyj się, Synu przedwieczny, na rany Twoje, okrutnie dla człowieka zadane.

Wyrwij duszę wierną od zasłużonego nieprawością dekretu; i nie daj charakterem⁵⁶⁰ chrztu świętego naznaczonemu, aby mając na sobie znamię Twoje, miał kiedy szwankować.

Tę tedy jedynaczkę duszę moją⁵⁶¹ na ręce Twoje boskie daję, oddaję i rezygnuję, którym miał od Ciebie datek, ten wracam dawcy szczodrobliwemu.

Uczyńże⁵⁶² z nią według woli Twojej świętej i obróć ją, jako chcesz, według upodobania Twego.

Padnieli⁵⁶³ kostka dobrze, niepojętemu miłosierdziu Twemu przypiszę; uchybili (czego broń Boże) niedoścignionej sprawiedliwości Twojej, przyznawać będę.

Ale przebieram miarkę w nadziei, którym ją przebrał w niebożności, kiedy uważam, że Ty mnie sądzić będziesz, któryś się dla mnie wcielił i ucierpiał.

Ufam mocno, że się nie będziesz tak zapatrował⁵⁶⁴ na sprawiedliwość przeciwko winnemu, żebyś respektować nie miał na politowanie nad mizerakiem ułomnym.

Ani będziesz pozwalal słusznemu gniewowi przy sprawiedliwości, żebyś nie miał pamiętać na łaskawość Twą, któryś jest źródłem dobroci.

Bom ci w Tobie ufał Panie, niechże się weselę i raduję w miłosierdziu Twojem.

Druga część, z którym⁵⁶⁵ złożony, ciało, więzienie duszy, masz zgniłości instrument grzechu i ceber plugastwa.

To ponieważ z ziemi poszło, ziemi je oddają; niechajże się skazitelna materia rozsypie w proch, pierwszego początku swego istotę.

Ale żeś Panie też siermięgę człowieczeństwa na się przyjąć raczył; ufam że i ta powstanie nieskazitelna, i będę widział w ciele mojem Zbawiciela mego, widzeniem błogosławionych.

Majątnostka i jakiegokolwiek zbiory, cacko dziecinne i połyskujące się nic, jakoby mi były przeszkodą do Boga, tak się i teraz ledwie dla mnie na koszulę zdobyły.

Rodzina i przyjaciele precz ode mnie umykają; ale zdarz im Panie, żeby się szczerze i od świata umknąwszy, do Ciebie się obrócili.

Ale ja w tę drogę wszelkiego ciała idąc, czekam rychłoli⁵⁶⁶ mi ten dzień pożądany zaświeci, który żadnego nie zna zachodu.

Do tej się światłości przez nadzieję i wiarę biorę⁵⁶⁷, a z miłości po tysiąckroć śpiewam: «W ręce Twoje Panie polecam ducha mego».

Śmierć, Pozycja społeczna,
Danse macabre

Dusza, Bóg, Kondycja
ludzka

Ciało, Vanitas

⁵⁵⁶termin (daw.) — tu: wyrok. [przypis edytorski]

⁵⁵⁷eksepcja (daw., z łac.) — wyjątek. [przypis edytorski]

⁵⁵⁸salt (daw.) — skok, płas. [przypis edytorski]

⁵⁵⁹awom ja jest (daw.) — otom jest; oto jestem. [przypis edytorski]

⁵⁶⁰charakter (daw.) — znak, litera. [przypis edytorski]

⁵⁶¹moję (daw. forma) — dziś B. lp r.ż.: moją. [przypis edytorski]

⁵⁶²uczyniże (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -że. [przypis edytorski]

⁵⁶³padnieli (...) uchybili (daw.) — konstrukcja z partykułą -li; znaczenie: czy padnie, czy też uchybi. [przypis edytorski]

⁵⁶⁴zapatrował (daw. forma) — zapatrywał. [przypis edytorski]

⁵⁶⁵z którym złożony (daw.) — skrót od: z której jestem złożony. [przypis edytorski]

⁵⁶⁶rychłoli (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą i pytajną -li; znaczenie: czy rychło, czy szybko. [przypis edytorski]

⁵⁶⁷biorę (daw. forma) — tu: idę (od: bieżyć). [przypis edytorski]

Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi Świętemu, jako była na początku, tak i teraz,
i zawsze, i na wieki wieków, Amen.

Psalm XXXVI

Qui habitat in adjutorio altissimi⁵⁶⁸.

Psalm 90⁵⁶⁹

WYZNANIE OPIEKI BOSKIEJ NAD KORONĄ POLSKĄ ZAWSZE, ALE MIANOWICIE TERAZ PODCZAS WALNEJ WOJNY TUREC- KIEJ

Kto mieszka w spomożeniu Najwyższego, ten w obronie Boga niebieskiego będzie prze-
bywał.

Rzecz Panu: «Tyś jest obrońca mój, i ucieczka moja, i same przeciwko mnie bramy
nie przemogą piekielne».

Głos pański cedry łamie i mocne rzeczy słabemi mięsza; na dźwięk trąby jego pysznego
Jerycha bellowardy upadną.

Kiedy On chce, miedzianym murem pajęczyna będzie, a gdy zechce, najwarowniej-
szych fortec katarakty⁵⁷⁰ pokruszy.

W sile jego osłą szczęką Samson na Filistynów fechtuje; a mały Dawid z pomiernej⁵⁷¹
procy w czoło Goliata ugodzi.

Rozważ i Ty, korono moja, jeśli niesłusznie rzecz możesz: «Pan jest obrońca mój,
i ucieczka moja, w Nim ja będę ufała».

Albowiem On mię wyrwał z sidła łowiących i obronił mię od przykrego słowa,
zwierzchności prawu niepodległy.

Ale mię okrył siłą ramienia Swego i chciał, aby pod skrzydłami Jego mną się opiekował
potomek Jakuba.

I ten, jako tarcza opatrności Jego, opatruje mię, a ja bezpiecznie usypiając, nocnymi
fantazmatami⁵⁷² nie potrwożon w pierwosny⁵⁷³.

Nie szkodzą mi strzały lecące od południa gęsto; ani na krew chrześcijańską głodne
z Stambułu szaleństwo.

Uczy bowiem Pan ręce pomazańca swego na wojnę; i On sam za niego wojując, pysz-
nego tłumi Sennacheryba.

Padło ich po lewym boku tysięcy, a dziesięć tysięcy po prawym; ale nie dosyć, dokąd
oczyma swemi nie ujrzę odpłaty grzeszników.

I tak mówię: «Ty Panie jesteś nadzieją moją, a któryś jest stwórcą światła niebieskiego,
Ty pogański miesiąc⁵⁷⁴ przyprowadzisz do ostatniej kwadry».

A korona polska w wspomnieniu Twojem, gdy od bisurmańskiej ma zaszczyt⁵⁷⁵ szabli,
o jako słuszną⁵⁷⁶, aby Cię uznawała, Boże, mocnym obrońcą.

Przyzwoita⁵⁷⁷, chwalić Cię za to w przybytku Twoim, a w kościele prawowiernym
śpiewać Ci pieśń nową.

I zebrać dalszej łaski uspokojenia do końca, abys zatłumił potęgę pogańską i domowe
niezgody.

⁵⁶⁸ *Qui habitat in adjutorio altissimi* (łac.) — Kto przebywa w pieczy Najwyższego; *Psalm* 91. [przypis edytorski]

⁵⁶⁹ *Psalm* 90 — w dzisiejszej numeracji np. wg. *Biblii Tysiąclecia: Psalm* 91. [przypis edytorski]

⁵⁷⁰ *katarakta* — próg skalny w łożysku rzeki utrudniający spływ i powodujący nagły spadek wód; tu: zaporą. [przypis edytorski]

⁵⁷¹ *pomierny* (daw.) — mały, niewielki. [przypis edytorski]

⁵⁷² *fantazmat* — tu: widzenie senne. [przypis edytorski]

⁵⁷³ *pierwosny* (daw.) — pierwszy sen, tuż po zaśnięciu. [przypis edytorski]

⁵⁷⁴ *miesiąc* (daw.) — księżyc. [przypis edytorski]

⁵⁷⁵ *zaszczyt* (daw.) — obrona, osłona. [przypis edytorski]

⁵⁷⁶ *słuszna* (daw. forma) — w domyśle: (jako) słuszną (to rzecz); dziś raczej: jak słusznie. [przypis edytorski]

⁵⁷⁷ *przyzwoita* (daw. forma) — w domyśle: przyzwoita (to rzecz); dziś raczej: przyzwoicie (jest), (to) przyzwoite (aby). [przypis edytorski]

Abyś zgromadzenie wiernych podwyższał, płosząc dzikie bestie, które pustoszą winnicę Chrystusową.

Rozkaż aniołom Twoim o koronowanej głowie, aby jej strzegli we wszystkich drogach i zawodach jej.

Niech ją sprawujące duchy na ręku noszą; a przezornego oka Twego opieka niechaj nad nią nieustannie zostaje.

Po szyzmatyckiej⁵⁷⁸ źmii, jad pod językiem mającej, niechaj chodzi i niech podepce bazyliuszka orientального.

Ty rzucisz pod nogi jego opilego krwią niewinną smoka; a z libickiej jaskini lew męstwem się jego niech zatrwoży.

Nasyć⁵⁷⁹ go długich dni, o Najwyższy! i w owocu jego pokaż nam zbawienie Twoje. Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi świętemu.

Jako była na początku, tak i teraz, i zawsze, i na wieki wieków. Amen.

Waż, Religia, Obcy

⁵⁷⁸szyzmatycki (daw.) — schizmatycki, heretycki, innowierczy. [przypis edytorski]

⁵⁷⁹nasyć (daw.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -że. [przypis edytorski]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z *Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur*.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na *Licencji Wolnej Sztuki 1.3*. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w *Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur*. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/kochowski-psalmodia-polska>

Tekst opracowany na podstawie: Wespazjan Hieronim Kochowski, Trybut należyty wdzięczności wszystkiego dobrego dawcy Panu i Bogu, albo Psalmodya polska za dobrodziejstwa Boskie dziękująca, przez jedną najlichszą kreaturę roku pańs. 1693 napisana, a do druku podana roku pańs. 1695; wyd. Kazimierza Józefa Turowskiego, nakł. Wydawnictwa Biblioteki Polskiej, Kraków 1859.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>) na podstawie tekstu dostępnego w serwisie Wikiźródła (<http://pl.wikisource.org>). Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła, Wojciech Kotwica.

ISBN 978-83-288-0364-0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: [szczegóły na stronie Fundacji](#).